

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

7

ANTVORSKOV
HØJSKOLES
AARSSKRIFT

1946

UDGIVET AF
ANTVORSKOV HØJSKOLES ELEVFORENING
Statens pædagogiske Studiesamling
København

Indhold:

<i>Jeppe Aakjær: Du stræbende Bonde</i>	3
<i>Erik B. Nissen: Fremtiden</i>	5
<i>S. J. Joensen: Danmark og Færøerne</i>	13
<i>H. P. Hansen: Folketingsvalg i Præstøkredsen</i>	19
<i>Thorvald Laursen: Der skal bred Ryg til</i>	48
<i>Børge Haugstrup: Frihed for Frygt</i>	52
<i>Grethe Hansen: Det forjættede Land</i>	58
<i>Erik B. Nissen: Aaret 1945-46</i>	64
Noter og Nyt	79
Møder	80
<i>Arne Hansen: Elevforeningens Beretning - og Hilsen</i>	81
<i>Harry Larsen: Antvorskovkredsen</i>	84
Elevholdet 1946	86
Elevforeningens Regnskab Omslagets Side	3

Vignetterne er tegnet af Kaj Westergaard Madsen, der var Lærer paa Skolen i Vinteren 1942-43 og Sommeren 1943. Nu Lærer i Holbæk.

ANTVORSKOV
H Ø J S K O L E S
AARSSKRIFT

1946

Du strøbende Bonde!
lug slittigt det Onde
af Dannemarks Ager for Fremtidens Slægt,
saa Spotten forstummer,
mens Stænglerne krummer
sig fagert mod Høst under Kærnernes Vægt
— — — Vær vaagen i Vinter, vær vagtsom i Vaar,
da grønnes din Stamme i tusinde Aar.

Lad Kærnerne springe
om Hestenes Bringe,
mens Harven hun hopper, og Ploven maa gaa;
til Næring det bliver,
mens Skyerne driver,
og Guddommen vandrer og puster derpaa.
*Thi Guden og Bonden er Tvillinger to;
den ene han saar, og den anden la'r gro!*

Jeppé Aakjær.

Fremtiden.

DER behøves ikke megen Spaadomsevne for at sige, at Fremtiden, i hvert Fald den nærmeste, ikke bliver let. Krigens vældige Ødelæggelser har lagt uhyre økonomiske Byrder paa Folkene, og det er blandt andet disses Fordeling, der nu og i den kommende Tid strides om. De økonomiske, forsyningsmæssige og fordelingsmæssige Vanskeligheder viser sig nu et Aar efter Krigens Afslutning saa enorme, at de kuldkaster alle Beregninger. Faktorer, man slet ikke havde tænkt paa, spiller dominerende Roller. Hvilken Værdi har i Dag det store Arbejde, der for et Par Aar siden gjordes Landet over for at optegne alle tænkelige Arbejdsmuligheder til Imødegaaelse af Arbejdsløsheden, man mente uvægerligt vilde komme efter Krigens? Hvordan gaar det i Dag med vor Optimisme med Hensyn til den Stilling, vi mente Danmark i økonomisk Henseende vilde faa, naar vi med vort Produktionsapparat næsten uskadt igen skulde konkurrere paa et frit Marked? Og hvordan gaar det med alle de Planer, der længe inden Krigens Ophør blev lagt paa store Konferencer i U. S. A. for hurtigt at føre Landene ind i ordnede økonomiske Forbindelser med hinanden?

Skuffede Forhaabninger — Bjerge af værdiløst Papir. Saadan tager det sig ud, naar vi ser paa Tidens Vanskeligheder.

Ikke mindre alvorligt tegner Billedet sig, naar vi ser paa den storpolitiske Udvikling. Ganske vist har man denne Gang i Modsætning til forrige Krig fra allieret Side vist et prisværdigt Maadehold med Anvendelse af Fraser og store Ord. Churchill sagde: „Blod, Sved og Taarer“, og det slog til. Lloyd George sagde: „Krigens, der skal ende alle Krige“, og det slog ikke til. — Men vi havde alligevel ikke, mens Bombeflyverne krydsede hinanden over vore Hoveder paa Vej mod deres Maal, tænkt os, at Stormagtsspillet om strategiske Positioner, Interessessfærer, Handelsveje og Udfaldsstillinger saa snart skulde begynde igen. Eller at allerede Fredsforhandlingerne skulde blive saa vanskelige, at man saa Verden opdelt i en vestlig og en østlig Gruppe, der fik Folk

til at tale om „den næste Krig“ som noget næsten selvfølgeligt. Det er i Virkeligheden fuldkommen fantastisk, at man efter Atombombens Fremkomst næsten hygger sig med den, snakker lidt om den over en Kop Kaffe og med Interesse i Underholdningsbladene læser om dens Muligheder samt om andre nye forfærdelige Vaaben. Videnskabsmændene, der var med til at opfinde Atombomben, ved Besked. De har sammen udsendt en Bog om den med den saare alvorlige Titel „Een Verden eller ingen“. Men Folk snakker bare videre om den næste Krig og om, hvilken Uniform, Hjemmeværnsfolkene skal have!

Man spørger sig selv: Er det paa Grund af manglende Fantasi eller paa Grund af sløv Fatalisme, at Menneskeheden ikke rejser sig til et millionstemmigt, tordnende Nej til en Fortsættelse af dette Vanvid?

Jeg er alvorligt bange for, at det er paa Grund af det sidste: *sløv Fatalisme*, der truer med at lægge sig kvælende hen over os alle, berøvende os Tro, Haab og Mod paa Fremtidens Opgaver. Og jeg tror, det bliver en af de største og vigtigste Opgaver for os og for den Ungdom, vi har med at gøre i Hjem og paa Skole, at holde Modet oppe og Hjertet varmt.

Erfaringerne fra forrige Krig taler deres tydelige og advarende Sprog. Remarques Krigsbøger og andre ærlige Skildringer af Krigstidsungdommen fra forrige Krig fortæller om de unge, der fik Idealerne knust i Skyttegravene. Endnu en Tid glødede de derude i Forbitrelse mod det gamle Samfund, der havde hidført Katastrofen. Naar de kom hjem, skulde de sørge for at gøre Ende paa det og bygge en helt ny Samfundsorden op, en helt ny Kultur. Men Krigen varede for længe. De, der overlevede den og kom hjem, var brændt ud. De havnede i Kynismens Helvede uden Tro paa noget som helst.

En anden tysk Forfatter fra dengang tegner Billedet af disse unge med Ordene:

„Vi havde troet paa Kejseren — Kejseren var flygtet.

Vi havde troet paa vor Sags Retfærdighed — bag den retfærdige Sag grinede Geschäften.

Vi havde troet paa Tapperheden — Tapperheden var forgæves.

Vi havde troet paa Staten — Staten knagede i alle Fuger.

Vi havde troet paa Godheden — men Godheden var død.

Vi havde troet paa Nationens Opsving — men Nationen havde forvandlet sig til en Hob Kræmmere.

Vi havde troet paa Gud, men han tav.“

Dette er en ung Tyskers Tanker fra 1919. Men der behøves ikke mange

Omskrivninger, for at de samme Ord kan være Udtryk for en ung dansk Frihedskæmpers Syn et Aar efter Befrielsen.

Det er maaske det mest tragiske og det mest farlige, vi har oplevet: En Ungdom vaagner som Uffe hin Spage op til Daad, følede et uafrysteligt Ansvar, der tvinger til Indsats, koste, hvad det vil. Den oplever i Farens Tid et Fællesskab, der binder sammen tværs over alle Skillelinjer, baade sociale og politiske, et folkeligt Fællesskab, hvormom man godt kan bruge Ingemanns stærke Ord fra „Holger Danske“:

Jeg var en lykkelig Fange,
et Folk mig slutted i Favn —

I Kamp mod Folkets ydre og indre Fjender, mod Falskhed og Fejghed, med Gestapo og Døden lurende i Hælene drømte disse unge om det Danmark, der skulde rejse sig af Undertrykkelsen, rensat og fornyet, baaret af den Fællesskabets Aand, de selv havde oplevet.

Vi ældre har svært ved at fatte deres Skuffelse i al dens Dybde. Vi har for tidt set Idealerne tørne sammen med Døgnets haarde Realiteter. Vi er saa tilbøjelige til at resignere.

Men det, der er sket, er dødsensfarligt. Jo større og stærkere Oplevelsen — des dybere Skuffelsen. Igen griner *Geschäften* frem — igen opløses Fællesskabet af sociale og politiske Skillelinjer — igen synes Nationen, Folket, at være en Illusion, og Virkeligheden at være en Hob Kræmmere, der blot søger at mele deres egen Kage. Saadan ser det ud for mange unge, for mange af de bedste unge.

Skal denne Skuffelse blive det varige Resultat af disse Aars vældige Oplevelse? Skal Skuffelsen som et Kræftskaar æde sig ind og føre til kronisk Kynisme, saa vi faar en Ungdom, der intet tror og intet haaber paa?

Stort bedre gaar det ikke de unge fra Mellemløstiden, der saa frem til et nyt Verdenssamfund, og som efter Atlanterhavsdeklarationen og Planerne om et nyt Folkeforbund igen fik Bund under deres Forhaabninger. Nu skulde det ikke længere være Teorier, ikke bare Diskussionsmøder, endeløse Bjerge af Udvalgsbehandlinger, der barslede og fødte smaa elendige Mus, men et Folkernes Retssamfund med Magt til at føre Retten igennem, en vældig Verdensorganisation bygget op af en Verdens Folkevilje efter endnu en Krig, blodigere og forfærdeligere end den forrige.

Nu synes ogsaa her Skuffelsen at tone frem i Horisonten. Verden blev ikke

een, som Amerikaneren Wendel Wilkie sagde, men den blev to, en østlig og en vestlig, lurende paa hinanden, spottende hinandens Idealer og Tro — „Øst er Øst, og Vest er Vest, og aldrig vil de to mødes“, sagde Kipling engang. Det er ikke længere en interessant Bemærkning om et fjernt Problem, der ikke kommer os ret meget ved, men er ved at vokse op til en forfærdelig Virkelighed midt i Europa — ikke blot i Tyskland, men i hvert eneste europæisk Land, ogsaa Danmark. Læs og sammenlign f. Eks. „Jyllandsposten“ og „Land og Folk“.

Vil ogsaa her Vejen gaa over bitter Skuffelse til brutal Kynisme, der giver Pokker i alle Planer og Fremtidshaab og sløvt lader staa til?

□

Intet er saa farligt for et Menneskeliv som Kynisme. Der, hvor den rider frem, visner og dør det som bag Attilas Hest.

Saa meget værre er det, at Tidens førende Litteratur, den „haardkogte“, ligefrem har beredt Jordbunden for Kynisme. En af de yngre Forfattere sagde en Dag til mig, at han saa det som sit Maal at slaa alle Illusioner ihjel, vise Menneskene, hvor ondt, raat og ubarmhjertigt Livet var, og Menneskene ligesaa. — Det er efter min Mening en af Fremtidens vigtigste Opgaver for Ungdommen og for os, der har med den at gøre i Hjem og Skoler, at sætte Vagt her. For det er rigtigt, hvad et gammelt Ord siger: „I et tomt Sind gaar Fanden ind“. Det Sind, der er ryddet ikke blot for falske Illusioner, men for enhver Tro paa noget ædelt, rent og sandt i det Liv, Gud har givet os, for enhver Tro paa, at der er noget, det er værd at bryde en Lanse for, det Sind er som det Hus, Biblen fortæller om, at den onde Aand kom og fandt det tomt, fejlet og prydet, og saa gik han hen og tog syv andre, der var værre end ham selv, med, og de tog Bolig dèr, og det sidste blev værre med det Menneske end det første. Det er ikke denne Litteraturs Skyld, at vor Ungdom ikke blev nazistisk.

Derfor er det vor Opgave at hjælpe Ungdommen i dens Kamp for at bevare Tro og Haab, frelst af Kynismens Kvælertag, reddé Drømmen om et bedre Samfund, et sundt, stærkt Folk, der holder sammen, et modigt og ærligt Danmark, en Verden med Fred og Retfærdighed, frelst gennem Realiteternes haarde Brænding. Det sker ikke ved at lulle de unge og os selv i en beroligende Søvn ved Fraser eller ved falske Illusioner om, at Menneskene deles i Engle og Djævle, og at vi heldigvis hører til de første, heller ikke ved at bilde hinanden ind, at Menneskene egentlig er saa gode, det er bare Forholdene og Vil-

kaarene, der gør os onde. Den Slags er narkotiske Midler, det altid hævner sig at bruge.

Det gøres vel egentlig kun ved stiltørdigt og ægte at gøre opmærksom paa det Faktum, at der er noget for enhver menneskelig Beregning aldeles uforklarligt, der hedder Samvittigheden, der stadig gennem det enkelte Menneskes Liv og gennem Menneskehedens Levnedsløb kan dukke op og vælte den Ondes Keglespil. — Lige saa menneskeligt uforklarlig er Næstekærligheden, der midt i den mest stenede og øde Menneskeørken pipler frem og søger at læge de Saar, Menneskene har slaaet hinanden. — Det er ikke altid let at faa Øje paa, saadan som Verden er, men det er der, Gud være lovet og takket, for ellers havde Kynismen Ret.

□

Taler vi om Fremtidsopgaver, saa er dette at bevare Haabet og Troen, Hovedskansen, der skal og maa holdes, om der skal være Mening i at tale om andre Opgaver. For tager vi Udgangspunktet dér, ligger Opgaverne tæt paa Række efter hinanden.

Først dette at forstaa, at Kampen for Danmark ikke sluttede den 5. Maj. Den fortsættes. Men Fortsættelsen bestaar ikke bare i at faa flest muligt spærret inde bag Laas og Slaa. Hvor nødvendigt end et Udrensningsarbejde er, maa det ikke blive Hovedsagen, der tager alle Kræfter og Tanker. — Ej heller er Kampen for Danmark begrænset til noget med ydre Vaaben. Den klares ikke ved at melde sig ind i Hjemmeværn eller ved at aftjene sin Værnepligt. Som det under Besættelsen ikke blot var den underjordiske Hær, der førte Kampen, men alle gode, ansvarsbevidste Hjem, der forstod, at vigtigere end noget andet var det at væbne Børnene og de unge, man havde om sig, mod den nazistiske Gift i Sjæl og Sind, — saadan er det fremdeles. Det er Hjemmene, der skal føre Kampen mod Forsimpelse af Værdierne, mod Menneskeforagt, mod Brutalisering. Kampen for Danmark er først og fremmest Kampen for det danske Menneskesind.

Kampen for Danmark er ogsaa Kampen for at styrke og nære den folkelige Fællesfølelse tværs over sociale, politiske og andre Skel. Den føres overalt, hvor der gøres et Arbejde for at udvide Horisonten, give Indhold og Livsmod, og bygge Bro over de dybe Kløfter. Det Arbejde er saa vist tiltrængt. Hvor kender By og Land hinanden lidt, skønt hele Landet er saa lille! Hvor kender Byboen lidt til Landmandens Slid, og hvor kender Landboen lidt til Arbejderen ensformige Dag ved Maskinen, eller til Slumkvarterernes Stenørken!

Men hvor kender By og Land ogsaa lidt til hinandens Idealer, til det, der kaster Lys over Vejen: Bondens Selvhjulpethed, hans Glæde ved selv at kunne klare for sig og sine, og Arbejderens Solidaritetsfølelse, der betyder det, at vi ikke er hinanden ligegyldige, men har Pligter mod hinanden, hører sammen og skal hjælpe hinanden. — I den Forbindelse er der Grund til at hilse Hal Kochs nye Skole: *Krogerup Højskole* velkommen til at fortsætte og underbygge Dansk Ungdomssamvirkens Brobygningsarbejde fra Krigsaarene.

Kampen for Danmark er at leve med sit Folk, vaagent og lydhørt, saa melder Opgaverne sig myldrende og mangfoldige.

Ingen vaagen, dansk Mand eller Kvinde kan undgaa at følge vore Landsmænds Arbejde Syd for Grænsen med levende Deltagelse, føle det, der sker i og med *Sydslesvig* som et Pust af Historiens store Vingeslag. De Afgørelser, der skal træffes nu, kan have den største Betydning for vort Land langt frem i Tiden. Maatte de blive truffet ud fra den faste Vilje til at øve Ret, som det danske Folk er blevet opdraget til i Historiens store Skole! Og maatte de blive truffet ud fra, hvad der tjener Freden mellem Folkene bedst!

Ja, ogsaa *Fredsarbejdets* store vanskelige Sag hører til Fremtidsopgaverne, vi skal gøre vor Indsats for at løse, selv om vi er et lille Folk. Det er jo tilsyneladende de Store, der med Ryggen til os sidder og spiller deres Spil ogsaa om vor Skæbne, men det er ikke ligegyldigt, om vi sløve og kyniske lader det ske, eller om vi vaagent og vagtsomt spejder efter de Linier, der har Fremtiden i sig. Forlængst er Danmark hørt op med at kunne spille med, hvor det drejede sig om Magtudøvelse, og vi kan det nu mindre end nogensinde. Ikke engang Grupper af smaa Stater vil kunne hamle op med en af Giganterne. Men vi lærte i Historiens haarde Skole en Lektie om, hvad saavel Mennesker som Folk skal bygge deres Samliv paa: *Ret og Billighed*. Det er, hvad vi kan møde op med. Det er, hvad vi kan sætte ind. Det kan se spinkelt og skrøbeligt ud ved Siden af Tanks og Bombeflyvere, men det er af en helt anden Art: det er en Tone, der kan lyde ud over Landene — ind i Regeringskontorerne og paa Fredskonferencerne, ud over krigstrætte, hadefulde og hævngherrige Folk og holde Samvittighederne vaagne. — Men skal det ske, maa den tone rent og stærkt, for man er tunghør paa det Øre ude i Europa for Tiden.

Vi lærte i Historiens store Skole om nationale Mindretals Ret til at leve deres eget Liv i Hjem, Skole og Kirke, deres Ret til at leve og virke for at be-

vare og udvikle deres egen Kultur. — Ud over Europa stryger man nu Begrebet nationale Mindretal af Ordbogen. Man flytter dem simpelthen, deporterer dem eller likviderer dem. „De har forspildt deres Ret,“ siger man. „De maa undgælde for deres Landsmænds Forbrydelser,“ hedder det. „Versaillesfredens Vej viste sig ikke farbar,“ hævder man. — Samme Tankegang kan man nu møde i Ord og Handling her i Danmark. Det er i Sandhed skæbnesvangert. I Sommer vedtog den danske Rigsdag en Lov, der fratager det tyske Mindretal i Nordslesvig deres Kommuneskoler, idet man henviste dem til at danne Privatskoler, hvortil der ydes øget Støtte. Som Forholdene ligger, er det forbundet med store Vanskeligheder for Hjemmetyskerne at oprette disse Skoler, og mange Kendsgerninger tyder paa, at man fra den danske Befolkningens Side netop ønsker at gøre det vanskeligt at danne disse Skoler. Har man Hensigten, kan man jo finde talrige Muligheder, bl. a. Nægtelse af Godkendelse af Lokaler, Trusler o. lgn. Vil man slaa ind paa en Politik med Chikanering og Undertrykkelse af Mindretallet, kan der findes mange gode Ideer ved Læsning af Nordslesvigs Historie 1864—1920. Tyskerne var særdeles opfindsomme dengang. Men vi havde næppe tænkt os, at de skulde blive vore Læremestre.

Kan man dog ikke forstaa, at vi derved forspilder vor Ret til at tale vore Landsmænds Sag i Sydslesvig, der nu netop render Panden mod Stormagternes manglende Forstaaelse af nationale Mindretals Ret? Og kan man dog ikke se, at vi derved kaster det eneste bort, vi fra et lille Land kan sætte ind til Verdens Genopbygning i Fred og Fordragelighed: Respekten for andre Folks Ret! — Vi kan ikke præstere Magt og andre Herligheder — og Gud ske Lov for det — derfor fik vor Retsfølelse gode Vækstvilkkaar. Lader vi den nu kvæle af den onde Dragesæds lange Rødder, saa er det Slut med vor historiske Opgave, saa bringer vi selv den danske Tone til at forstumme.

□

Den store Krig er rullet hen over Verden, og det er ikke bare Byerne, der er lagt i Ruiner. Ogsaa Menneskesind er hærget og plyndret.

Nu er det Tid at bygge op! Men nøjes vi med at bygge de brændte Byer og bombede Fabrikker op og forsømmer Menneskesindene, er hele Arbejdet omsonst. Derfor er det Hovedopgaven for den Ungdom, der skal føre Verden videre, at genvinde Troen paa, at Livet har en Mening, Livet for den enkelte som for Folkene.

Vi tror, at Han, som Livet gav,
har altid godt i Sinde.

Det kan til Tider koste haard Kamp at fastholde den Tro, men det er Kam-
pen værd.

September 1946.

ERIK B. NISSEN.

Danmark og Færøerne.

FOR nogle Aar siden udtalte Provst G. Bruun, Hesselager, ved en Fest i København, at det var en Rigdom, at Danmark indenfor Rigets Grænser kunde rumme to Nationer. Og det er rigtigt, men det er lige saa rigtigt, at om Størstedelen af vort Folk hernede gælder det, at man først i Aaret 1946 har faaet Øjet aabnet for det andet Folks Eksistens, og at Forholdet mellem Danmark og Færøerne frembød et Problem, hvis Løsning man prøvede paa at naa til gennem Forhandling mellem det færøske Lagting og Regeringen, en Forhandling, der mundede ud i den skæbnesvangre Folkeafstemning den 14. September, der med eet gjorde det klart for hver interesseret Avislæser her i Landet, at det ikke var saa godt, som det kunde være.

Men før jeg omtaler de Begivenheder, som har fundet Sted i Sommeren 1946, er det nødvendigt at fremsætte nogle Bemærkninger angaaende Forudsætningerne for det, der nu er sket. Det første er Nationalfølelsen. Den vil alle, der har Sans for de ægte folkelige Værdier, anse for noget sundt og godt. Ja, Grundtvig siger det saa stærkt, at har vi ikke Sans for det, som hører Fædrelandet til, er selv de Ord, vi taler om Guds Rige, betydningsløse.

Er os tomme Ord og Lyde
eget Folk og Fædres Land,
ved vi ej, hvad de betyde
mer end Mængde, Muld og Strand,
Tant er hvert et Ord vi tale
om Guds Riges Bjerg og Dale
om Guds Folk og Menighed.

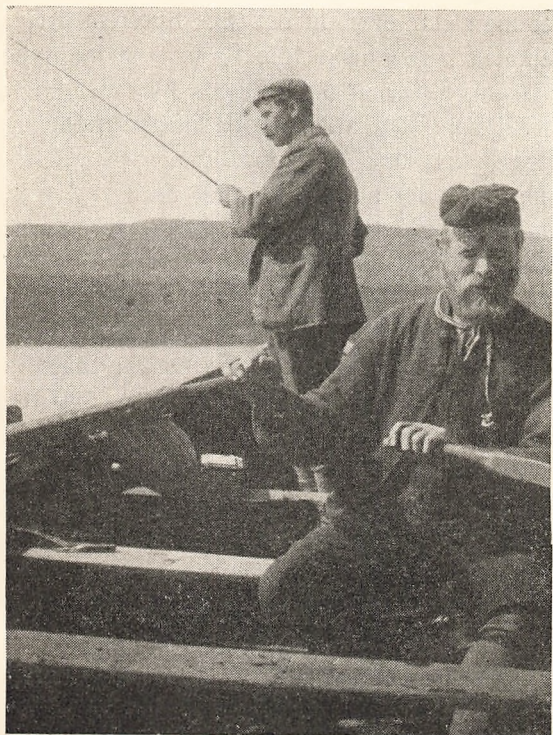
Færingerne er gennemgaaende meget nationalt indstillet, og det er naturligvis ikke noget, som er opstaaet med Bankdirektør Thorstein Pedersen, Folkeflokkens aggressive Formand, hvis Navn i Dag har en noget uheldig Klang. Paa den anden Side er det ikke saa særlig lang Tid, siden Færingerne vaagnede til et nationalt Liv. Det skete først i Slutningen af det forrige Aarhun-

drede. Færinger i Danmark fik under de Indtryk, de modtog henede, Øje paa sig selv, opdagede, at ogsaa i deres Hjemland var der noget af Værdi. „Modersmaal er vort Hjertesprog, kun løs er al fremmed Tale“ lærte de at synge henede. Deres Modersmaal var Færøsk. Man begyndte at digte til Modersmaalets Pris, Sansen for hvad der var færøsk i Sagn og Folkeliv vaagnede, Folket fandt sig selv, og her har den danske Højskole baade direkte og indirekte betydet mere, end man altid gør sig klart. Unge Mennesker, som kom hened paa Højskole, rejste hjem igen med en større Kærlighed til deres eget end før. Af stor Betydning blev det, at der paa Øerne blev oprettet en Højskole under Simun av Skardi og Rasmus Rasmussens Ledelse. Disse to Mænd, der har faaet deres Inspiration gennem den danske Højskole, navnlig Askov, og i det hele ved mange Lejligheder har haft Forbundsfæller inden for den danske Højskole, har viet deres Liv til Opdragelsen af færøsk Ungdom og har betydet uendelig meget til Vækkelse og Bevarelse af det, der hørte Færøerne til.

Imidlertid er denne Bevægelse, der begyndte som en rent kulturel Bevægelse, blevet inddraget i Politik, navnlig siden 1906, da Færøerne blev opdelt i to politiske Lejre, Sambandspartiet og Selvstyrepartiet, der siden den Tid har brugt den kostbare Tid til at bekæmpe hinanden til Skade for det, som kunde synes mere paakrævet, de sociale og andre samfundsnyttige Spørgsmaal.

Der er et Forhold, som fortjener at omtales. Det er den Frihedstrang, som alle nordiske Folk er i Besiddelse af, og som heller ikke fornægter sig hos det færøske. En dansk Præst, B. Kielberg, der i sin Bog „Færøfolket“ har givet en Skildring af Folket deroppe, som han i en Aarrække har virket som Præst imellem, skriver bl. a. saaledes: Det falder os Danske vanskeligt til Bunds at forstaa, at der med fuld Ret kan tales om det færøske Folk, den færøske Nation, og denne Mangel paa Forstaaelse fra dansk Side er en af de mange forskellige Grund til, at Stemningen i temmelig vide Kredse ikke er Danmark særlig gunstig. Vi maa lære dette, at Færøerne er en ganske særlig og overordentlig særpræget Del af det danske Rige. Et af de Træk, som er særlig iøjnefaldende hos det færøske Folk, er en meget stærk Selvstændighedstrang. Den mærker man politisk, nationalt og i det daglige Liv.

Naar man levede iblandt dem, kunde det ikke andet end vække en meget stor Beundring, at de satte saa vældigt ind paa at klare sig selv. I syv Maaneder laa de ombord paa Kutterne oppe under Island og Grønland, og naar man har været ombord paa disse smaa Skibe, hvor der kun var den allernød-

Færøske Fiskere.

Kirke paa Suderø.

vendigste Plads til Mandskabet, er man klar over, at det ikke ligefrem drejer sig om Fornøjelsesture, stuvet sammen i et ganske lille Rum, som i mange Tilfælde maatte tjene som Opholdsrum, Soverum og Køkken. Men det hørte man aldrig nogen klage over. Dertil kom saa, at man ofte maatte ligge og arbejde i de aller stormfuldeste Egne, man kan opdrive, f. Eks. oppe ved Islands Sydkyst ved Vestmannaøerne, hvor der bogstavelig talt altid er Uvejr, i alle Tilfælde gælder det i Foraarstiden, og det er netop den Tid, Færingerne er deroppe. Paa Grund af de fattige Forhold er Skibene ofte daarlige og Risikoen derfor større. Hvis det saa var saadan, at dette gav en rigelig Fortjeneste, men det gjorde det ikke. 7—800 Kr. for syv Maaneder var det hele, og det var ikke sjældent, at Udbyttet var endnu ringere. Jeg husker saaledes et Aar, hvor en ikke ringe Part af Fiskerne kun naede op paa 4—500 Kr. Trods dette faldt det ingen ind at blive hjemme, eller i alle Tilfælde var det kun meget faa, og de var saa til Gengæld Genstand for en knusende Foragt.

Dette stolte og nøjsomme Folk, som siden Dronning Margrethes Tid har hørt sammen med Danmark og udgjort den mindste Nation mellem de nordiske, fik ved den 9. April Baandet, der bandt det til Danmark, revet over. Englænderne besatte Øerne, og nu opstod en Højkonjunkturtid. Alt blev sat ind paa at levere Fisk til England — og den blev leveret, ganske vist med et stort Tab i Mandskab og Materiel. Ved Bomber, Miner og Undervandsbaade gik en Trediedel af Fiskeflaaden tabt for det lille Samfund og tog mange brave Fiskeres Liv med sig. Men Pengene strømmede ind, og det er under disse ydre Kaar de politiske Forhold i den sidste Tid har udviklet sig.

Den politiske Partistilling var saaledes: Sambandspartiet, der ganske naturligt set med danske Øjne er det Parti, man har mest Sympati for, da det repræsenterer den udtalte Samhørighedsvilje, havde 6 Mandater i Lagtinget. Socialdemokratiet, der er nationalt indstillet, men ønsker Samhørigheden med Danmark bevaret, har 6 Mandater, medens 11 Mandater tilfaldt Folkeflokken, Løsrivelsespartiet, der under dette Navn helt har taget Magten fra de gamle Selvstyrefolk, der nok ønskede Selvstyre paa Øerne, men i Samhørighed med Danmark, altsaa en Slags Hjemmeforfatning paa Færøerne.

Det var dette Lagting, som i Foraaret 1946 sendte en Delegation til Danmark for at forhandle med Regeringen om Færøernes fremtidige Stilling efter Krigens lange Adskillelse. Disse Forhandlinger, der strakte sig over et Par Maaneder, resulterede endelig i et Regeringsforslag, hvorefter Færøernes fremtidige Stilling skulde ordnes. Ifølge dette Forslag, der siden skulde sættes

under Folkeafstemning paa Færøerne, fik Lagtinget adskillig større Bestemelsesret, end det havde haft det før. Det færøske Sprog anerkendes sammen med Dansk til Anvendelse i Skole og Kirke, i Administrationen og som Lov- og Retssprog med de Begrænsninger, som følger af praktiske Hensyn til Rigets Enhed. Amtsmandsinstitutionen afløses af et Raad paa fem Medlemmer, hvoraf Formanden, Rigsombudsmanden udpeges af Staten, medens de fire øvrige udpeges af Lagtinget. Det, der vel har voldt størst Vanskelighed, er Spørgsmaalet om Udenrigshandelen, hvor man fra færøsk Side ønskede Ret til at kunne slutte Handelsaftaler selv. Dette Ønske blev ikke eller kun delvis imødekommet, og Delegationen rejste hjem med et Regeringsforslag, som der ikke var Enighed om, og som derfor paa Forhaand havde smaa Udsigter til at kunne gennemføres ved en paafølgende Afstemning den 14. September.

Da Vælgerne paa Færøerne den 14. September gik til Valgstedet, fik de i Haanden stukket en Stemmeseddel, hvorpaa der stod to Punkter. 1. Stemmer De for Regeringsforslaget? 2. Stemmer De for Løsrivelse? Den var udformet af de Partier i Lagtinget, der ønskede Samhørigheden med Danmark bevaret, nemlig Sambandspartiet og Socialdemokratiet, og disse har vel regnet med ved denne kategoriske Opstilling at kunne sikre et Flertal for Regeringsforslaget.

For dem, der var udtalte Tilhængere af Regeringsforslaget, var der intet Problem, heller ikke for de udtalte Løsrivelsesfolk. Paa den anden Side var der en stor Del af Vælgerne, der hverken ønskede Løsrivelse eller den Ordning, som Regeringsforslaget frembød. Hvad skulde de stemme paa? Ja, de kunde blive hjemme, og det var der en Trediedel af Vælgerne, der gjorde, eller ogsaa blev man tvunget til at stemme mod Regeringsforslaget, d. v. s. for Løsrivelse uden egentlig at ville dette. Derfor bliver Resultatet af Afstemningen uklart. Resultatet ser saaledes ud: Af samtlige Stemmeberettigede afgav ca. 32 pCt. deres Stemme for Løsrivelse. Af de afgivne Stemmer viste det sig, at 47,26 pCt. var for Regeringsforslaget, 48,64 pCt. for Løsrivelse og 4,10 pCt. ugyldige. Valgdeltagelsen laa paa 67 pCt. af Vælgerne.

At dette Resultat ikke gav noget tydeligt Svar, turde være klart. Nu var det naturligt at udskrive et nyt Lagtingsvalg, men dette satte Folkeflokkens 11 Lagtingsmedlemmer samt een Socialdemokrat, der siden er udstødt af Partiet, sig imod, til Trods for at Thorstein Pedersen selv havde bebudet Udskrivning af Valg til Lagtinget. Folkeflokken turde oven paa Folkeafstemnin-

gen, der trods en uhyre skarp Agitation ikke gav mere end 32 pCt. af Vælgernes Stemmer for Løsrivelse, ikke tage et Valg, hvorfor Lagtinget ganske naturligt den 24. September opløstes af Kongen. Der gik et Lettelses Suk hen over store Dele af Færøerne den Dag. Nu var den Knude, det færøske Spørgsmaal var kommet i, foreløbig hugget over. Der er udskrevet nye Valg til Lagtinget den 8. November, hvorefter der skal føres nye Forhandlinger mellem Regeringen af det nye Lagting.

Hvordan saa Færøernes fremtidige Stilling skal blive, er det ikke let at se i Øjeblikket, men man maa haabe, at der kan skabes en Ordning, hvorefter Øerne kan forblive i Forbindelse med Danmark, en Ordning, der kan tilfredsstille begge Parter og bevirke, at det lille færøske Folk maa bevares for Norden. Dets største Fejl er dets Faatallighed — 27,000 Mennesker — det gør, at det ikke kan forventes, at det vil kunne staa helt alene, men maa have et større Land at støtte sig til. At et Folk gerne vil staa paa egne Ben, kan ikke lægges det til Last. Det er Udtryk for ægte nordisk Frihedstrang og kan vist bedst udtrykkes, saaledes som den unge danske Sergent, der under Kri-gen sammen med de engelske Styrker opholdt sig en Tid paa Færøerne, gjorde det. Han sagde: „Det er ikke latterligt, at Færingerne vil være sig selv, men det er umuligt. (Hvad jo ogsaa alle Efterretninger deroppefra jo tyder paa, at de er sig fuldt bevidst.) De maa have en større Nation at støtte sig til, og bliver denne Nation ikke Danmark, er der den største Fare for, at Færingerne ikke kan bevare deres nordiske Præg.“ Han fortsatte: „Jeg tror, at hvis man aabner en Færings Hjerter, staar der Danmark i det. Den færøske Nation ejer mange Værdier. Det er ærlige, ranke Mennesker, dybt religiøse, lidt tunge i det — men har man faaet en færøsk Ven, har man en Ven for Livet.“

Valget den 8. November skal pege mod, hvorledes den fremtidige Stilling skal blive, men man maa haabe, at vi stadig maa have den Rigdom under den danske Konges Scepter, at have to Folk, der kan række hinanden Haanden.

Hjertelig Hilsen til alle gamle Elever fra Vinteren 1941—42.

Øse pr. Nordenskov, 7. Oktober 1946.

S. J. JOENSEN.

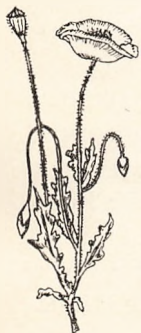
Salomon Joensen, der i nogle Aar har været Sognepræst i Øse i Vestjylland, er nu udnevnt til Sognepræst paa sin Føden Østerø og er d. 15. Nov. rejst derop med sin Familie.

Torvet
i Præstø

Folketingsvalg i Præstøkredsen.

1848—1945.

MANGE vil sikkert umiddelbart mene, at en Artikel med denne Titel kun kan have Interesse for en stærkt begrænset Kreds af de gamle Elever, som dette Aarsskrift er beregnet for og fortrinsvis henvendt til. Og jeg vil derfor gerne begynde med at give nogle Grunde til Artiklens Fremkomst. En af disse er, at Emnet interesserer mig personligt. En anden, at vi nærmer os Hundredaaret for Grundloven af 1849 og det forud for denne Begivenhed stedfundne Valg til den grundlovgivende Rigsforsamling, 1848. Disse Aar, især 1849, vil naturligvis blive belyst og mindet i en lang Række Jubilæumsartikler. Denne er da en af disse, idet det jo nok er værd at fortælle om og mindes vort Folkestyres Udspring og Historie — ogsaa paa den Maade jeg her har til Hensigt. Naar jeg vælger Præstøkredsen som Eksempel paa Valgene til vort vigtigste Ting gennem de snart hundrede Aar, er det ikke hverken tilfældigt eller blot, fordi det er min Hjemegns Valgkreds, men ogsaa fordi Grundtvig og hans politiske Virke knytter sig ret stærkt til netop denne Kreds. Desuden vil det skildrede partipolitiske Liv give et Indtryk af Tidens ret udbredte Syn paa Grundtvig og paa nogle af hans Ideer. Men Hovedaarsagen til Artiklens Fremkomst er denne: I 1932 skrev afdøde Forstander

Nørgaard i Aarsskriftet en Artikel om „Grundtvig og Skælskørkredsen“ og bebudede deri, at han maaske senere vilde skrive om „Grundtvig og Præstøkredsen“. Nørgaard glemte ikke denne Tanke, men det trak ud, og da jeg i 1942 havde udsendt Bogen „Mellem Enevælde og Folkestyre“, hvor jeg ogsaa er noget inde paa Grundtvigs Forhold til Præstøkredsen, spurgte Nørgaard, om jeg ikke vilde skrive den nævnte Artikel. Og han leverede mig en paa-begyndt Indledning til den. Jeg lovede at prøve paa at opfylde Ønsket; men først nu fire Aar senere og 1½ Aar efter Nørgaards Død bliver det virkeliggjort og endda kun delvis, idet jeg har udvidet Emnet betydeligt og bl. a. derved maa indskrænke det mere koncentrerede Emne, som var Nørgaards, en hel Del. I Forhold til Artiklens Helhed er Nørgaards Indledning for fyldig, men jeg vil alligevel gerne sætte den ordret ind, saaledes vil den da ogsaa kunne blive endnu en skriftlig Hilsen fra Nørgaard til gamle Elever. Nørgaard var — som Grundtvig — Theolog, Folketaler, Folkeoplyser, Folkevækker, Historiker og Politiker, opstillet, ligesom Grundtvig, i forskellige Kredse og med vekslende Valglykke, endvidere var han nøje inde i Grundtvigs Skrifter saavel som i Danmarks politiske Historie. Mine Forudsætninger i alt dette er faa, smaa eller manglende. Og jeg skal heller ikke fragaa, at det er politisk Historie i Almindelighed mere end Grundtvigs i Særdeleshed, der interesserer mig.

At skrive Præstøkredsens politiske Historie udførligt lader sig naturligvis af Hensyn til Pladsen ikke gøre i et Aarsskrift som dette, men jeg vil prøve paa at give en nogenlunde fyldig Oversigt, idet jeg dog fortrinsvis vil lægge Vægten paa de første Aar, hvor Grundtvig spiller en større eller mindre Rolle, direkte eller indirekte, med mere eller mindre eller slet ingen Succes.

Adskillige af Antvorskov Højskoles gamle Elever er stærkt interesseret i Politik. I Følge Sagens Natur er det navnlig „Venstre“, der har faaet Krafttilskud fra disse, og som har haft deres Interesse. Og Præstøkredsen er et Stykke Venstrehistorie. Historisk set er „Venstre“ dog lidt andet og noget mere end „Venstre“ af i Dag, men Partiet har sit Udspring fra det første Venstreparti (Bondevenerne), og i adskillige Slægter er „Stemmen“ i alle disse 100 Aar støt givet til Venstrepartiet, saaledes som dette nu har optraadt i forskellige Afskygninger.

Rundt i Landet sidder sikkert mange A. H. Elever som aktive Politikere i Sogneraad, Vælgerforeninger og politiske Ungdomsorganisationer. I hvert Fald en enkelt er Medlem af Folketinget (Jens Christensen, Skalborg), en anden er Landsformand for Venstres Ungdom og Folketingskandidat (Jens Peder

Pedersen, Farendløse), en tredje afløste Nørsgaard som Kandidat i Næstvedkredsen (Henry Hansen), andre er Sønner, Døtre eller Børnebørn af Folketingsmænd, ogsaa af et Par af dem, der vil blive nævnt i min Artikel.

Jeg regner med, at alle disse maa være ret personligt interesseret i denne Artikel, og jeg vil tro, at enhver, der har folkelig og demokratisk Sans, maa kunne finde noget af Interesse i Emnet.

Materialet, som Artiklen er bygget over, er fortrinsvis hentet fra Aviser til de forskellige Tider, saasom „Berlingske Tidende“, „Fædrelandet“ (der er noget helt andet end det senere Forræderblad af samme Navn), „Almuevennen“ og „Næstved Avis“. En Valgtale, en Stillertale og et Brev, som aftrykkes ordret og for første Gang, er velvilligt overladt mig af Redaktør H. P. Olsen, „Næstved Tidende“. Desuden er anvendt „Danmarks politiske Historie“ samt min tidligere nævnte Bog „Mellem Enevælde og Folkestyre“ og en Del af den deri nævnte Litteratur m. m.

Indledning.

I Begyndelsen blev vort Folk antageligt styret af Stammehøvdinge, senere af folkevalgte Konger, der samledes til Ting med hele det frie Folk for at drøfte Rigets fælles Anliggender. Saa fulgte Adelsvælde og Præstevælde og fra 1660 Kongens arvede Enevælde. Selvom Frederik d. 6. udtalte: „Vi (og dermed mente han sig selv) alene vide, hvad der tjener til Folkets Bedste“, var dette Folk aabenbart ikke helt sikker paa, at han havde Ret heri. I hvert Fald voksede netop i hans Tid et stærkt Krav frem om, at Kongen skulde dele Magten med Folket. Dette Krav styrkedes ved de heldige Revolutioner, der fandt Sted i flere europæiske Lande netop paa det Tidspunkt. Og under dette Pres besluttede Kongen da efter preussisk Ide at oprette raadgivende Stænderforsamlinger. Dette skete i Henhold til kgl. Kundgørelser af 28. Maj 1831 og 15. Maj 1834. Navnet siger, hvad disse Forsamlinger skulde være, nemlig raadgivende og repræsenterende forskellige Stænder. Der blev fire Forsamlinger, en for Øerne paa 70 Medlemmer med Mødested i Roskilde, en for Jylland paa 55 Medlemmer med Mødested i Viborg og desuden en i Slesvig og en i Holsten. Forsamlingerne i Roskilde og Viborg fik størst Betydning. Af de 125 Repræsentanter her valgtes Kongen 17, Godsejerne 29, Københavns Grundejere 12, og de resterende 42 valgtes af Proprietærer og Bønder.

Øernes første Stændermøde fandt Sted d. 1. Oktober 1835. Blandt de valgte var mange af Landets dygtigste og bedste Folk, mest Embedsmænd, kun faa

Bønder, og ingen af disse betød nær saa meget, som den jydsk Gdr. Ole Kirk betød for Forsamlingen i Viborg. — Ved det andet Stændervalg, 1847, kom en Række yngre betydelige Skikkelser i Forgrunden, det var Navne som Balthazar Christensen, Orla Lehmann, Tscherning, H. N. Clausen.

I hele den Periode, hvor Stænderforsamlingen eksisterede, saavel i Frederik d. Sjettes sidste Dage som under Chr. d. Ottendes Regering, fremsattes et stadigt stærkere Ønske om en fri Forfatning, samt om større Støtte til Danskheden i Slesvig.

14. December 1847 gav Chr. d. 8. støttet af Kronprins Frederik (d. 7.) den Stænderdeputerede, Professor Bang Ordre til at udarbejde et Forfatningsforslag. Dette var færdigt efter 14 Dages Forløb. Chr. d. 8. døde imidlertid, inden han fik taget endelig Stilling til det, men paalagde Tronfølgeren, Frederik d. 7., at gøre Sagen færdig. Og den nye Konge erklærede, efter nogen Betænkning og bl. a. under Tryk af Oprøret i Slesvig, at han betragtede sig som konstitutionel Monark, udnævnte et nyt Ministerium (Martsministeriet) og paalagde dette at udarbejde en ny Forfatning.

Stænderforsamlingens sidste Arbejde blev Udarbejdelse af en Valglov, efter hvilken der skulde vælges en grundlovgivende Rigsforsamling. Denne Lov, der ikke blev vedtaget enstemmigt, gik ud paa, at Valgret tilfaldt alle uberygtede Mænd over 30 Aar, som havde egen Husstand og Raadighed over eget Bo. Altsaa ikke Kvinder og Tyende. En Fjerdedel af Forsamlingen skulde vælges af Kongen. Dette Punkt havde der staaet megen og bitter Strid om, og det medførte, at den kommende Valgkamp mange Steder førtes meget haardt og ofte ret smagløst og personligt.

Der var tre Partier, nemlig de Konservative, der helst havde set en oplyst Enevælde fortsat, i hvert Fald ønskede megen Magt hos Kongen og Embedsmændene. De „National-Liberale“ ønskede absolut Folkestyre, og det var dem, der havde givet Tonen an og stillet Kravet frem i Stænderforsamlingen, ligesom de nye Ministre ogsaa fortrinsvis tilhørte dette Parti. Men i sidste Øjeblik frygtede de for Konsekvenserne af den vidtstrakte Valgret og gik derfor ind for Tanken om de kongevalgte Medlemmer. Herved kom de i skarp Mod sætning til deres tidligere stærkt allierede, „Bondevennerne“, som skarpt gik imod denne Bestemmelse, og som førte en voldsom Kampagne mod enhver Deputeret, der havde stemt for den eller blot vovede at antyde et Forsvar for Ideen. En anden Væsenforskel paa de to Partier fandtes i Forholdet til Danskheden i Slesvig. For de national-liberale stod denne Sag paa Linie med den

forfatningsmæssige Ide, mens Bondevennerne — uden at mangle national Interesse — mente, at Kræfterne først og fremmest skulde samles om at skabe en fuldstændig politisk Frihed og i at løfte den underkuede Bondestand op til samme Oplysning, Ret og Muligheder som de øvrige Stænder besad. Bondevennerne havde et slagkraftigt og agitatorisk Organ i „Almuevennen“, hvis Redaktør, I. A. Hansen, sammen med Sagfører Balthazar Christensen var ledende i Bevægelsen, begge var dygtige, ensidige Agitatorer, hensynsløse i deres Midler, især for I. A. Hansens Vedkommende. Blandt Partiets andre dygtige og energiske Agitatorer maa nævnes Fæstehusmand Peder Hansen fra Lundby i Sydsjælland. Til Bondevennernes dygtigste Ledere hørte Mænd som Oberst Tscherning, Fabrikant Drewsen, Orla Lehmann samt Skolelærerne Asmund Gleerup og Rasmus Sørensen. (Den sidste har Hovedæren for Oprettelsen af Hindholm Højskole.) Flere af disse forlod dog ret snart Partiet, da de ikke kunde finde sig i I. A. Hansens Kurs.

Bondevenner havde en — i hvert Fald for Sjælland og de sydlige Øer — forholdsvis stærk Organisation og arbejdede energisk paa at faa rene Bondevenner valgt til den grundlovgivende Forsamling, selvom det dermed gik ud over veltjente og dygtige Frihedspolitikere, som blot havde en Antydning af en Afvigelse fra „den rene Linie“. Saaledes var det ikke mindst i Præstø Amt, i Særdeleshed i Næstvedkredsen og — mest afgørende — i Præstøkredsen.

De første Valg.

I Stænderforsamlingen havde Præstøegnen (og Møn) været repræsenteret af Professor H. N. Clausen. Han er gaaet over i Historien bl. a. paa Grund af et voldsomt Angreb fra den unge Grundtvig. Men skønt Grundtvig havde brugt meget stærke Ord om Clausens Kristendoms lære, forhindrede det ham ikke i at anerkende hans Dygtighed, Dannelse og Frisind. H. N. Clausen var maaske Danmarks klogeste Mand og havde i Stænderforsamlingen været en af de betydeligste, ikke mindst naar det gjaldt om at tale Bøndernes Sag. Han var baade veltalende og tiltalende. Det har været rimeligt for ham selv og mange andre at vente, at Præstøkredsen vilde vælge ham som Repræsentant i den grundlovgivende Rigsforsamling. Men saadan gik det ikke. Han var nemlig blandt dem, der havde stemt for „de kongevalgte“, og Bondevennerne havde stor Magt paa Egnen. Dette blev afgørende.

En af de mest kendte Mænd i Kredsen var den folkelige og folkeligt interesserede Præst Peter Rørdam fra Mern, en af Grundtvigs bedste Venner og

mest forstaaende Disciple. Nogen større Forstaaelse af Partipolitik havde han næppe. Men det var for ham en Selvfølge, at i en saadan Forsamling som den, der nu skulde vælges, maatte ogsaa Grundtvig være med. Derfor opfordrede han ham i et Brev til at stille sig til Valg i Præstøkredsen. Grundtvig var ikke uvillig og kunde vel ogsaa tænke sig at have gode Chancer netop i denne Kreds. Hans Barndomshjem var paa Egnen, selv havde han en Tid været Præst i Præstø, hvor hans Mor ligger begravet. Han var ogsaa kendt for baade sit Frisind og for sin Interesse for Bondestanden. Hverken Bondevenner eller national-liberale kunde indvende stort imod ham. Grundtvig skrev imidlertid til Rørdam, at han havde hørt, at Professor Clausen agtede at stille sig, og saa vilde han ikke, da Landet maatte være stort nok til, at de begge kunde blive valgt. Forud for dette Afslag havde Rørdam nævnt Grundtvigs Navn for baade nogle Borgere og nogle Bønder. Ved et Prøvevalg i Præstø By havde Grundtvig dog kun faaet 6 Stemmer, mens Clausen havde faaet 60. Anderledes stod Stemningen paa Landet. Her var der kun Interesse for Clausen i Kallehave, andre Steder var der ikke megen Interesse for nogen af dem. Helst vilde Bønderne have en Mand af deres egen Midte, men ingen af de foreslaaede kunde samle mere end nogle faa Stemmer. Tilsidst synes det, som om Stemningen er afgjort for Grundtvig. Saa meddeler Rørdam, at han alligevel ikke vil stille sig. Derefter samles da et stort Flertal af Stemmerne ved flere Prøvevalg for Manden af deres egen Midte, nemlig Væver Hans Hansen, Mern Nedenmark. Han afslaar Opfordringen, men paa Grund af stærkt Pres fra saavel Vælgerne som Bestyrelsen for Bondevennernes Selskab siger han tilsidst Ja. Hans Hansen var 33 Aar, født i Køng (Sydsjælland). Han var fra et fattigt Hjem, men udrustet med gode Evner. Han lærte til Bomuldsvæver, og efter udstaaet Læretid arbejdede han som Svend forskellige Steder, bl. a. i København. 1845 blev han gift med en Datter af Husmand Peder Rasmussen, Mern Nedenmark. Hos Svigerforældrene fik de nygifte en Indsidderstue, og H. H. ernærede sig og sine ved sit Haandværk, efter Svigerfaderens Død fik han tillige Raadighed over dennes 5 Tdr. Ld. Fæstejord. Han var en interesseret Mand med stor Læselyst; han laante Bøger i Præstegaarden og samlede Naboerne til Højtlesning. Senere fik han en lang Række Tillidshverv, men da han blev opfordret til at stille sig til Valget, havde han ingen Skoling til en saadan Gerning, udover at han læste „Almuevennen“ og deltog i Sogneagitationen for Bondevennernes Selskab, hvis Sognetillidsmand han var. Ingen havde vist noget ondt at sige ham paa, men paa den anden

Side havde han tidtil heller ikke raget særligt op over Gennemsnittet, og det vakte nok almindelig Overraskelse, at han skulde være Kandidat.

5 Dage før Valget skulde finde Sted, modtog Mern Sogneforstanderskab, der skulde udtale sig for Kandidatens uplettede Rygte, en Skrivelse fra 22 Præstøborgere med Byens Præster i Spidsen, hvori det meddeltes, at Hans Hansen i sin tidlige Ungdom havde været arresteret i København som mistænkt for Tyveri, samt at han ligeledes i Ungdomsaarene skulde have deltaget i et Kortspil i Præstø, efter hvilket en af Deltagerne havde druknet sig i en Aa. Ingen fandt paa at undersøge, dels disse latterlige Rygter i sig selv, dels om det kunde betyde noget for Hans Hansens Ære. Hans Hansen vilde ikke nægte, at han baade havde været arresteret og deltaget i Kortspillet, men kunde naturligtvis ikke — saalidt som en Eftertid — se noget særligt galt i dette. Fra Arresten maatte han løslades paa Grund af manglende Bevis, og Aarsagen til Arrestationen skyldtes, at en Kollega, han boede sammen med, tidligere havde begaaet en Forbrydelse af lignende Art, og med Hensyn til Kortspillet, da havde dette kun drejet sig om en lille Indsats. Forøvrigt havde han fortalt Balthazar Christensen om sin uforskyldte Arrestation, og denne havde svaret, at det naturligtvis ikke kunde faa nogen Følger. Det fik det dog. Ganske vist fik han sin „Vandelsattest“, idet Rørdam underskrev den først, men paa den anden Side vilde Rørdam nu modarbejde hans Valg.

H. N. Clausen havde forsøgt med et Par Møder i Landkredsen, men havde kun haft ganske faa Tilhørere, saa med begrundet Frygt saa han hen til Valgdagen.

Den 5. Oktober 1848 afholdtes saa dette Valg, der for Præstøkredsens Vedkommende gav Genlyd over hele Landet, og som huskes mere end noget andet Valg i samme Kreds. Valghandlingen foregik paa Præstø Torv. Afstemning skete ved Haandsoprækning, men Kandidaterne kunde dog forlange Navnene ført til Protokols. Vælgertallet var under 1000, og over 900 var mødt op. Det var en fin Solskinsdag. Pastor Rørdam ledede Valget. Det begyndte med en Fædrelandssang, og saa holdt Rørdam følgende Tale:

Kære Medborgere, danske Mænd! Det er blevet sagt i en Forsamling, som nylig afholdtes her paa Egnen, at denne Dag vilde blive en Højtidsdag for Landet, og det er den. Højtidsdag er den, da et Værk skal grundlægges, som skal vare, vel ikke for Evigheden; thi der er kun en, der kan bygge for Evigheden, han der har grundfæstet Jorden, hvorpaa I staar, altsaa et Værk ikke for Evigheden, men dog for Eders Fædrelands Fremtid, det Fædreland, som I dog vist alle elske, da det ernærer, opdrager og beskytter Eder. Som I her er forsamlede, saa samles Borgere og Bønder i alle Egne af Landet,

thi Danmark er stedt i Nød og kalder sine Sønner, sine bedste Sønner. I vide alle, at Danmarks Konger har haft en Magt, saa stor, som nogen Konges kan være, men I vide ogsaa, at de ikke have misbrugt den, de har tværtimod ofte undladt at bruge den, hvor de kunde og burde — have de brugt den mere, var maaske det Oprør, der nu ødelægger Fædrelandet, kvalt i Fødslen. Men nu vil Kongen dele Magten med sit Folk, og derfor stilles i Dag frem for Folkets Øjne de Mænd, der vil tale, tale for det for at det blandt disse kan udkaare dem, der har deres bedste Hjerter for dets Vel og den største Kundskab for at kunne træffe det rette. De Mænd, ogsaa de to, der haver stillet sig som Kandidat for dette Valgdistrikt er rede til at svare paa hvert Spørgsmaal I vil stille dem, og Spørgsmaal om deres foregaaende Liv og Meninger. I kunde sige til dem hver især: Hvad har du gjort, hvorfor du fortjener at kaldes en Hædersmand og Folkeven? Hvad har du virket for Borgeren, hvad har du virket for Bonden? Og de vil svare Eder. I kunde ogsaa sige til dem hver især: Hvad tænker du om Bondens Frihed? Om Borgerens Frihed? Om Troens Frihed for hver der har en Tro til at bekende den og Frihed for den, der ingen Tro har til at bekende sin Vantro. Hvad siger du om Kongens Frihed, thi Kongen skal jo ogsaa være fri? Svarer mig I Folk, ville I være fri og have en Træl til Konge („Nej! Nej! Leve Frederik den Syvende. Kongen være Konge, Hurra! Hurra!) I ville altsaa være frie og regeres af en fri Konge. Velan, saa viser Eder Friheden værdig. Vælger saaledes, at I kunde staa Fædrelandet, Kongen og fremfor alt Gud til Regnskab herfor. Gud der engang vil have Eders Hjerters skjulte Bog aaben for Eders Brødre, at de kunne se, om I mente det ærligt med Fædrelandet eller lod Eder lede af Egennytte. Taler da til de Mænd, der har stillet sig frem for Eder. Prøver selv, hvem der er den værdigste, dømmes selv!“

Nu talte Kandidaterne, først H. N. Clausen, udfoldende alle sine Egenskaber som Folketaler og Politiker. Derefter Hans Hansen, der læste en kort Tale om den fuldstændige Frihed og Bondens Kaar.

Saa fik Vælgerne Ordet. Og her gentog Kateket Hagerup det Angreb paa Hans Hansen, der havde været indleveret til Mern Sogneforstanderskab, og som efterhaanden var blevet godt kendt blandt Vælgerbefolkningen. Hagerups Indlæg blev mødt med mange Afbrydelser, saa Rørdam maatte kalde til Orden. Men han var ingenlunde upartisk og heller ikke særlig ligevægtig. Han raabte til Forsamlingen: „Svar mig, I Folkens, er det en Ærens Mand?“ Og Vælgermassens Flertal raabte tilbage: „Ja, det er en Ærens Mand, en agtendes Mand.“ Debatten fortsattes med flere Indlæg, men hele Mødet truede med at drukne i Larm.

Afstemningsresultatet blev: Hans Hansen 570 St. H. N. Clausen 330 St. Valget sluttede med et Leveraab for Dirigenten. Men Bønderne blev pebet ud af Præstø By.

Skønt Resultatet ikke kunde være helt uventet, var det dog en uhyre stor

Skuffelse for Professor Clausen. At Borgerne fra Præstø om Aftenen bragte ham et Fakkeltog var vist kun en ringe Trøst. Han blev imidlertid kongevalgt Medlem af Forsamlingen, senere valgtes han i Helsingør til Medlem af Folke-

Væver Hans Hansen.

Sognefoged Lars Larsen.

tinget og opnaede baade at blive Minister og Formand for den forenede Rigsdag.

En hel anden Skæbne blev Hans Hansen tildelt.

Allerede Valgaftenen indsendte Hagerup og hans Kreds en Artikel til „Berlingske Tidende“ om Valget i Præstø, hvori de gentog Angrebet paa Hans Hansen og dertil føjede et Angreb paa Ledelsen af Bondevennernes Selskab. Og nu udviklede der sig en hidsig og skaanselsløs Debat i dette Blad og i „Fædrelandet“, ligesom „Næstved Avis“ haandede den „ulærde og udannede“ Mand, som Vælgerne i Præstøkredsen havde fundet det betimeligt at vælge til Fordel for den lærde og dannede Professor. Digteren Aarestrup skrev et Digt om Præstøvalget, og en Skillingsvisse over samme Emne gik Landet rundt. Og skønt Urimeligheden i Beskyldningerne kom stærkere og stærkere frem, frygtede Bondevennerne dog, at Valget kunde blive en Anstødssten for den lige og almindelige Valgret, de vil have frem i Grundloven, hvorfor de opfordrede Hans Hansen til at nedlægge sit Mandat. En Uge før Forsamlingen

skulde mødes, tilstillede han Justitsminister Bardenfleth følgende Skrivelse: „Undertegnede Indsidder og Bomuldsvæver Hans Hansen i Nørre Mehrn i Præstø Amt, der er udvalgt til Rigsdagsmand for dette Amts 4. Valgdistrikt, har ikke kunnet forblive uvidende eller uberørt af den Mening, der uden for min egen Kreds har gjort sig gældende imod bemeldte Valg. Jeg tror at kunne og at burde bøje mig for den Opinion, og det falder mig saa meget lettere, som jeg ikke blot er overbevist om, at jeg efter mit Lands Love har Ret til at fordre mig anerkendt i den Hæderspost, et saa overvejende Antal af mine Medborgere i min egen nærmeste Kreds ved deres Agtelse og Tillid har kaaret mig til, men som jeg tillige kan give mig selv det Vidnesbyrd, at jeg ikke fortjener, og med Guds Hjælp aldrig skal fortjene den haarde Dom, hvormed man uden for min egen Kreds ikke tager i Betragtning at stemple mig. For saaledes ikke at give Anledning til Brydninger og Vanskeligheder, det let kunde være vanskelige for Folkefrihedens Sag og besværlige for dens Forkæmpere undlader jeg ikke herved underdanigst at anmelde for Deres Excellence, at jeg ikke kan give Møde paa Rigsdagen, og derfor maa jeg bede om et nyt Valg foranstaltet for mit Distrikt.

Mehrn pr. Præstø, d. 16. Oktober 1848.

Underdanigst

Hans Hansen,
Bomuldsvæver.

Det var dog ikke blot uden for Hans Hansens Kreds, at der var Modstand mod ham. Saaledes havde Pastor Rørdam i to Søndage fra Prædikestolen i Mern Kirke talt om Hoben, der foretrak Barrabas for Jesus. Og syv Mand fra Sognet, deriblandt Rørdams Ven, Sognefoged Lars Larsen fra Sageby, havde beklaget, i et Indlæg til „Berlingske Tidende“, at de var blevet vildledt til at stemme paa Hans Hansen, men som „enfoldig Almue“ skød de Skylden paa Bondevennernes Bestyrelse.

Efter en Tids Stilhed vendte Hans Hansen tilbage til det offentlige Liv og fik omtrent saa mange Tillidshverv, som det dengang kunde lade sig gøre at faa, saaledes fik han den sjældne og ærefulde Hæderspost som Medlem af Sogneforstanderskabet, ligesom han blev en dygtig og respekteret Formand for Præstøkredsens Valgforening. Personlige Fjender vedblev dog at forfølge ham og udsatte ham for ganske utilbørlige Ydmygelser, saaledes blev han — helt hen i Vejret — fængslet for en Beskyldning om at ville give sin Sviger-

mor Gift. Fattig, syg og forpint døde han i en tidlig Alder. Hadet af nogle, elsket af mange.

Men nu skulde Præstøkredsen have Omvalg. Og Rørdam havde ventet, at Grundtvig, der var faldet i en københavnsk Kreds, kunde vælges ved Kaa-ring. Men Bønderne vilde ikke danse efter Rørdams Pibe. De opstillede atter en Mand af deres egen Midte, nemlig Sognefoged Jens Jensen, Grumløse. Han var imidlertid konfirmeret af Grundtvig og kendte ham ret godt; han havde da ogsaa sagt god for ham, da der ved det første Valg var Tale om at opstille Grundtvig.

Omvalget fandt Sted d. 6. November. Sognefoged Lars-Larsen var Grundtvigs Stillingsmand og holdt følgende anbefalingstale: „Højtærede Medborgere! Jeg tillader mig herved at stille og anbefale Herr Pastor Nicolai Frederik Severin Grundtvig fra Kjøbenhavn til at være Rigsdagsmand for dette Valgdistrikt. Ham vil jeg give min Stemme, og jeg haaber, at ikke saa faae er enig med mig deri, idet jeg tillader mig at tilføje nogle Ord desangaaende, som jeg haaber, den ærede Forsamling vil skænke deres Opmærksomhed. — Hæderlige Medborgere, jeg veed meget godt, at man skal lære at kende en Mand nøje, inden man bør anbefale ham til en saa højst vigtig Hæderspost som denne at være Rigsdagsmand. Men det maa jeg sige Dem, mine Herrer, det er virkelig efter min Overbevisning, thi jeg har læst saa mange af Herr Grundtvigs Skrifter og hørt hans kraftige Taler flere Gange, saa jeg tør med god Samvittighed sige om ham, at han er en folkelig fædrelandskærlig Mand, som har baade Kraft, Evne og Villie til at udtale, hvad der er retfærdigt og gavnligt for vort kjære Fædreland. Endvidere vil jeg ogsaa sige Dem, at jeg har talt med denne, som jeg tør kalde en af Danmarks berømteste Mænd, om Borgernes og Bondestandens Rettigheder, hvoraf jeg er blevet overbevist om, at han elsker baade Borgere og Bønder og vil tale vor Sag saa godt som nogen. Tillige tror jeg ogsaa efter de nuværende Omstændigheder, og naar vi betragter de forviklede Forhold, som Danmark for Øjeblikket er i, f. Eks. Kri-gen med Tyskerne, og vort Modersmaal, som bliver forhaanet og gamle Danne-brog bliver trampet under Fødder af vore Fjender i vort eget Land, derfor var det ogsaa jeg mener, at vi kunde ingen bedre sende i Rigssalen end gamle Grundtvig, som er Dansk i Bund og Grund, og som taler frit og aabent uden at lade sig skræmme, derfor tør jeg sige om ham i efterfølgende Vers:

Hans Færd er aaben for alle og hver,
thi kraftig han løfter sin Stemme,
og Dannemark har han saa inderlig kjær,
for der har han altid haft hjemme.

Og Bondeven er han, det ved jeg forvist,
det Navn det bær han med Ære,
thi han bruger hverken Svig eller List,
hvormed han os vilde besvære.

Han elsker og ærer vort Moders Maal
og værner om det som en Kjæmpe,
dog trods al Tyskernes Skrig eller Skraal,
hans Mod er ej til at neddæmpe.

Jeg haaber, disse mine velmente Ord har fundet Indgang hos mine kjære Medborgere, derfor lader os nu vælge efter vor Overbevisning, den dygtigste vi kan faa; thi det er ikke vor kjære folkelige Konges Villie, at vi saaledes i Ubesindighed skal give vor Stemme til umodne og ukyndige Personer, som i Tiden vilde blive til Skam for os selv og til Skade for vore Efterkommere. Endnu et Par Ord vil jeg sige: som de fleste vel nok ved, at dette Distrikt har for en Tid været til Spot og Latter for hele Danmark, derfor maa vi stræbe at vinde tilbage igen, hvad vi har tabt, at vore Medborgere kan sige om os, at vi er blevet kloge af Skaden, om ikke rig."

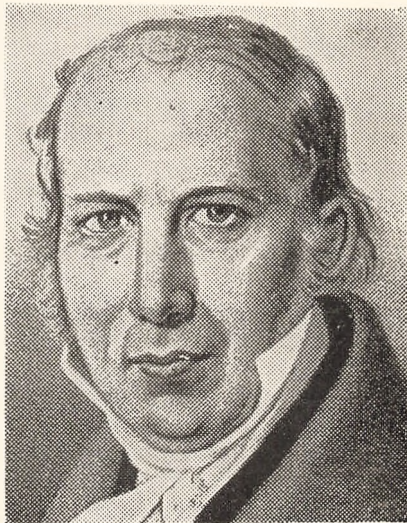
Efter denne Tale meddelte Modkandidaten, Jens Jensen, at han vilde ikke stille sig mod sin gamle Præst og Ven, hvorfor han trak sin Kandidatur tilbage. Grundtvig valgtes derefter med 573 Stemmer mod 11 Nej. Valgdeltagelsen og Interessen havde været betydeligt mindre end ved det første Valg.

Senere Valg med Grundtvig som Emne.

4. December 1849 skulde der afholdes Valg efter den nye Grundlov til Danmarks Folketing.

Rørdam mente, at han havde Grund til at vente, at Grundtvig vilde blive genvalgt enstemmigt. Og han havde ogsaa faaet en Opfordring fra selve Bestyrelsen for Bondevennernes Selskab. Men Bondevennerne i Kredsen skønnede aabenbart ikke særligt paa deres Repræsentant, for ved et Møde paa Tubek Kro ved Præstø viste det sig, at der var Stemning for at opstille den unge Jurist C. C. Alberti. Da denne Mand næppe har været særligt kendt af

Egnens Folk, maa det formodes, at Selskabets Bestyrelse har foreslaaet ham. Da Grundtvig hørte dette, blev han ikke uden Grund gal i Hovedet og skældte ud paa Balthazar Christensen. Fra Selskabets Side ønskede man at undgaa yderligere Debat om Præstokredsen og fik Alberti til at trække sin Kandidatur tilbage. Men nu kom et ganske uventet Moment ind i Sagen. Otte Dage før Valget fik Rørdam at vide, at Grundtvigs Stilingsmand, Sognefoged Lars Larsen, selv agtede at stille sig som Bondeven imod den partiløse Grundtvig. Han var blevet opfordret fra nogle Bønder; og en Del Borgere i Præstø vilde lige saa gerne have ham, som de vilde have Grundtvig.

Grundtvig.

Rørdam blev rasende, og det hjalp ikke stort, at Lars Larsen forklarede, at han stillede sig for ikke at risikere, at Hans Hansen eller en lignende skulde blive opstillet.

Paa Valgdagen holdt Lars Larsen følgende Valgtale: „Høistærede Medborgere og Venner! De ser nu ikke en teologisk Kandidat eller juridisk Lærd fremtræde som Valgkandidat, men De ser kun en simpel Bonde i sin naturlige Bondedragt, og jeg skal heller ikke rose mig selv for, at jeg er den dygtige og talentfulde, som kan holde lange Foredrag eller kunstige og smigrende Taler, hvorved jeg skulde forlede Folk til at stemme paa mig, nej det kan jeg ikke, men derfor beder jeg ogsaa denne hæderlige Forsamling, at de vil undskylde mig, hvis jeg skulde udtale noget, som ikke var passende, men det vil jeg forsikre Eder, at hvad jeg taler er af et godt Hjerte, og jeg haaber, at et godt Ord finder godt Sted. — Ja, kjere Venner, hvad der egentlig har bevæget mig til at stille mig som Valgkandidat er, at jeg for flere Uger siden ved et Valgkredsmøde her paa Raadstuen af imellem 2 a 300 agtværdige Mænd af alle Klasser og fra alle Distriktets Sogne, blev opfordret til at stille mig som Valgkandidat, hvorved jeg lovede det baade med Hoved og Mund, saa derfor er det, at jeg saa dristig fremtræder her for at opfylde mit Løfte, og jeg har ogsaa lovet ikke at træde tilbage for nogen, før Stemmerne afgør det, og det maa jeg ogsaa holde, thi ligesaa lidt som jeg vil have, at nogen skal gøre Nar af mig, lige saa lidt kan og vil jeg være bekendt at narre saa mange agtværdige Mænd.

Ja, kjere Medborgere, der kunde vel nogle af Eder spørge mig og sige, hvad vil du i Rigssalen, eller hvad kan du udrette der. Hertil vil jeg svare kort og godt, at jeg kan

vel ikke udrette store og underlige Ting, men jeg tør dog sige, at jeg i flere Aar har gjort mig megen Umage for at kende til vort eget Lands Anliggender, og jeg skal bestræbe mig for at sætte mig ind i alt, hvad der tjener til vort kjere Fædrenelands Gavn og Bedste, og jeg vil forsikre Eder, at jeg i enhver Henseende skal følge min Overbevisning og ikke tale eller stemme for andet, end hvad jeg med en god Samvittighed kan forsvare for Gud og Mennesker.

Vel ved jeg meget godt, at det er ikke saa let for en Bonde at repræsentere en Kjøbstad, men jeg tør dog sige, at jeg i den senere Tid er kommet meget i Berøring og Bekjendtskab med Kjøbstadsborgerne, hvorved jeg for endel har lært at kjende til deres Anliggender, og det troer jeg sikkert, at de ærede Borgere vistnok er overbevist om, da det viste sig saa tydeligt ved Valgmødet her i Præstøe, at de fleste af Borgerne ønskede allerhelst mig til Rigsdagsmand, og de øvrige, som ønskede Grundtvig, erklærede, at naar han ikke kunde gaa igennem, da vilde de ikke give deres Stemme til nogen anden end til mig, saa dette var for mig en stor Glæde, ja langt over min Forventning, og dette, maa jeg rigtig nok sige, gav mig baade Kraft og Mod til at fremtræde her i Dag, og ligesom jeg vil forsikre andre Stænder, at jeg ikke vil fornærme dem, saaledes vil jeg love, at jeg i enhver Henseende vil varetage Kjøbstadens Tarv, saavidt det staar i min Magt, og jeg vil forsikre Eder, at det aldrig har været min Hensigt at hævde den ene Stand paa den andens Bekostning.

Med Hensyn til Bondestandens Rettigheder, som jeg, hvis jeg ved mine Medborgeres Tillid skulde blive valgt til Rigsdagsmand, skal forsvare, hertil vil jeg kun bemærke, at ethvert fornuftigt Menneske kan dog begribe, at jeg ikke foragter eller hader mit eget Kjød og Blod, thi af den Stand er jeg født og baaren, og iblandt dem er jeg opvoksen og har haft min meste og bedste Fornøielse og maaske levet min meste Tid, og jeg kunde ikke tænke mig nogen anden Stand, som jeg kunde leve mere fornøielig og lykkelig med end som Bondestanden, og derfor er det, at jeg elsker den af mit ganske Hjerter, og jeg skal og vil forsvare dens Rettigheder, og jeg vil love, at jeg ikke med min gode Villie skal give det mindste bort af, hvad Bondestanden har eller med Billighed kan fordre, thi saa gav jeg jo min egen Ret bort med, og da det vist maa tilstaaes, at Bondestanden er Danmarks kraftigste Støtte, og Agerbruget er dets vigtigste Erhvervskilde, saa maa og skal der absolut være en Bondestand, og saa bør og skal den ogsaa forsvares i sine Rettigheder til det yderste.

Ja, kjære Medborgere, der kunde vel adskillige af Eder svare og sige, ja, det kan være meget godt, men en Theolog eller juridisk Lærd kunde dog maaske bedre tale i Rigssalen end du. Hertil vil jeg svare, det har de fleste af Eder ikke sagt før, nei, I har sagt, det er af Vigtighed, naar Landbosagen skal for, at der kommer Bønder med i Rigssalen, da den, som har Skoen paa, føler bedst, hvor den trykker, dette er jeg ganske enig baade med dem i og mig selv, at det er ganske rigtigt, thi Bondestanden kender godt til sine egne Anliggender og kan ogsaa tale med derom, naar han bare maa faa Lov dertil, og der er vel dog ingen, som tør fordriste sig til at sige, at Bondestanden ikke kjender til sine egne Anliggender, thi jeg tør sige, at jeg i de senere Aar har truffet mange agtværdige Mænd i alle omliggende Sogne baade hid og did, som jeg med megen Fornøielse vilde stemme paa til Rigsdagsmand, og fordi Bønderne ikke er saa forfærdelig

lærde, derfor kan de med deres gode Forstand udrette meget Gavn, og jeg er overbevist om, at de Lærde, som kommer i Rigssalen, vil nok tage Bondens Ord i Betragtning, naar de er fornuftige. Og paa den anden Side kan det ikke hjælpe, at vor folkekjærlige Konge har givet een Valgret og Valgbarhed, naar vi ikke selv vil benytte den paa en fornuftig Maade og ikke lade os lede af andre, men følge vor egen Overbevisning, og det er heller ikke de Lærde nogen Ære at tilsidesætte en Bonde eller forraade nogen paa Valgdagen, naar Stemningen er for ham. Forresten kan jeg sige, at det har været mig en stor Glæde at fremtræde her i Dag, da jeg i Forvejen vidste, at de fleste af Præstø agtværdige Borgere var stemt for mig, thi det troer jeg hører til Sjældenhederne, og tillige har jeg erfaret, at de fleste af Bondestanden, som kjender noget til mig, vil ogsaa stemme paa mig, saa jeg kan sige, at jeg har et godt Haab om at blive valgt. Angaaende mine politiske Anskuelse, saa troer jeg, at det ligger tydeligt i de Ord, som jeg har talt, men jeg skal ikke være utilbøielig til at svare, hvis en eller anden skulde give mig nogle enkelte Spørgsmaal.“

Lars Larsen synes dog at have overvurderet sine Chancer, for valgt blev han ikke. Grundtvig fik 457 Stemmer, men Lars Larsen naaede det faretruende Tal af 374. Iøvrigt var Valgdeltagelsen yderst ringe.

Ved det ordinære Rigsdagsvalg den 4. September 1852 bejlede Grundtvig ikke til Præstøkredsen, og Lars Larsen havde vist ikke at kunne samle Stemmerne. Antagelig er det Peder Hansen, Lundby, der har henledt Opmærksomheden paa Gaardfæster og Sognefoged Jens Pedersen, Højbrogaard, Køng. (F. $13\frac{1}{2}$ 1816 paa Bussebjerggaard, død $15\frac{1}{2}$ 1895 hos sin Svigersøn, Gdr. Rs. Rasmussen, Lundby.) Han valgtes uden nogen Modkandidat og uden nogen Nejstemmer.

Faa Maaneder efter var der Valg paany, idet det slesvigske Spørgsmaal nu kom til at give Anledning til flere ekstraordinære Valg.

Grundtvig havde stor Lyst til atter at komme ind i Rigsdagen og vilde forsøge sin gamle Kreds.

Om Opstillingsmødet fortæller følgende indsendte Brev til „Almuevennen“ $12\frac{1}{2}$ 1853.

I Gaar (d. 31. Jan.) havde vi her et Prøvevalg i Tubeks Kro, hvor den forrige Folketingsmand Jens Pedersen af Kjøng var mødt og erklærede til Flertallet af sine Vælgeres Tilfredshed, at han følte sig moralsk forpligtet til atter at stille sig til Valg d. 26. ds., saafremt Vælgerne endnu maatte bære ham med deres Tillid. I saa Fald trak han sig ikke tilbage for den mest dygtige og fremragende Personlighed. Denne Jens Pedersens Erklæring blev modtaget af Forsamlingen med stort Bifald. Derefter optraadte en Baron-Forpagter fra Jungshovedgaarden og fremstillede Krigsministerens Forslag om de danske Troppers Garnisonering i Holsten som en frygtelig Bussemand, hvilket J. Pedersen udførligt imødegik og belyste. Nu kom Præsten Rørdam i Mehrn med sine sædvanlige

Eventyr og fremhævede de danske Soldaters mange og store Seire, samt at vi engang sang trindt om Land: „Dansken har Seier vundet, Tysken sin Grav har fundet“, og spurgte Forsamlingen, om vi nu ogsaa kunde synges, at „Ministeriet og Rigsdagen havde Seier vundet“ og søgte derefter at kaste en Del Snavs paa Ministeriet. J. P. forsvarede Ministeriets Handlemaade i den omhandlede Retning og viste paa flere Maader, at han ikke kunde indse, at Ministeriet, saaledes som Forholdene laa i Øjeblikket, kunde handle anderledes og sluttede med at opfordre Præstemanden til at anvise ham en bedre Vej, end den Ministeriet havde slaaet ind paa, og hvis Pastoren kunde overbevise ham om, at den af ham anviste Vej virkelig var bedre, skulde han være en af de første, som skulde følge den, men indtil han havde anvist en saadan Vej, vilde han støtte den nuværende Regering. Præstemanden forsøgte atter at sætte sig op at ride paa Ministeriet, men indlod sig ikke paa at anvise den afordrede Vej, hvilket havde det Uheld til Følge for ham, stakkels Mand, at Jens Pedersen under Forsamlingens Latter kastede ham af Hesten. Derefter optraadte Apotheker Aarsleff, Præstø, og bad Forsamlingen at maatte oplæse et Stykke fra „Fædrelandet“, som Grundtvig havde skrevet, hvilket blev ham tilladt. Men da dette Stykke var meget langt, læste han kun en Del af det første og noget af Slutningen. Efter at have oplæst dette, gjorde han Forsamlingen opmærksom paa, at „den gode, gamle Grundtvig“ var villig til at stille sig til Valg i Præstø d. 26. Februar og anbefalede ham paa det bedste til Forsamlingens velvillige Opmærksomhed. Jens Pedersen gjorde nogle Bemærkninger mod Grundtvigs Meninger og overspændte Ideer, men Apothekeren paastod, at alt, hvad Grundtvig her havde skrevet, var den rene Sandhed, for det stod paa Prent (Latter). Derpaa optraadte Pastor Rørdam og gjorde nogle komiske Krumspring, lig en dresseret Abe, og vilde næsten gøre alle mulige Ting til Mirakler. Men Jens Pedersen kastede den arme Præstemands faabelige Paastande under tydelig Latter fra Forsamlingen hver Gang til Jorden. Da ingen mere begjærede Ordet, opfordrede Formanden de Vælgere til at række Haanden i Vejret, der stemte paa Jens Pedersen, da dette var sket, blev de, som vilde stemme paa Grundtvig, opfordret til det samme, men her saas kun 4 a 5 Hænder. Dette Prøvevalgs Resultat blev saaledes, at Jens Pedersen med omtrent 400 Stemmer blev valgt. Dette glædelige Resultat kan jeg ikke nægte mig uopfordret at meddele Dem.“

Det officielle Referat ved Formanden viser det samme, som her er udtrykt, blot paa en mere fordragelig Maade. Iøvrigt opfordrede Lars Larsen til at staa sammen om Jens Pedersen for at undgaa Splittelse.

Saa forsøgte Grundtvig med Skelskørkredsen, og skønt Valgmødet, paa Dallose Kro, meget nær faldt ud som det i Tubek, stillede Grundtvig sig dog og valgtes med 6 Stemmer flere end Modkandidaten, Smed Søren Jensen, Rude. Men han faldt ved det følgende Valg.

Jens Pedersen valgtes dog ikke uden Modkandidat, idet Skolelærer H. A. Hansen, Kastrop, havde stillet sig, dog uden at faa nogen Stemmer. Den 27. Maj samme Aar genvalgtes Jens Pedersen enstemmigt og uden Modkandidat.

Men ved Rigsdagssamlingens Slutning d. 24. Marts 1854 nedlagde han pludseligt sit Mandat. En Uge tidligere havde han modtaget Forslag om at blive Statsrevisor. Han fik imidlertid kun een Stemme, hvilket kan have været medvirkende til den trufne Beslutning, der dog mest maa ses som en Følge af en Række ondartede og uberettede Angreb fra I. A. Hansen, der paastod, at J. P. havde svigtet sine Vælgere, men som ved J. P.s Indbydelse til en offentlig Drøftelse om denne Sag, nægtede at komme til Stede med en Undskyldning om, at han ikke kunde finde de Papirer, der skulde vise hans Angrebs Berettigelse. Aarsagen var nok imidlertid dels, at I. A. Hansen mere og mere fik et andet Syn paa den slesvigske Politik end Flertallet af hans Parti, deriblandt Jens Pedersen, og ikke mindst, at J. P. var Medaarsag til, at I. A. Hansen ikke blev Formand for Præstø Amts Brandassurance. Der skulde da afholdes Suppleringsvalg i Præstøkredsen, og Grundtvig fik sin Chance. — Og nu faar Nørgaard Ordet.

Grundtvig og Præstøkredsen.

1854 og 1855.

Smed Søren Jensen fra Rude havde fældet Grundtvig ved Valget i Skelskør d. 27. Maj 1853. Og i over et Aar var Grundtvig uden for Rigsdagsarbejdet.

Men ved et Udfyldningsvalg d. 2. Juni 1854 fik han atter Sæde i Folketinget, valgt dertil i sin gamle Kreds, Præstøkredsen. I det mellemliggende Aar havde store politiske Begivenheder fundet Sted. Ministeriet Ørsted havde sejret baade ved Folketingsvalget d. 27. Maj og ved Landstingsvalget d. 3. Juni, og Tronfølgerspørgsmaalet blev derefter vedtaget med stort Flertal. Tronfølgerloven blev stadfæstet af Kongen d. 30. Juli 1853. Og nu traadte det store Spørgsmaal om en Fællesforfatning for alle Rigets Dele i Forgrunden. Men inden en Fællesforfatning kunde udstedes, maatte Junigrundloven indskrænkes til kun at gælde Kongerigets særlige Forhold: Retspleje, Kirke, Skole m. m. Ministeriet nøjedes dog ikke med den nødvendige Indskrænkning af Junigrundloven. Det benyttede Lejligheden til at foreslaa visse Ændringer i Grundloven, som vilde give den et langt mere konservativt Præg end tidligere. Dette vakte selvfølgelig Uro hos Frihedens Venner, og i Marts Maaned 1854 samlede Monrad næsten alle Rigsdagens Medlemmer til et voldsomt Angreb paa Ministeriet Ørsted. Baade Folketing og Landsting vedtog med stort Flertal en Mistillidsadresse. I denne opfordrede man Frederik d. Syvende til at lade

Ministeriet Ørsted falde. Dette skete dog ikke. Regeringen blev, og Rigsdagssamlingen sluttede d. 24. Marts.

Regeringen brugte nu Magt over for dens Modstandere. I April Maaned blev Monrad afskediget som Biskop. Hall fik sin Afsked som Generalauditor og Andræ som Lærer ved den militære Højskole. De havde stemt paa Mistilidsadressen. Det var Grunden til, at de fik deres Afsked. Og den 26. Maj besluttede Regeringen, at der skulde anlægges 39 Pressesager mod en Række af Oppositionens Blade. Alt dette vakte selvfølgelig den største Bevægelse og Uro, og Grundlovsfesterne d. 5. Juni var præget af en stærk Modstand mod Ministeriet. I Sommerens Løb nedlagde ikke mindre end 28 Rigsdagsmænd deres Mandater. Af disse var 21 Embedsmænd. Naar Mænd som Hall og Andræ, der ikke havde været udfordrende mod Regeringen, maatte forlade deres Embeder, kunde samme Skæbne ramme enhver Rigsdagsmand, der var Embedsmand og ikke agtede at følge Regeringen i tykt og tyndt. De foretrak da at gaa frivilligt. — Under disse urolige Forhold var det, at Grundtvig atter blev valgt til Folketingsmand.

Præstøkredsens Repræsentant i Folketinget, Gaardfæster Jens Pedersen, Køng, havde nedlagt sit Mandat ved Rigsdagssamlingens Slutning d. 24. Marts, og der skulde da foretages nyt Valg i Kredsen.

Grundtvig havde mange Venner i Præstøegnen. Han havde jo repræsenteret sin Barndomsejns Kreds baade i den grundlovgivende Rigsforsamling og fra 1849 til 1852 som Folketingsmand, og mange delte hans folkelige og kirkelige Anskuelse. Det var da ikke underligt, at han Mand og Mand imellem kom paa Tale som Folketingskandidat ved det kommende Valg. Hans gode Ven og Svoger Præsten Peter Rørdam i Mern var sikkert blandt de mest virksomme. Allerede tidligt havde Rørdam begyndt at arbejde for Grundtvigs Valg. I et Brev til denne skrev han, at han havde faaet at vide, at Jens Pedersen har trukket sig tilbage, og at han tog til Præstø „og talte med adskillige — og foreslog Dem“. Og, skriver han videre: „I Morgen skal jeg nu have Lars Larsen for og ud omkring i Sognene.“ Sognefoged Lars Larsen i Sageby var Grundtvigs Modkandidat i Præstøkredsen i 1849, og Rørdam forstod, at det maatte klares, om han vilde stille sig igen. Han havde i 1849 samlet et betydeligt Stemmetal (374 mod Grundtvigs 457), og han kunde altsaa blive en farlig Medbejler.

Grundtvig synes dog ikke at have Lyst til at prøve Lykken i Præstøkredsen. Bl. a. kan hjemlige Forhold have været Aarsag hertil. En glædelig Begiven-

hed ventedes i hans Hjem. I den Anledning opholdt Rørdams Hustru, Fru Jutta Rørdam, Søster til Grundtvigs anden Hustru, sig i Grundtvigs Hjem fra Slutningen af April til sidst i Maj Maaned. I et Brev skrevet i København d. 8. Maj skriver hun til sin Mand: „Du skal ikke gøre noget for at faa Grundtvig valgt. Jeg sagde det til Marie (d. e. Fru Grundtvig), hun svarede, hun vilde tale med Grundtvig derom; men forresten kunde jeg nok mærke, at hun tænker derom som vi andre, at der er intet at gøre, og at det har sine Vanskeligheder, navnlig ved hvad der vil følge af, at han fik sin Afsked.

Den 15. Maj fødte Fru Grundtvig en Søn, der i Daaben fik Navnet Frederik Lange Grundtvig.“ — — —

— Mere fik Nørgaard ikke skrevet. —

Imidlertid gik det saadan, at Grundtvig sagde Ja til at stille sig. Paa Opstillingsmødet i Tubek var der kun mødt faa Vælgere, og Stemningen var yderst mat. Lars Larsen blev foreslaaet, og Rørdam foreslog Grundtvig. Ved en Prøveafstemning fik Lars Larsen 3 Stemmer, Grundtvig 10. De fleste stemte ikke. Lars Larsen meddelte da, at han trak sig tilbage, og Hans Hansen, der nu var Formand for Vælgerforeningen, holdt en varm Tale for Grundtvig som Værner af Junigrundloven. Alligevel skyldtes det muligvis et Tilfælde, at han blev valgt. For i sidste Øjeblik opstillede nogle Bondevenner Overkontrollør Walther fra København. Han mødte ogsaa paa Valgdagen sammen med Grundtvig, men hans Stillingsmand var udeblevet, hvorved Grundtvig kunde vælges ved Kaaring. Ogsaa ved det efterfølgende Valg, d. 1. December samme Aar, valgtes han uden Modkandidat, men begge Gange var der kun en lille Valgdeltagelse, som Udtryk for manglende Interesse for Kandidaten, hvorfor Grundtvig da heller ikke mere vilde prøve Lykken i denne Kreds. De følgende to Gange valgtes uden Modkandidat Overkontrollør Walther.

1861 opstillede Bondevennerne Proprietær Hasle, der tidligere havde repræsenteret, først Ruds-Vedbykredsen, derefter en Periode Slagelsekredsen og sidst Frederikssundkredsen. Men den partiløse, konservativt prægede Amtmand, Kammerjunker Brun, Præstø, stillede sig imod Hasle og blev valgt. Det var et Valg, der i det hele taget var et stort Nederlag for Bondevennerne. En kort Periode havde Partiet dannet Regering (den eneste Venstregering før 1901), dels af denne Grund, dels af andre Aarsager kom Partiet ud for meget skarpe og vittige Angreb, som betød en Svækkelse baade udadtil og indadtil. Det varede dog kun til næste Valg, før dette Venstreparti (som det efterhaanden mest blev kaldt) atter gik frem, trods stærke indre Uoverensstemmelser.

Præstøkredsen plejede ikke at blive repræsenteret af de mest haardhuede Partifanatikere, det gjaldt ogsaa ved Valget i 1864, hvor den moderate Bondeven eller Venstremand, Højskolelærer, cand. theol. N. J. Jensen, Hindholm, blev Kredsen Repræsentant i Folketinget.

1866 skete en Grundlovsændring, som beskar Junigrundlovens Frihed. Det var Højre (hvortil hørte de fleste national-liberale) der foreslog denne Ændring, og en Part af Venstre, med den gamle Bondevennefører I. A. Hansen, gik ind for den. Derved kom Venstre til at bestaa af Tilhængere og Modstandere af en revideret Grundlov.

Præstøkredsen opstillede en Modstander. Det var Skoleinspektør Frølund, København, der tidligere havde repræsenteret Fuglebjergkredsen. Han fik 844 Stemmer, mens en lokal Venstremand, Gdr. Niels Jensen, Stenstrup, fik 156.

Flere Gange senere delte Venstre sig i to eller flere Grupper, naar betydelige Spørgsmaal skulde afgøres, og der fremkommer paa den Maade forskellige Venstrenavne som f. Eks. Folketingets Venstre, Det forhandlende Venstre, Det moderate Venstre (under den kendte Venstrefører Niels Neergaard), Venstrereformpartiet (under I. C. Christensen). Først omkring 1905—10 faar vi den stærkere Partideling, som vi kender nu. Og samtidig begynder nye Partier at røre paa sig, saaledes at det giver kraftigt Genlyd; f. Eks. Socialdemokratiet. 1915 tager Højre Navn af Det konservative Folkeparti. Og i dette findes Efterkommere af det tidligere national-liberale Parti, der lidt efter lidt var gaaet op i Højre. Klassenrægede Partier dukkede op en Stund i Tyverne med økonomiske Krav som Hovedpunkter. f. Eks. Erhvervsparti, Landmandsparti o. l. Og desuden kommer saa de nuværende nyere Partier med ideologiske Programmer, Danmarks Retsforbund, Dansk Samling og Kommunisterne.

Men Brydningerne indenfor Venstre og de afvigende Opfattelser, mere af Midler end af Maal, er Hovedårsagen til, at der nu ofte optræder flere Venstrekandidater Side om Side ved Valgene, ogsaa i Præstøkredsen. Ved det næste Valg i 1866 havde Frølund en ny Modkandidat af farligere Format end Niels Jensen. Det var Gaardfæster Lars Pedersen, Aaside. Ganske vist holdt Frølund Mandatet, men han gik stærkt tilbage i Stemmetal.

1869 var der ikke opstillet nogen lokal Kandidat, men den konservative, dog partiløse, cand. phil., senere Skoledirektør, Brøchner Larsen, København, havde stillet sig og opnaaede 373 Stemmer mod Frølunds 435.

Det var ikke første Gang, at en Kandidat stillede sig uden at være Medlem af et Parti; det havde været Tilfældet med Grundtvig, og Lars Larsen stod

ogsaa og svævede mellem Bondevenner og national-liberale. Men iøvrigt var dette ikke et særligt Fænomen for Præstøkredsens Folk, for i den første Snes Aar af Folketingets Historie var henved en Fjerdedel af dets Medlemmer opført som partiløse.

At Partistandpunkt ikke var afgørende eller i hvert Fald ikke betragtedes som saadant viser bl. a. følgende Brev fra Brøchner Larsen umiddelbart før Valget i 1872.

Kjøbenhavn, den 23de April 1872,
Vildersgade No. 26, 3die Sal.

Hr. Sognefoged Lars Larsen!
Dannebrogsmænd.

Jeg har nylig, som De maaske har hørt, været lidt omkring nede i Deres Egn for at gjøre mig bekendt med Stemningen i Valgkredsen med Hensyn til det forestaaende Folketingsvalg. — Det forholdsvis betydelige Antal Stemmer, jeg opnaaede for 3 Aar siden, havde nemlig givet mig Grund til at haabe, at der i Kredsen kunde være Stemning for mit Valg denne Gang, i hvilket Tilfælde jeg nok kunde ønske at stille mig. Det har naturligvis i de faa Dage, jeg rejste, ikke været mig muligt at komme til at tale med mange, og der havde været flere, deriblandt især Dem, som jeg meget havde ønsket at besøge, men i det Hele har jeg faaet et saadant Indtryk af Stemningen for mig i Kredsen, at jeg har besluttet mig til at stille mig og foreløbig vil give Møde ved et Prøvevalg, som paa-tænkes afholdt i Præstø i næste Maaned, sandsynligvis d. 11. Maj. Der nævnes jo mange Kandidater til dette Valg, men jeg tror ikke, dette store Antal har stort at betyde, da jeg ikke kan spore, at der er Stemning for nogen af de indenfor Kredsen boende, uden paa ganske enkelte Steder, medens jeg har politiske Venner overalt i Kredsen. Frølund vil vel sagtens prøve sin Lykke igen; men han har tabt endnu meget mere Terræn end sidst, og han kan næppe blive valgt uden det skulde være ved, at de mange Kandidater vilde sprede Stemmerne saa stærkt, at et mindre Antal Stemmer bliver tilstrækkeligt.

Det er en mærkelig Kjendsgerning, at flere af de Valgkandidater, der nævnes, f. Eks. Kjær, Arentzen, Fisker O. Hansen, L. Pedersen, Aaside, nævnes som Kandidater for Arbejdsklassen, hvilket vistnok hænger meget sammen med det Indpas, Socialisternes Blad har faaet hist og her i Kredsen og med den Misfornøjelse, som enkelte Agitatorer søger at oppuste hos Husmændene og Arbejdsklassen. Det er ikke Arbejdernes sande Venner, der søger at danne en Kløft mellem Gaardmands- og Husmandsklassen eller overhovedet mellem Arbejdsgiveren og Arbejderen. — Der har vistnok været og er maaske endnu adskillige Steder Trang for Arbejderen til en højere Dagløn, som staar i naturligt Forhold til de stigende Priser paa Landmandens Produkter og de vigtigste Livsfornødheder, men det synes mig, som jeg har mærket rundt omkring Villighed til at imødekomme billige Fordringer i denne Retning, og jeg har dertil med stor Glæde set, hvorledes de bedre stillede Klasser rigelig støtter saadanne Foreninger, der have Selvhjælps Fremme for Øie. Med den moderne Socialismes Tilhængere og navnlig med dens Apostle er det imidlertid saaledes, at saadanne Bestræbelser langt fra tilfredsstillende dem, men

snarere modarbejdes af dem; de ville nemlig ikke Arbejdernes sande Vel, men kun en voxende Misfornøjelse, der kan afføde Uroligheder, under hvilke de kunne fiske i rørte Vande. — Med Folk af den Retning kan jeg intet have at gjøre; jeg ønsker en Udvikling i den mest frisindede Aand; men en Udvikling i Rolighed og saavidt nogenlunde muligt i broderlig Samdrægtighed mellem de forskjellige Samfundsklasser. — Jeg ønsker Godsherredømmet afløst, fordi det mange Steder, hvor Egennyttens sidder for Styret, fører til ubillig Haardhed mod de smaa Jordbrugere, og derved bliver til Skade baade for den Enkelte og for Almenvellet; men jeg ønsker kun tvungen Afløsning over for de Ubillige og Uvillige. — Dog vil jeg ikke gaa mere ind paa mine politiske Anskuelser, dem kender De iøvrigt nok, jeg vil kun bede Dem, kjære Lars Larsen, meddele lejlighedsvis i Deres nærmeste Kreds, at jeg stiller mig. — Det skulde glæde mig, om jeg ligesom sidst tør gjøre Regning paa Deres Understøttelse. — Jeg har ogsaa talt med Folk, som hidtil har hørt til Frølund's ivrigste Venner, deriblandt med Væver Esben Olsen, der denne Gang synes meget gunstigere stemt for mig end sidst. Det kunde jo dog saaledes være muligt, at jeg kunde vinde Stemning i Mern Sogn.

Værsaagod at hilse Bekjendte fra mig og modtag selv en venskabelig Hilsen fra Deres forbundne.

Brøchner Larsen.

Brøchner Larsen blev dog ikke valgt, idet han opnaaede nøjagtig det samme Stemmetal som forrige Gang. Lars Pedersen, Aaside, fik 613 Stemmer og valgte. Frølund fik nu kun 90 Stemmer. Og Skolelærer Severin Kjær fra Baarse, der ogsaa havde bebudet at ville stille sig, trak sig tilbage paa selve Valgdagen. 1873 valgtes Lars Pedersen med 1121 Stemmer, mens hans eneste Modkandidat, Højremanden Grev Holstein, Langebæksgaard, opnaaede det beskedne Tal af 292. Syv Gange yderligere genvalgtes Lars Pedersen, til Tider uden Modkandidat, andre Gange med Højremanden Kammerherre Hage, Oremandsgaard, som Medbejler. I 1892 havde Venstre foruden Lars Pedersen opstillet Gdr. Niels Olsen, Taageskov, hvilket bevirkede, at Højre erobrede Kredsen, idet Kammerherre Hage fik 827 Stemmer mod Lars Pedersens 810 og Niels Olsens 411. Men ved næste Valg havde Venstre igen samlet sig om een Kandidat, Partikulier Bønløkke, Frederiksberg, der fældede Hage, som derefter kom ind i Landstinget og ikke mere lod sig opstille til Folketingsvalg. Lars Pedersen forsøgte i 1898 Lykken mod Bønløkke, men opnaaede kun et lille Stemmetal, hvorefter han trak sig ud af Politik. Han erstattedes af Gdr. Niels Hansen, Viby, der tidligere havde været opstillet i Nykøbing F. Men hans Stemmetal var endnu mindre, end Lars Pedersens havde været. Ved Valget i 1903 var Bønløkke ikke opstillet, men Venstre mødte med hele tre Kandidater, nemlig foruden Niels Hansen, Høker og Husejer Chr. Hansen, Bøgesø, og Gdr. Rasmus Nielsen, Brøderup. Sidstnævnte blev valgt. Ved det følgende

Valg, Maj 1906, var Sprængningen mellem Venstre og Radikale sket. Niels Hansen stillede sig som Radikal, men havde en Medkandidat i Lærer I. P. Christensen, Ring, deres samlede Stemmetal var dog ikke saa stort som den moderate Rasmus Nielsens, der denne Gang fik 1117 Stemmer. En Højremand, Pastor Hansen, Præstø, fik 462 Stemmer.

1909 opstilledes Rs. Nielsen igen, men havde en Modkandidat i Gdr. P. Apel, Bakkebølle, der var Tilhænger af Venstrereformpartiet. Dette betød, at den radikale Kandidat, der nu var Gdr. Lars Hansen, Ramsømagle, blev valgt med 990 Stemmer mod Rs. Nielsens 885 og Apels 362. Aaret efter blev Lars Hansen fældet af Rs. Nielsen, der nu var ene om at repræsentere Venstre. Iøvrigt forefaldt der under Valget 1909 en Episode, som førte Tankerne tilbage til Kredsens første Valg. Lars Hansen mindede om dette og hævdede, at han var Arvtager af Væver Hans Hansens Politik og opfordrede Efterkommere efter dennes Vælgere til at stemme paa sig. Næste Valg afholdtes i 1913. Nu havde Radikale og Socialdemokratiet sluttet Valgforbund, og samtidig var det sidste Parti vokset stærkt. Kun et af disse Partier opstillede, og det andet Partis Vælgere var opfordret til at stemme paa den Kandidat. Samtidig fik Højre mere Organisation og opstillede fra nu af hver Gang. Valget fandt Sted d. 20. Maj og Resultatet saa saaledes ud:

Husmand Emil Rasmussen, Rued, Radikal, 1185 Stemmer.

Gdr. Chr. Westergaard, Kammerherregaarden, Venstre, 681 Stemmer.

Baron O. Redtz-Thott, Fedgaarden, Højre, 579 Stemmer.

Baade Emil Rasmussen (senere Gaardejer, Kalørgaarden, Fyn) og Westergaard (fra Vallø) havde tidligere været opstillet, henholdsvis i Bogensekredsen og Gudmekredsen. Begge havde antagelig opnaaet Valg, hvis de var blevet i disse Kredse i 1913. I Bogensekredsen valgtes nemlig en Radikal (Gunnar Fog Petersen) og i Gudmekredsen en Venstremand (Lærer Emil Petersen, Dame, Fader til den nuværende Forsvarsminister). Nu blev altsaa kun Emil Rasmussen valgt.

Det er det første Valg, jeg personligt kan huske. Skuffelse, næsten Haabløshed, prægede min Far og vore Naboer efter deres Hjemkomst fra Valget i Præstø. Og jeg husker, at de talte om, at de hellere maatte indstille sig paa at blive Radikale, for Højremænd kunde de i hvert Fald ikke blive, og for Venstre var der jo ikke mere nogen Muligheder, i den Kreds i hvert Fald! Men det viste sig, at dette radikale Storvalg i Præstøkredsen var en næsten

enlig Svale mellem en stor Flok Venstrespurve. Ganske vist genvalgtes Emil Rasmussen i 1915, hvor der her, som i næsten alle Kredse, var Fredsvalg, fordi man ikke turde risikere at skifte Ministerium under Krigen, og ogsaa i 1918 kom Emil Rasmussen ind. Ved dette Valg var Venstre vendt tilbage til Rasmus Nielsen, og han opnaaede et stort Stemmetal. Ogsaa stort i den Forstand, at Vælgerkorpset nu var meget stærkt udvidet, dels gennem en almindelig Befolkningstilvækst, men i Særdeleshed fordi den nye Grundlov af 1915 havde givet Valgret til Kvinder og Tyende, saaledes at lige og almindelig Valgret endelig var blevet en Virkelighed. Valgloven havde endvidere indført Tillægsmandater til Udjævning af de værste Uligheder.

Stemmetallene var:

Gdr. Emil Rasmussen, Radikal, 4301.

Gdr. Rasmus Nielsen, Venstre, 3533.

Baron Redtz-Thott, Højre, 1307.

Rasmus Nielsen valgtes paa et Tillægsmandat. Og Præstøkredsen var for første og eneste Gang repræsenteret ved to Mand i Folketinget.

Med Valglovsændringen af 1920 indførtes amtsvis Stemmeoptælling, hvorved den deciderede Kredsrepræsentation kunde være tvivlsom, idet en Mand kunde vælges i et Amt uden at have Flertal i nogen af Amtets Kredse. Nu kom ogsaa den sognevis Afstemning og de nu saa kendte Vælgermøder. Iøvrigt var Præstø Amt blevet inddelt i 4 Kredse i Stedet for (som fra 1848) i 6. Saa Linien kan ikke følges nøje mere. Ogsaa personlige Stemmer kom til at spille ind, saaledes at en Kreds kunde give et Parti et andet Stemmetal end det. Kredsens Kandidat fik. Nogen afgørende Forskel gjorde det imidlertid ikke i Præstøkredsen. Mere Betydning, i hvert Fald i de første Omgange, fik det, at Valgforbundet mellem Radikale og Socialdemokrater blev ophævet.

Rasmus Nielsen følte sig efter i Periodevis at have repræsenteret Kredsen i 17 Aar for gammel, og maaske følte han navnlig, at Vælgerne var interesseret i yngre Kræfter. Han trak sig i hvert Fald tilbage. Men i et Par Valgperioder arbejdede han endnu for Partiet som Kandidat i Frederiksværkkredsen, der først senere blev vundet af Venstre. Naturligvis maatte der have været nogen Strid nu og da om Rasmus Nielsens Kandidatur, for saa vidt som Venstre her som alle Steder var delt mellem Reformpartiet og de Moderate. Rs. N. hørte til de sidste, mens Westergaard havde hørt til Reformpartiet. Men om Rasmus Nielsens Stabilitet og retlinede Personlighed var der næppe delte Mening.

Han var ikke blandt de fremtrædende Rigsdagsmænd og havde vist f. Eks. kun een Gang Ordet i Folketingssalen, i hvert Fald som Partiets Ordfører. Men i de Udvalg, han var Medlem af, gjorde han nok et solidt og reelt Arbejde.

Da Venstre nu skulde vælge en ny Kandidat, var der afgjort Stemning for, at det blev en af „deres egne“, d. v. s. en Landmand fra Kredsen. Mange Forslag bragtes frem. Alle var Navne paa dygtige, anerkendte og kendte Mænd, Kommunalpolitikere, ledende indenfor Landboforening o. l. Flest Stemmer samlede sig om Proprietær N. J. Andersen, Snedkærgaard (ml. Haslev og Faxe), der saaledes blev Venstres nye Kandidat. Valget fandt Sted i April med en Stemmedeltagelse paa 80 pCt. Resultatet blev saaledes:

Venstre: Proprietær N. J. Andersen, Snedkærgaard, 3786 St. (Partiet 4288).

Socialdemokratiet: Bmd. N. P. Hansen, Nyrup, 2427 St. (Partiet 2549).

Rad. Venstre: Gdr. Emil Rasmussen, Kalørgaarden, 1710 St. (Partiet 1784).

Konservative: Gdr. P. Andersen, Thurø, 1102 St. (Partiet 1241?).

Erhvervspartiet 235 St.

Kun N. J. Andersen blev valgt fra Præstøkredsen.

De sidste Valg.

Fra Væver Hans Hansen til Proprietær N. J. Andersen var nu forløbet 82 Aar. I hele den Periode har det hos den udprægede Landbefolkning i Præstøkredsen været et almindeligt Ønske at blive repræsenteret paa Rigsdagen af en Mand, den kendte, og som kendte Vælgerne og deres Kaar. Naar en saadan var opstillet, var Stemmeprocenten altid størst. Men her som de fleste Steder gjorde den Tanke sig gældende, at vel er det bedst og maaske ogsaa mest ærefuldt at faa en Repræsentant fra ens egen Midte og Stand, men samtidig lurer Mistroen, som med Profeten, der ikke er anerkendt i Fædrelandet. Dette fik maaske ikke mindst N. J. Andersen at mærke, selvom jeg ingenlunde tør paastaa, at det var Aarsagen til hans korte Repræsentation af denne da saa sikre Venstrekreds. Tre Valg afholdtes i 1920. Og ved hvert af disse valgtes Andersen ind med et stort Stemmetal, men hver Gang maatte han afgive flere og flere personlige Stemmer til Kandidater i de øvrige Kredse, især til Næstvedkredsens Kandidat, Gdr. Jens Petersen, Vrangstrup. Forklaringen behøver ikke at være den med Profeten og Fædrelandet, maaske mere, at saa mange andre var foreslaaet som Kandidatemner, og at han derfor fra Begyndelsen ikke havde Samling paa Vælgerne, men jeg tror nok en væsentlig Aarsag laa i

Proprietær N. J. Andersen.

hans Selvstændige Meninger, der ikke altid faldt nøje sammen med Partiets, og i hvert Fald ofte laa et godt Stykke til venstre for den Politik, der hidtil havde præget denne i mange Aar i Virkeligheden moderate Kreds. Maaske der saa ogsaa var dem, der foretrak en Gaardmand (Jens Pedersen, Næstvedkredsen) for en Proprietær, alene netop ud fra Titlen. Dette personlige Stemmetab, som han frygtede kunde skabe Splittelse indenfor Kredsen Venstre, bevirkede, at N. J. Andersen allerede ved Valgperiodens Udløb i 1924 meddelte, at han ikke vilde opstilles mere, da han havde set, at han ikke kunde samle Stemmerne. I Stedet gjorde han et Stykke „Stemmetællerarbejde“ i en Periode som

Kandidat i Nykøbing F.-Kredsen. — Venstre fandt saa en Mand uden for deres egen Kreds i Sekretær, cand. polit. Otto Himmelstrup, der har været Kredsen Repræsentant uafbrudt siden, altsaa i 22 Aar, en Rekord for en Folketingsmand i Præstøkredsen.

Egentlige Tillægsmandater har Præstøkredsen ikke haft (siden Rs. N.), bortset fra, at de Konservative en Overgang havde fælles Kandidat for Stege-Vordingborg og Præstøkredsen, hvorved Forpagter Ulrich, der huskes som en uhyre slagfærdig og vittig Taler, valgtes og repræsenterede Kredsen „paa halvt“, samt da det saakaldte Frie Folkeparti en Periode havde faaet valgt den senere berygtede Proprietær Hartel, der var opstillet i hele Amtet.

Ved Valget den 22. Oktober 1935 mistede Venstre sit Flertal, idet Partiet da gik 1000 Stemmer tilbage (bl. a. paa Grund af Hartels Opstilling), og da Socialdemokratiet samtidig gik over 500 Stemmer frem, var det blevet Kredsen største Parti. Stemmetallene laa saaledes:

- Socialdemokratiet, Hovedkasserer (senere Minister) Ludv. Christensen 5147.
- Venstre, Sekretær Himmelstrup 3775.
- Radikale Venstre, Husmand (senere Landstingsmand) Oluf Johansen 2009.
- Konservative Folkeparti, Sognefoged Anders Christoffersen 1526.

Danmarks Retsforbund, Snedker Gottfred Petersen 253.
Danm. kommunistiske Parti, Maskinarbejder Eriksen 51.
„Nazisterne“, Proprietær Ravn 161.
Frie Folkeparti, Proprietær Hartel 610.

Venstre bevarede dog deres Mand, Himmelstrup, i Rigsdagen, takket være, at Valg i Enkeltmandskredse var afløst af Valg i Amtskredse, en Ordning, Venstre ellers ikke havde været interesseret i.

Valgene i 1939 og i 1943 bragte ingen væsentlige Forskydninger; men sidste Valg, 30. Oktober 1945, gav Venstre betydelig Fremgang, saaledes at Partiet nu kun har godt 100 Stemmer mindre end Socialdemokratiet. Om det atter bliver det førende Parti, skal jeg ikke spaa om. Men hvis man til de Partier, der har deres Rod eller deres Udspring fra det oprindelige Venstre, altsaa foruden Venstre, ogsaa regner Radikale Venstre og Retsforbundet, kan det naturligvis siges, at Venstreflertallet er holdt uafbrudt i de snart 100 Aar, bortset fra den korte Periode, hvor Amtmand Brun som konservativ Løsgænger repræsenterede Kredsen.

Slutbemærkninger.

Ser man paa Stemmetallene fra de sidste Valg, er det jo unægtelig en Forskel fra den Dag, da Væveren valgtes med 570 Stemmer mod Professoren 330. Ogsaa paa anden Vis er der sket store Forandringer i den svundne Tid. Rigsdagsarbejdet er vokset kolossalt, endda saa vældigt, at det næppe mere er muligt for ret mange af Repræsentanterne at sætte sig tilstrækkeligt ind i de mangfoldige Lovforslag. En Forenkling af dette Arbejde er sikkert paakrævet og ikke blot ønskeligt ogsaa af Rigsdagsmændene selv, men maaske ogsaa muligt. Dette Pres paa Arbejdet har vel været medvirkende til, at Partirammerne er blevet indsnævret, saa der er for lidt Mulighed for Udfoldelse af den Selvstændighed, de første Aartiers Rigsdagsliv gav Lejlighed til. Der er adskillige Ønsker fremme om, at der ogsaa paa dette Omraade kan ske en heldig Ændring, naar den nye Valglov træder i Kraft i Hundredaaret for det første Folketingsvalg. — Fristende kunde det have været at drage en Sammenligning mellem Lars Larsens Valgtale i 1849 og f. Eks. Otto Himmelstrups Vælgermødetale i 1945. Men Pladsen tillader det ikke.

Vil vi kaste et Blik tilbage over Præstøkredsens mange Folketingsmænd, vil det kun være faa, som har kendte Navne, som altsaa har hævet sig op til

ledende Pladser. Grundtvig er naturligvis et Navn, der kaster en særlig Glans over Kredsen Historie, men han var for særpræget og for meget af en Ener til at betyde noget afgørende i de fleste partipolitiske, navnlig økonomisk-politiske, Spørgsmaal. Den betydeligste Partipolitiker var vistnok Jens Pedersen, Køng. Ved at blade i Rigsdagstidende ser man, at han var sit Partis Ordfører ved mangfoldige Forslag, navnlig med Hensyn til Fæstevæsenet. Og hans Taler er baade grundige og forstandige og dygtigt udarbejdet. Men en af de fineste Repræsentanter var sikkert N. J. Andersen. Hans Frisind, menneskelige Finhed, mangesidede Begavelse og noble Karakter var af et ikke helt almindeligt Format. Han er ogsaa den Repræsentant, der i sit folkelige og kirkelige Syn har staaet Grundtvig nærmest. Men altsaa, som Grundtvig, noget af en Ener, dog fuldgod Venstremand i Ordets bedste Betydning. (Den nuværende Repræsentant for Kredsen staar endnu i sit fulde Virke, og jeg vil ikke prøve at give en Bedømmelse af Hr. Himmelstrup, bl. a. fordi jeg ikke føler det rigtigt ved en Mand, der ikke har afsluttet sit Arbejde.)

En Kvinde har Præstokredsen endnu aldrig haft opstillet. Dette behøver dog ikke at betyde, at den er mere konservativ end andre Kredse, men at man endnu ikke har rundet den rette til netop denne Kreds, og at man ikke opstiller en Kvinde, fordi det er moderne eller for at trække Stemmer.

Det politiske Liv i Dag er ikke ringere end tidligere. Til alle Tider har der været Stræbere og Bengnavere mellem Rigsdagsmændene, men de har aldrig været Flertallet, og de er næppe flere nu end for en Menneskealder siden. Den overvejende Part af Rigsdagsmænd er uden Tvivl fyldt af Trang til at virke efter bedste Evne for at tjene Land og Folk og Vælgere. Iøvrigt synes de senere Aar at have vist størst Forstaaelse af Samarbejdets Betydning, hvor det gjaldt afgørende Spørgsmaal for hele Folkets Nutid og Fremtid.

Saavel aktive som mere passive Politikere, og dermed mener jeg alle, som beskæftiger sig med Politik, kan og bør drøfte Samfundsproblemer og Samfundsideer, derunder aktuel Politik, paa en fordragelig Maade uden derfor at slippe Overbevisningen om ens tilkæmpede Idés Rigtighed. Saaledes er det da ogsaa oftere nu end tidligere, maaske fordi man mere har lært at forstaa, at bag alle partipolitiske Meninger er der et fælles Udspring og et fælles Grundlag i vor Danskhed og i vor Grundlov, der 1849 skabtes af og for Folket som Helhed.

Den, der søger at kaste Snavs og Haan paa det politiske Liv, kan meget nemt være med til at undergrave Frihed og Demokrati og bane Vej for Dikta-

tur. Politik er for Hvermand og en naturlig Ting for enhver Samfundsborger. At saavel politisk Liv som borgerlig Frihed og Medbestemmelsesret er for alle blev knæsat, da Præstøkredsens Vælgere i 1848 valgte en Mand af deres egen Midte, en jævn Husmand fremfor en lærd Professor, thi derved blev det en Skik, at alle Stænder skulde repræsenteres i den danske Rigsdag og af Mennesker, man havde Kendskab og Tillid til. Det er en fejl Opfattelse af Folkestyret, hvis man tror, at Rigsdagsmændene fortrinsvis bør være de lærdeste; de skal være et Gennemsnit af Folket, men dog af de bedste og mest frisindede blandt dette.

At nogen kommer for tidligt ind i en partipolitisk Baas kan nok ske, men at være politisk ligegyldig rummer muligvis en større Fare.

For at forstaa Politik maa man sætte sig ind i Partiernes Programmer og Idéer, men desuden følge det daglige politiske Liv — og kende noget til den politiske Historie. — Vi skal ikke alle være Storpolitikere, men vi har alle Stemmeret efter en vis Alder og da Pligt til at vide, hvad vi stemmer paa.

H. P. HANSEN.

Der skal bred Ryg til . . .

I 1943 opfordrede Staten Kommunerne til at nedsætte Beskæftigelsesudvalg, der skulde henvende sig paa Gaarde og Arbejdspladser og opfordre Gaardfolk og andre Arbejdsgivere til at sætte Arbejde i Gang, naar Krigen en Gang var forbi for at modvirke den Arbejdsløshed, man mente, da vilde sætte ind.

Saaledes kom ogsaa en Dag i Efteraaret 43 en LAB-Mand udsendt af Sct. Mikkel's Sogneraad ind i min Stue for at opfordre mig til at tegne Arbejdskraft paa min Gaard efter Krigens Slutning. Naturligvis lod jeg mig tegne for en Mand ekstra.

Og nu — er det omtrent umuligt at faa den aller nødvendigeste Hjælp. Det gik jo stik modsat af, hvad man havde ventet. Der blev en Mangel paa Arbejdskraft, som man aldrig tidligere havde kendt.

Da man i 1943 tegnede sig til at aftage de forventede arbejdsløse, var det bl. a., fordi man frygtede en for vort Land ødelæggende Udgang af Krigen — en Hærgen, der vilde standse eller i det mindste hæmme al Virksomhed baade i Landbrug og Industri. Og saa gik det saa lykkeligt, at vort Land blev forskaonet derfor, og vort Produktionsapparat baade i By og paa Land gik saa nogenlunde uskadt ind i Fredens Syssel. Det blev vel sparsomt med Raavarer til Industrien og med Kunstgødning og Foderstoffer til Landbruget, men der blev alligevel mere end nok til at sætte den Arbejdskraft i Virksomhed, man havde for Haanden. Ja, der blev en ligefrem rygende Efterspørgsel efter Arbejdskraft over alt. Og en Efterspørgsel, som forrykkede mange Forhold. Her skal peges paa et enkelt af disse, der særlig vedrører Ungdommen.

*

Tidligere havde Husbondsfolk og Arbejdsgivere dog været medbestemmende ved Fastlæggelse af Lønninger, Arbejdstid og Fritid, naar de antog Medhjælpere. Men med den yderst sparsomme Arbejdskraft nu gaar det stærkt hen imod, at de tjenende og Arbejderne kan bestemme det hele. Ellers kan de gaa andre Steder hen. Der er Pladser og Arbejde i Overflod, og der er som Regel altid nogen, der byder højere Løn, blot for at faa Hjælp.

Velkendt er vist Historien om en Karl og en Gaardejer i Himmerland, der ikke kunde blive enige om Lønnens Størrelse. Pludselig faar Gaardejeren en Indskydelse: Jeg gir dig lige saa meget, som Sognepræsten faar, sagde han. Uden at tænke videre derover slog Karlen til. Men han fortrød det Dagen efter, for Sognepræstens Løn var betydelig lavere end det, Karlen havde forlangt.

Endnu et Eksempel: I Efteraaret skulde vi have samlet Kartoffler op efter Maskine. Vi fik en halv Snes Mand og Koner ud paa Gaarden fra Arbejdsanvisningskontoret i Slagelse. De skulde have 2 Kr. i Timen. Men da de kom sammen derude, blev de straks enige om, at de vilde ikke arbejde under 2,25 Kr. De vidste, vi var nødt til at beholde dem. Maskinen skulde afleveres efter tre Dages Forløb. Og de fik naturligvis de 2,25 Kr.

*

Den alt for lette Adgang til at faa Plads og Arbejde skaber ogsaa i mange Tilfælde en helt gal Indstilling hos de unge — en Indstilling, som yderligere vanskeliggør Forholdet for Husbondsfolk og Arbejdsgivere, og som i Virkeligheden er farligst for de unge selv: De taaler ingen Irettesættelser, knap nok Vejledning.

Forleden havde vi en ung Haandværker, der skulde udføre en halv Dags Arbejde i Kælderen. Da jeg kom ned for at se til ham, gik han og røg paa sin Pibe og saa paa Tingene. Da jeg kom derned en Time senere, var der stadig intet sket. Men han var taget hjem for at hente noget, han havde glemmt, og der brændte en 50-Lys-Lampe efter ham. Jeg ringede saa hans Mester op og beklagede mig over ham. Ja, sagde han, men det kan ikke nytte noget, jeg siger det til ham. Saa gaar han med det samme.

En Husbond, som maaske har gaaet og spekuleret over, hvordan han skal faa en Rettelse sagt til Karlen, om noget han ønsker anderledes, risikerer, at Karlen svarer ham: Er du ikke tilfreds, kan jeg rejse. Og der staar saa Husbonden.

— Jeg skal ikke bebrejde Ungdommen i Almindelighed noget. Jeg vil blot sige, at her er den ude for store Fristelser, som der skal en god Portion Vilje til at slippe nogenlunde uskadt igennem. Og — taaler man ikke Vejledning, bliver Pladserne heller ikke Læresteder, og det maa de være for de unge. Det gælder ikke mindst for Ungdommen ved Landbruget.

*

Manglen paa Arbejdskraft har medført en anden Fristelse for Ungdommen:

Til ikke at staa ved sit Ord og til at blive upaalidelig. Ofte maa man høre om Karle, som slet ikke møder i de Pladser til Skiftedagen, som de havde fæstet sig til, fordi de senere havde faaet et bedre Tilbud. — Eller: paa en Gaard, hvor de havde to unge Piger, siger Konen: Vi tager næsten aldrig nogen Steder, for vi har smaa Børn, og vi kan ikke stole paa Pigerne. Er der Bal eller Fest i Nærheden, lægger de blot Børnene i Seng og stikker af.

Det er en forfærdelig Situation for Husbondsfolkene at komme i ikke at kunne stole paa deres Folk, men den Slags er skam allerværst for de unge selv at komme i med. Og der kan nok være Grund til at sige til dem, at der er meget, man i disse Tider kan gøre uden at miste sin Plads, men som man ikke bør gøre, for Husbondsfolkene, men sandelig heller ikke for sin egen Skyld. Det hævner sig nemlig.

*

Ogsaa de unges Forhold til Lønspørgsmaal og til Penge giver Anledning til alvorlige Overvejelser i en Tid med Folkemangel. Der er en, der har gjort opmærksom paa, at før den første Verdenskrig svarede en Karls Aarsløn til Prisen paa en Kælveko. I 30erne med de smaa Landbrugspriser repræsenterede Karlelønningen 2—3 Kælvekøer. Nu mindst 4. Den er med andre Ord kommen op i en Højde, som Erhvervets Indtjeningsmuligheder slet ikke kan svare til. Og det vil sige, at Bønderkarle nu har saa mange Penge til Privatforbrug, som de sandsynligvis aldrig vil faa, naar de selv faar Ejendom. Administrationen af disse Penge lægger et stort Ansvar paa de unges Skuldre. Mange lader sig forlede til flotte Vaner. Man er tilbøjelig til at sige, at med de høje Ejendomspriser kan man lige saa godt lade være at spare op til at købe noget selv. Det fører ikke til noget. Men det er dog et Spørgsmaal, om det alligevel ikke kan nytte. Og en Ting er sikkert, det vil altid være klogt med Fremtiden for Øje at øve sig i at spare eller i det mindste at omgaas Penge med Forstand. Og endelig maa man heller ikke glemme, at det nu ofte koster Husbondsfolkene Besvær at skaffe de store Lønninger, og saa er det ikke saa morsomt for dem at se paa, naar de flottes væk.

*

Alt dette er i ingen Maade tænkt som en gram Kritik af Ungdommen, men som et Faresignal. En gøren opmærksom paa, at de Kaar, Forholdene for Tiden byder de unge, rummer Farer og kræver Ansvar. I hvor høj Grad er de maaske ikke altid klar over. Og det skulde være en Opfordring til at vise sig dette Ansvar værdigt. Det gør man ved at tage Hensyn til Husbondsfolk

og Arbejdsgivere, saa Pladserne kan blive ved at være baade Hjem og Læresteder for de tjenende. Og ved at vise Mod til at hævde dette Syn blandt Arbejdskammeraterne. Og endelig bør man gøre det for sin egen Skyld. Den Tid, man vil være taknemlig derfor, kan oprinde, før man ved af det.

Jeg ved godt, at Højskoleungdommen i det store og hele vil kunne sige Hus forbi til alt dette. Men Tiden frister saa stærkt, at det ikke er let helt at holde sig upaavirket deraf. Derfor disse Ord derom.

THORVALD LAURSEN.

Frihed for Frygt.

AARET 1945 blev for Folkene ud over Verden den store Befrielsens Stund. For de Nationer, der i de forløbne Krigsaar havde været holdt nede af den nazistiske Jernhæl, blev det Udfrielsen af Aaget, Glæden over atter at kunne aande frit, der blev den store Oplevelse. Men for de Folk, der ikke direkte havde været under Tyranniet, var Befrielsesfølelsen, da endelig Fredsbudskabet kom, ganske givet ikke mindre. Det betød ikke blot, at disse Landes unge Sønner ikke mere skulde forbløde paa Slagmarker ofte fjernt fra deres Hjemland, men det betød — ogsaa for dem —, at der var skabt Mulighed for at leve et Liv i Fredens og Menneskelighedens Navn under Frihedskaar.

Derfor blev 1945 det store Jubelaar. Vi jublede over den genvundne Frihed, og vi festede for den, naar der var Lejlighed til det . . . Men mange Steder ud over Europa gik en Mor, Hustru eller Kæreste samtidig den tunge Gang til den stille Mindelund, hvor *hans* lille hvidmalede Trækors blandt mange andres fortalte, hvor dyrekøbt den Frihed, vi festede for, var for hende.

Det var den territoriale Frihed, der var vundet, men det var ogsaa den menneskelige. Der kan være Grund til nu — et Aar efter — at se lidt paa, hvordan den dyrekøbte Frihedsgave er blevet forvaltet, — hvilke Muligheder den har givet Menneskene, og hvilke Muligheder Menneskene har skabt sig selv.

I 1945 stod saa meget endnu i Uafklarethedens og Forvirringens Tegn, og stærke Følelser brødes i Sindene paa en Maade, der gjorde det let for mange at fælde hastige Domme og svært for de fleste at se nogenlunde klart ind i Fremtiden. Der burde nu være skabt Forudsætninger for en mere nøgtern Bedømmelse af Udviklingen. Lad det være sagt straks: den Aarsopgørelse, man her kan naa til, stiller ikke den frihedsjubilende Menneskehed i et særligt fordelagtigt Lys. Selvfølgelig maa der i denne Forbindelse ses bort fra dem, der i den genvundne Frihed straks øjnede Muligheden for atter at faa ren Chokolade og Silkestrømper, og — da disse Ting selvfølgelig ikke kunde gaa forud for Hensynet til et sultende Europa — blev bitre i Sindet. Men *Bitterheden*

har ogsaa gjort sig gældende adskillige andre Steder i det forløbne Aar og maa paaføres den Feberkurve, vore Sind har beskrevet siden Maj i Fjor — fra en overdimensioneret Glæde i Frihedssommeren 1945 til en — maaske — overdimensioneret Frygt i Eftersommeren 1946.

De Muligheder, som Befrielsen økonomisk og socialt stillede Verden overfor, var ikke opløftende eller lovende. Vanskelighederne var taarnhøje, og det har knebet for mange at forstaa, at der maa gaa rum Tid, før der er skabt nogenlunde Balance paa dette Omraade. Taalmodighedens Dyd er i det hele taget ikke blevet sat i Højsædet i det første Fredsaar — tværtimod synes en utaalmodig Irritabilitet at have gjort sig gældende næsten overalt. I nogle Tilfælde er det vel nok Nervernes naturlige Reaktion ovenpaa alt det, de har maattet igennem i Krigens og Besættelsens Tid. Det er ogsaa forstaaeligt, at man længes mod mere ordnede Forhold, men man gør klogt i at minde sig selv og andre om, at en Verden, der er blevet søndret gennem seks lange Aars Krig, ikke genskabes og genopbygges paa et Aar eller to. Det vil tage nogle Gange den Tid at genrejse det omstyrtede, ja meget vil sikkert aldrig genopstaa paany.

Men trods alt er den materielle Genopbygning i Gang ud over Europa. Husblokke vil igen gro frem paa Ruinhobenes Plads, og Familiernes vil rykke ind i Husene og genskabe den Livsform, som Bomberne afbrød, da de tvang Nutidsmennesket ned paa Hulebeboernes Stade. Her maa erindres om den værdifulde Indsats, som Fredsvennernes Hjælpearbejde har ydet i flere af Europas Lande. I Nordnorges afsvedne Distrikter, i Hollands oversvømmede Omraader, blandt Polens sultende Børn — overalt er der blevet ydet en nødtørfdig og i høj Grad paakrævet Hjælp af Mennesker, der anser det for mere værdifuldt at elske sin Næste end at hade sin Fjende. Det kan glæde og opmuntre at se den Iver og den Selvopofrelse, som unge fra forskellige Lande lægger for Dagen i dette Genopbygningsarbejde. Maatte der i denne Genopbygning i det smaa ligge noget symbolsk og forjættende for den kommende Tids Opbygning i det store!

Desværre synes det ikke at være dette selvfornægtende Ideal, der har præget den verdenspolitiske Udvikling siden Storkrigens Ophør. Her har „De forenede Nationers Organisation“ — UNO — afløst det tragisk hensovede Folkeforbund, der officielt blev fulgt til Graven i det forløbne Aar. Fremtiden vil vise, om der i det nye Forbunds Centralorgan, Sikkerhedsraadet, er skabt et mere forebyggende Middel imod krigeriske Forviklinger end hidtil. Fore-

løbig har Raadet gjort sig mest bemærket ved at have været Skueplads for de største mellemfolkelige Mundhuggerier, man endnu officielt har været Vidne til. Det kan have sine Fordele at tale ud med hinanden om Problemerne og banke i Bordet en Gang imellem, men hidtil er der stort set ikke opnaaet andet, end at den store Modsætning mellem Øst og Vest er blevet aabenbar for alle.

I Arbejdsform er den Fredskonference, der i Sommer aabnedes i Luxembourg-Paladset i Paris, fulgt i Raadets Spor. Den er — stillet over for den uhaandterlige Opgave at skulle kortlægge det ny Europa — blevet Stormagternes March paa Stedet, mens de smaa Nationer, der saa øjensynligt sidder baade med Initiativ og Ønsker, ikke kan faa nogen af Delene frem, men maa nøjes med Statistroller i „de Store“s Skuespil.

Hvad der er naaet, og især hvad der endnu staar tilbage at stile efter, ses bedst, naar man sammenligner, hvad det atlantiske Frihedsbrev i sin Tid stillede op som Maal for Menneskeheden. Det er samlet i de fire Punkter: 1) Frihed for Frygt, 2) Frihed for økonomiske Vanskeligheder, 3) Tale- og Tænkfrihed og 4) Religionsfrihed. Disse fire Friheder, som Amerikas menneskekærlige Frihedsven, Franklin D. Roosevelt, og Storbritanniens samlende Midtpunkt i dets mørkeste Tid, Winston Churchill, dør enedes om som det selvfølgeligste Fællesmaal for de forenede Nationer, blev det Motto, hvorunder Millioner unge fra alle frihedselskende Nationer samledes til Kamp mod aandeligt og statsligt Tyranni, og det maa ogsaa være det Program, der staar som Maal for Eftertidens Afgørelser.

Frihed for Frygt er sat som Nummer et blandt de fire Friheder — ganske øjensynligt ud fra den Slutning, at denne Frihed maa være den naturnødvendige Forudsætning for, at de øvrige Friheder kan virkeliggøres. Og det er jo rigtigt. Saa længe Mennesker og Verden tynges af Angst og Frygt, — saa længe kan de øvrige Frihedsfrugter ikke nydes ret. For et Aar siden var det den befriende jublende Glæde, der samlede Menneskeheden Jorden over. I Dag tynges den samme Menneskehed af en knugende Frygt, — det er, som om Smilet fra i Fjor er stivnet i en Grimasse, der skjuler Angst og Resignation.

Frihed for Frygt — det var Kampmaal for den Generation, der gik til Modstand mod Hitlerismen. De, der nu hviler derude under de hvide Kors paa Alverdens Slagmarker og Kirkegaarde, gav deres Liv for at ikke deres Børn skulde marerides af Frygten, — Frygten for om føje Tid at gyde Blod paa Fædres Grave og blive ofret den Molok, der saa meningsløst krævede Millioners Liv et Aarti eller to forinden.

Den Generation, der nu skulde søge at virkeliggøre Atlanterhavsdeklarationens Programpunkt Nummer et, *er ikke i Stand til at gøre det i Dag*. Bag den ligger et Hiroshima og et Nagasaki, den er selv et Led i Bikini-Eksperimenterne, og — hvad der er det værste — den er desillusioneret, tvivlende og i mange Tilfælde uden Tro. Aviserne skriver igen om en ny Krig og dens Muligheder, om nye Vaaben og deres Fortræffelighed til at slaa Mennesker ihjel og — i dobbelt Forstand — knuse Verdener. Den øjensynlige Mulighed af Naturkræfternes Mobilisering i en kommende Storkrig har faaet Befrielsens Smil til at stivne og kaldt Frygtens Grimasse frem. Der findes Hundreder af Maader at ombringe Mennesket paa, — men det skulde dog ikke være Forberedelserne til et nyt Massebord, der skulde optage Sindene *nu*; det skulde tværtimod være *Genskabelsen af Mennesket og det menneskelige* — befriet for den knugende Angst og den dræbende Frygt.

For ellers staar vi i Fare for, at det, som Johannes Jørgensen under forrige Krig skrev som en dyster Forudsigelse, — at det bliver et selvanklagende Eftermæle over noget, vi staar i Begreb med:

Alt det som Aartusinder skabte
og Slægterne byggede paa,
det skal i en eneste Time
knuses til Grus og forgaa.
Og Stjerne skal tale til Stjerne
hen under Himmelens Hvælv:
Nu døde vor Søster dernede,
nu dræbte Jorden sig selv.

Statsmændene begik en Fejl den Dag paa Atlanterhavet, da de opsatte Frihed for Frygt som et Punkt paa et Dekret, sideordnet med økonomisk Frihed, Tale- og Tænkefrihed og Religionsfrihed. Den økonomiske Frihed kan — eller burde — man opnaa ved en dygtig og veltilrettelagt Handelspolitik, og Frihed paa Tankens og Aandslivets Omraade vil ogsaa kunne naas gennem politisk og menneskelig Tolerance. Men ikke Frihed for Frygt! Her arbejdes med andre Faktorer end dem, Politikken beskæftiger sig med. De er af en mere uhaandgribelig Art. Man kan ikke forhandle sig til Rette om ad politisk Vej at afskaffe Frygten eller vedtage, at man ikke skal ængstes mere. Her er der Tale om noget, der kommer indefra, fødes i Mennesket, — noget, der knytter Forbindelse med noget, som ikke blot er i Mennesket, men *over* det.

Der er i Sandhed Ting nok omkring os, der kan kalde en Johannes Jørgen-

sensk Pessimisme frem i Sindet. Men det er ikke disse rent ydre Forhold alene, der volder, at Frygten erobrer Mennesker. I Perioden mellem de to store Krige syntes nogle Mennesker at gøre den Erfaring, at Livet egentlig glimrende lod sig leve uden Hensyntagen til den højere Magt, man kalder *Gud*. Og saa længe Medbøren drev fremad, gik det jo i Virkeligheden ogsaa ganske godt. Men da Katastrofen indtraf, blev der hos mange en Forladthedsfølelse tilbage, der i Stedet for at dæmme op mod Frygten tværtimod gav den de bedste Kaar. Thi den ensomme bliver oftest et let Bytte for Frygten.

Vor Tids Menneske har haft en skæbnesvanger Tro paa at kunne klare sig alene og uden Kræfterne ovenfra. Men der findes Forhold, hvor denne Opfattelse afslører sin Brøstfældighed. Et saadant staar vi ved i Dag. Mennesker kan ikke af sig selv afkaste Frygtens Tyngsel. Enkelte har forsøgt det ved at slaa sig til Ro i en Surrogat-Tilværelse, der ingen som helst Bund har i Virkeligheden, men blot er en Camouflage for den Frygt, man ikke har Mod til at være bekendt. Det er Vejen ind i de tabte Illusioners Land. Frygten har haft let Spil med vor Tids Mennesker, og Utrygheden er ikke blot blevet det forløbne Aars, men hele vor Generations Kendemærke. Skal vi nogen Sinde komme ud af denne Situation — hvad der er en nødvendig Forudsætning for, at Fremtiden kan blive frugtbringende —, da maa vi ærligt vedstaa vor Magtesløshed og aabent erkende, at der dog trods al Udvikling og trods den Fuldkommenhed, man tillægger det moderne Menneske, findes Opgaver, man ikke kan klare alene.

Det Budskab om ikke at frygte, der engang for et Par Aartusinder siden blev tilraabt en lidende og stridende Menneskehed, maa vi lære at lytte os ind til. Vi har følt vor menneskelige Afmagt i det, vi har haft inde paa Livet i de sidste Aar — og maaske føler vi den større endnu med Tanken paa Fremtiden —, og vi har mærket Frygten erobre større og større Plads i Sindet. Maatte vi i kommende Tid lære at fornemme noget af den Kraft ovenfra, der alene kan give Bærekraft og Styrke, men uden hvilken vi er redningsløst prisgivne Tilfældighedernes Spil.

For to Aar siden lød ud over Europa Raabet: Giv os Friheden! Befri os fra vore Undertrykkere, giv os fri! I Fjor raabte en hungrende Menneskehed: Giv os Brød! Det materielle Behov er stort og langt fra dækket endnu, men ogsaa dette Raab blev hørt og opfyldt. I Aar lyder det, stærkere og mere bønfoldende end nogen Sinde: *Giv os Tryghed!* Og denne Tryghed skabes kun ved at lette de ængstende Sind, ved at kalde Friheden for al Frygt og Angst frem hos

Mennesket, — den Frihed, som ikke gives gennem Statsmandsdekreter, og som Mennesket ved at isolere sig kun kommer endnu længere bort fra.

Skal Verdens økonomiske, mellemfolkelige og politiske Problemer af i Dag løses, maa det ske i Medmenneskelighedens Navn — ud af den Menneskelighed, der har sit Udspring i Bethlehemsbudskabet. Det maa vi atter aabne vort Øre for; thi ud af det — og kun dèr — fødes Tillid i Stedet for Mistillid, Tro for Tvivl og Befrielse for Frygt.

Da vil der gro Blomster bag de hvide Kors.

BØRGE HAUGSTRUP.

„Det forjættede Land“.

PORTENE til det forjættede Land er blevet aabnet, dog ganske vist kun paa Klem, men alligevel er der Trængsel foran Indgangen. Ved Portene forstaar vi Malmø og Helsingborg, ved det forjættede Land Sverige.

Aldrig har Trangen til at komme over Øresund været større end netop nu. Det er vel nok de bugnende Butikker, der for en stor Del trækker Danskerne over Sundet, men ogsaa Trangen til at se noget nyt, opleve andre Forhold, som gør sig gældende, og det virker meget velgørende at sætte Foden i et Land, der ikke direkte har oplevet Krigens Rædsler eller de grønnes Besættelse.

Det er som Svenskerne er mere frigjorte end vi. Det, vi falder i Henrykkelse over, f. Eks. et Butiksvindue fuldt af dejligt Undertøj, Strømper o. s. v., alt uden Kort, er kun en Selvfølge for dem, og det, vi synes er vanvittig billigt, synes de næsten er dyrt.

Trafikken over Sundet er forlængst genoptaget. Skønt Nationalbanken lægger de størst mulige Hindringer i Vejen for Besøgene, er der overfyldt paa

hver Færge og Damper, og der gaar mange. Man kan tage sig til Hovedet og spørge sig selv: Hvor faar Folk Pengene fra? — Utallige mere eller mindre skjulte Kilder flyder aabenbart i stride Strømme, om det er Sortbørs eller andre Steder fra skal være usagt, men selvfølgelig findes der ogsaa lykkelige Sjæle, som har faaet de nødvendige Mønter paa ordinær Vis.

Man kan ogsaa, som der var en, og maaske mange, der har gjort, rejse der-over og saa gaa ned ved Tolden og se, om man kan faa byttet en Seddel med dem, der er ved at skulle rejse til Danmark, i dette Tilfælde lykkedes det ikke.

Hvis man vil en Tur til Sverige og ansøger Nationalbanken om Valuta, maa man kunne dokumentere, at man skal til en eller anden Højtidelighed hos Familie eller Venner, saa faar man bevilget en Sum Penge, hvor stor bestemmer Nationalbanken.

Der er Liv og Røre paa Skibene, som stævner mod det forjættede Land. Ved Landgangen er det let at slippe gennem de svenske Tolderes Naaleøje, værre er det paa Tilbagevejen, da mange af de mest attraaede svenske Varer ikke maa udføres.

Hver Dag spreder Hundrede af Danskere sig som en Vifte ud over Malmø og Helsingborg, hvor Maalet først og fremmest gælder Butikkerne. Selv om man har knapt med Penge virker det som en Tilfredsstillelse at standse op og betragte Udstillingsskabe og Vinduer. Tilsyneladende mangler der intet. Ønsker man en Appelsin, en Banan, et Stykke Chokolade ell. lign., vær saa god, bare man har Penge, kan man faa, men har man ingen, kan man gaa. Mest fristende er dog Manufakturvarer, men holder man sig strengt til Loven, er de mere til at se paa end røre ved, da man ikke maa udføre Klæder fra Sverige. I Forretningerne er man dog velvilligt indstillet, og det er ikke Smaating af Beklædningsgenstande, der ganske stille forsvinder over Sundet.

Tænk, hvis Danmarks Befolkning var i Stand til at forsyne sig med alt det, vi er udgaaet for! Hvor vilde en Mor ikke velsigne det Øjeblik, hvor hun kunde kassere eller i hvert Fald lade Oles Skolebukser, som næsten ikke er til at reparere mere, rykke ned til daglig, og uden Mærker og alt for høj en Pris kunde gaa hen og købe et Par ny, men den Dag kommer forhaabentlig igen. Vi ved jo nok, hvem vi kan takke for, at det ikke kan lade sig gøre i Dag. Og saa er der jo mange, der har det mange Gange værre end Danskerne.

Man har hørt, at danske Græshopper drog hærgende frem paa den svenske Kyst, men Sandheden er den, at kun et forholdsvis ringe Antal af Landsmænd

har opført sig paa en mindre pæn Maade, mens Størsteparten er blevet modtaget med Glæde. Og mange Gange hører man: „Velkommen igen til Sverige!“ Og er det ikke naturligt? Selv om vore Penge er smaa, giver det dog ekstra Omsætning i Erhvervslivet. Herhjemme vil de fleste Næringsdrivende betakke sig for at faa nye Kunder, men det ligger i Varemanglen, og at det i Forvejen kniber med at tilfredsstille de gamle Forbindelser. Den Forretningsmand findes næppe, som ikke vil være henrykt over, at Hundreder af nye Ansigter dukker op, hvis hans Lagre svulmer. —

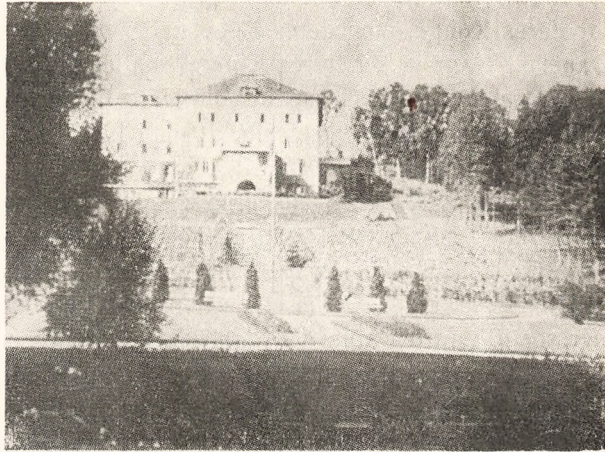
Før i Tiden gik dog Strømmen den anden Vej, og da var det Skaaningerne, der forsynede sig i København.

Mange unge, baade Mænd og Kvinder, har søgt Plads i Sverige, delvis for at blive „klædt paa“ og delvis for at opleve noget nyt. Det er vel nok et galt Tidspunkt at *udvandre* paa, nu da Danmark trænger saa haardt til Arbejds-kraft, kvindelig saavel som mandlig, men man trænger ligefrem til Luftforandring efter de 5 trange Aar, og saa rejser man ud og kommer hjem med friske Kræfter og frisk Mod, klar til at tage fat igen.

Den 15. Maj 46 rejste jeg sammen med en Veninde til Båstad, hvor vi begge skulde tiltræde Pladser paa et Feriehjem for Handel og Industri.

Vi var meget spændte paa, hvordan det hele vilde gaa. Vi havde ikke været saa fornuftige at ansøge om Valuta fra Nationalbanken, og det fik vi et tydeligt Bevis paa, at man ikke skal undlade, hvis man vil til Sverige. Vi var nemlig ikke klogere, end at vi kunde faa byttet vore danske Penge i en Bank i Sverige, det havde ogsaa den Dame skrevet til os, som vi skulde arbejde for. Da vi kom til Helsingborg, stod vi med Haaret ned ad Nakken og kunde ikke komme videre, fordi vi ikke kunde faa byttet en eneste dansk Øre til svensk. Vi henvendte os saa til en Betjent og spurgte, hvad vi skulde gøre, for vi skulde til Båstad og havde ingen Penge. Han var som alle Svenskere vældig flink og viste os til en Telefon i en Restaurant, og han forklarede Damen der, at vi kom til at faa Lov at ringe uden Penge, for vi skulde til Båstad o. s. v. Til alt Held vidste vi Feriehjemmets Telefonnummer. „Det er Nr. 40“, sagde vi til Damen, og hun ringede til Båstad fyra, men nu var der atter noget galt, for 40 paa Dansk er fyra, altsaa 4, paa Svensk, og vi fik galt Nr. Det kunde vi ikke forstaa, vi var helt sikker paa, at det var Nr. 40, Feriehjemmet havde, jeg fik saa fat i et Brev derfra, hvorpaa Telefonnumret stod. Damen smilede og sagde paa sit syngende svensk: „Ja saa, det er fyra Nul“, og saa fik vi rigtig Nr. denne Gang.

Frk. Åkerman, som er Forstanderinde paa Feriehjemmet, lovedenuatringe til en Bekendt i Helsingborg og bede hende gaa hen og løse Billet til os, vi skulde bare blive ved eller i Nærheden af Billetlugen, til hun kom. I 4½ Time sad vi saa og ventede, endelig kom hun, og glade var vi, da vi fik vore Billetter og kunde entre Toget, som holdt ved Perronen og ventede paa Afgangssignalet.

Feriehjemmet.

Kl. 21,40 var vi ved Båstad Station, og da vi steg af Toget, kom en Chauffør og spurgte, om det var de to danske Flickor til Feriehjemmet. Jo, det var det jo da, og saa var vi ellers ved Bestemmelsesstedet i Løbet af et Øjeblik. Vi fik Middagsmad, da vi ankom, vi var ogsaa godt sultne, men det varede dog ikke længe, før vi var færdige til at komme i Seng. Det gjorde godt at lægge sig efter at have været oppe siden Kl. 3 Morgen (paa Grund af Sommertiden). Vi var begge to meget spændte næste Morgen. Dagen begyndte ikke før Kl. 7½ (i Sverige er der jo 8 Timers Arbejdsdag for Husassistenter), og saa fik vi Morgenkaffe og blev derefter sat i Arbejde. De første 14 Dage skulde vi gøre i Orden til Gæsterne, der skulde ankomme den 1. Juni.

Vi har været vældig godt tilfreds med vore Pladser; Svenskerne er meget stilige, men tillige meget høflige, og vi har ikke mærket til, at vi var tjenende Aander. Der er jo flere af de Danske, der har været i Sverige, der mener, at der er for stor Forskel paa Herskab og Tjenerskab, men det har vi som sagt ikke mærket noget til.

Svenskerne er gode Kammerater, vi var 12, der hørte til Personalet, og alle var vi gode Kammerater. Svenskerne er ogsaa meget hjælpsomme overfor fremmede, der er ikke noget med, at man faar et afvisende Svar, naar man henvender sig til en eller anden for at faa at vide, hvor det eller det ligger, nej, tværtimod, man faar meget klar Vejledning, og mange gaar gerne med

et langt Stykke for at vise den rigtige Vej. — Svenskerne er meget begejstrede for deres Konge, men deres Begejstring viser de paa en anden Maade end vi Danske. Naar vi ser vores Konge, raaber vi jo Hurra, saa der ikke er til at høre Ørenlyd; Svenskerne derimod er fuldkommen tyste, der er en saadan Stilhed, naar Kongen viser sig, at man kan høre en Knappenaal falde til Jorden, og Kvinderne nejer dybt.

Gennemgaaende er Svenskerne, saa vidt jeg har kunnet skønne, meget kirkeligt interesserede, der var i alle Tilfælde mange i Kirke i Båstad hver Søndag. Og hele Sommeren igennem har der hver Onsdag og Fredag været Musikaften i Kirken. Ved disse Aftener var Kirken altid fuld. Gudstjenesten former sig jo omtrent som den danske, anderledes er dog Barnedaab, Altergang og Bryllup. Præsten holder selv Baret, mens han døber det og saa kun med een Haandfuld Vand. Gudmoderen siger slet ingen Ting, hun svarer ikke Ja eller noget som helst andet. Ved Altergang gaar man først til Alteret, naar Præsten har sagt, hvad der skal siges, man beholder Hatten paa, saa bliver Vinen og Brødet uddelt, og man gaar ned igen paa sine Pladser. Ved Bryllup skal baade Brud og Brudgom sige en hel Lektie, de faar ikke som herhjemme Lov til at nøjes med at svare Ja. Den svenske Præsteklædning er ikke saa smuk som vores, det er nærmest en Diplomatkledning med en høj, hvid Flip og en lille, meget stiv, aflang, hvid Firkant, der hænger ned fra Flippen. Dog ved højtidelige Lejligheder, som f. Eks. Barnedaab, bærer Præsten en lang, sort Kappe, der slæber efter ham, men han har den kun paa under Daaben, og da den altid er før Gudstjenesten, tager Præsten Kappen af, inden han gaar

paa Prædikestolen. Efter Altergangs - Gudstjenesten gaar Præsten med de hellige Bøger ned ad Kirkens Midtergang og ind i Sakristiet ved Siden af Udgangsdøren, her affører han sig Messehagelen og gaar saa op ved Alteret igen. Efter et Par Minutters Stilhed høres Orglet, og Folk forlader Kirken. Ind- og Udgangsbøn bruges ikke.

Torvet i Båstad. Kirken i Baggrunden og Skolen tilhøjre.

Selv om Svenskerne ikke direkte har mærket Krigens Rædsler, har den dog sat sit Spor ogsaa her, f. Eks. er Sveriges Madrationer mindre end i Danmark. Havregryn er det smaat med, man kan ikke faa Havregrød hver Dag, men hveranden Dag faar vi Rugmelsgrød, det smager ogsaa godt. Ost har vi næsten ikke set hele Sommeren, Æg er det ogsaa meget smaat med. Der er Kort paa alt, hvad der hedder Madvarer undtagen Kaffe, The, Cacao og Fisk. Derfor bestaar de 4 eller 5 af Ugens Middage af Fisk, men saa har Sverige ogsaa mange Slags Fisk, som vi ikke kender her i Danmark.

Her i Båstad er, som vel de fleste Steder i Sverige, meget bakket, og Birk og andre Løvtræer vokser op ad Bakkerne, men ogsaa Klipper findes; der er en Vejstrækning, der hedder „Italienska Vägen“, der er en høj Klippevæg til den ene Side og en dyb Dal til den anden. Her fra Italienska Vägen er en meget smuk Udsigt. Der er ogsaa en Kyststrækning, der hedder „Hovs Haller“, den bestaar udelukkende af høje Klipper; her er ogsaa meget smukt. — —

Øst, Vest,
hjemme bedst.

Ja, det er, hvad jeg synes om Svenskerne og Sverige. Jeg har været godt tilfreds og skal ogsaa have Plads her endnu et halvt Aars Tid, men da Feriehjemmet lukker om Vinteren, skal jeg i ny Plads til Oktober, denne Gang i privat Hjem lidt udenfor Stockholm, det glæder jeg mig til.

Hilsen til Venner og Kammerater fra Aargang 41.

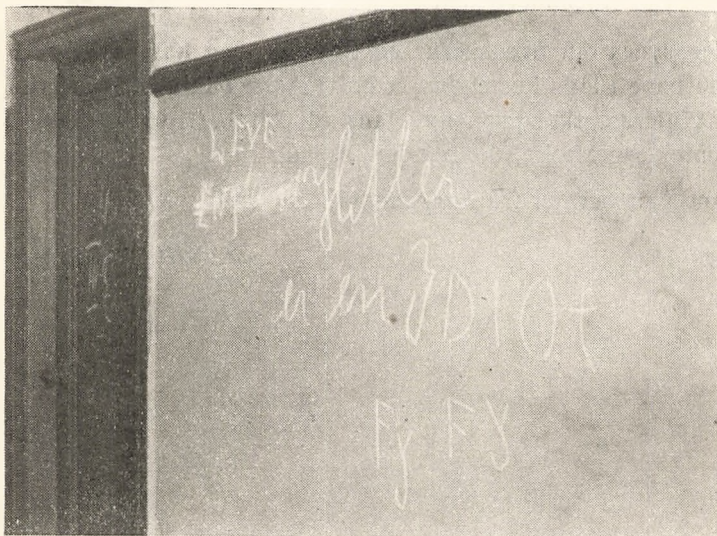
Båstad i September 46.

GRETHE HANSEN.

Aaret 1945-46

Kære gamle Elever!

Saa kom vi omsider hjem igen. Nu, da dette skrives, er alt paa sin rette Plads, Haandværkerne er ved at lægge sidste Haand paa Værket i Gymnastiksalen, og saa skal der et temmelig skarpt Øje til for i Bygningerne at se Spor af de onde Aar. Men hvis man en Dag om mange Aar fjerner den sorte Tavle i Spisesalen og vasker Kalken af Væggen, vil der tone et stort Jernkors med Egeløv og „839. Inf. Regiment“ frem og fortælle om den mærkelige Tid, da Antvorskov Højskole i Stedet for at huse glad dansk Ungdom var Kaserne for tysk Militær og tilsidst Lejr for næsten fem Hundrede Flygtninge fra Østprøjsen og Pommern. I Sommer, da „Fætterballet“ festligt fyldte den pyntede Gym-

Dette Billede af et Stykke af Elevgangen viser en Indskrift, som fik den tyske Kommandant til at klage til Politiet kort efter Skolens Beslaglæggelse. Man skimter, at der staar: *Leve England. Hiller er en Idiot.*

nastiksal, og Ungdommen svang sig til Jazzens Toner, saa jeg pludselig for mig den samme Sal i Marts 1945 med Gulvet fyldt af snavset Halm, som lasede og lurvede Mennesker travede runde i, mens man hist saa en gammel Mand, der laa for Døden, her en Mor ved sit døende Barn. Eller jeg kigger ind paa det nu af Maling og Fernis duftende „Løgumkloster“ og kommer til at min-

des en lille Visit, jeg aflagde der i Flygtningetiden.

Atmosfæren var bestemt ikke god, men der boede ogsaa 2 Familier med Børn, og en ældre Kone viste mig med Stolt-hed sit nyfødte Bar-nebarn, „geboren in Slagelse“. Trods de yderst indskrænke-de Forhold de levede under, ribbet for næsten alt, levedes der faktisk et Hjem-liv paa saadan et Elevværelse. Den største Sorg var, at Faderen, der var ved Østfronten og vel nu var i russisk Fangenskab, ikke vidste noget om sit Barns Ankomst — og vel endnu, da det er over et Aar gam-melt, ikke ved det. — Ja, saadan kunde man blive ved at drage Træk frem af Højskolens mærkelige Oplevelser og af de Menneske-skæbner, den kom

Gymnastiksalen som den saa ud kort inden Flygtningenes Afrejse.

Familieliv paa „Løgumkloster“.

Børneskole i Foredragssalen.

tage en yderst grundig Desinfektion af hele Komplekset. Det tog igen noget af den kostbare Tid. Det er nærmest en Gaade, at det lykkedes paa knapt 6 Uger at faa Skolen sat saadan i Stand, at vi kunde modtage Eleverne 3. Maj. Der skulde males overalt baade for at raade Bod paa Slid og for at komme af med Lugten, der hang alle Vegne.

Den store Skorsten rives ned, opbygges fra Grunden, og de tilstødende Værelser renses for Løbesod. Døre, Paneler og Gulve repareres eller fornyes. Ja, der var næsten ikke det Sted, hvor der ikke skulde ordnes. Centralvarmen og den elektriske Installation var helt i Uorden. Værst saa det ud i Køkkenregionerne, hvor Skabsdøre og Hylder var brændt, Væggene jordslaaet af Fugt og Damp, Gulvet slidt igennem af de store

til at huse i de 2½ Aar, den var beslagnet. —

Omsider efter mange Københavnsrejser og Telefonopringninger slog Befrielsens Time. Den 3. Marts drog Flygtningene af Sted, og den 11. blev Bygningerne efter en foreløbig Rengøring aabnet for os og for Haandværkerne. Først viste det sig imidlertid nødvendigt at fore-

Frokosthvil under Reparationsarbejdet.

sømbeslaaede Støvler. I Udhusene var der sket regulært Hærværk. I Cyklestalden var alle Cyklestativer, Stolper, Spilbomme, hele Loftet, ja endog nogle af Loftsbjælkerne brændt, de elektriske Kontakter slaaet i Stykker med Hamre, Ledninger flaaet fra Væggene. Ligeledes i Avlsbygningen. Haven saa sørgelig ud, og det vil tage nogen Tid at faa slettet Sporene der.

Alt kunde selvfølgelig ikke naaes paa den korte Tid, men takket være flinke Haandværkere og deres dygtige og forstaaende Ledere fik vi virkelig det nødvendige sat i Stand, saa vi kunde flytte ind sidst i April. — Det blev en drøj Omgang. Vi flyttede næsten uafbrudt i et Par Uger, saa lang Tid tog det at samle Inventaret sammen fra de forskellige Steder, hvor det havde været opmagasineret, faa det sat i Stand og anbragt paa rette Plads. Det var dejligt at gense Bøger og Billeder. I det hele taget var det en Fest at komme hjem, selv om

Sidste Flyttelæs.

Sliddet var saa stort, at vi ærlig talt ikke havde megen Tanke tilovers for det. Det gjaldt bare om at hænge i, og de sidste Dage inden 3. Maj kunde vi, naar vi saa ned i Køkkenet eller ind i Stuerne, ikke begribe, hvordan det skulde blive muligt at modtage Eleverne.

Men det gik. Den 3. Maj gik Danebrog til Tops, mens Husstand og Haandværkere sang „end er der en Gud foroven, der raader for Danmarks Sag“. Igen vajede Flaget, min Morbror, Grosserer Balslev, havde skænket Skolen, over „en fri Skole i et frit Land“, saadan som han havde ønsket det maatte. Lidet tænkte vi, da han dengang skrev det (1938), paa, hvad der skulde ske med Land og Skole saa snart efter.

Saa kom Eleverne, 103 i Tallet, alt hvad Skolen kunde rumme, og vi havde endda maattet sige Nej til mange. Det var, som det hedder i en moderne Reklame „en helt ny Fornemmelse“. Hvor var det festligt! Og hvor gik det nemt, Rammerne fulde, Liv og Humør alle Vegne. Den gamle Stab var igen samlet og udvidet med to nye Lærerkæfter: *Børge Haugstrup*, der 3 Vintre har undervist paa Vallekilde Højskole, og nu tog fat her, dygtigt og maalbevidst, og *Ingrid Mygind Christensen*, der har været Lærerinde paa

Krabbesholm og Try og nu foruden Haandarbejde fik et Danskhold at arbejde med; venlig og mild faldt ogsaa hun hurtigt ind i Arbejds- og Husfællesskabet. I Køkkenet staar *Maren Kjærgaard* igen for Styret, og i Haven traadte *Niels H. Pedersen* (Elev 1940—41) i Christians Sted.

løvrigt stod de første Skoledage i høj Grad i Festens Tegn. Næppe var Prøvestilen overstaaet og Middagen spist, før vi maatte til Byen og se Frihedsfesten i Anledning af 4. Maj-Dagen. Festen sluttede med Fakkeltog og en Prolog af Tom Kristensen, frem-sagt af mig inde paa Nytorv, hvor ogsaa Redaktør W. Petersen holdt en meget smuk versificeret Tale. Næste Dag var der Festgudstjeneste i Byens Kirker og om Eftermid-dagen Aabnings- og Genindvielsesmøde paa Højskolen. Det blev en stor og minderig Fest. Gymnastiksalen var stuvende fuld, og en Del sad i Foredragssalen, hvor der var anbragt Højtaler.

Vi sang „Den signede Dag“, og saa bød jeg Velkommen i en kort Tale.

„Det første, der skal lyde her, er en Tak til Gud, fordi han har skærmet os og ladet os, der havde vort Hjem og vor Gerning her, komme tilbage til Skolen og det Arbejde, vi elsker. — Dernæst vil vi sige en hjertelig Tak til alle, der hjalp os i de svære Dage, da vi maatte rykke ud, hjalp os med Arbejdskraft og gav Husly til Inventar og til os selv. Ogsaa i de halvtredie Aar har vi mødt saa megen Venlighed hos Mennesker i Byen og paa Egnen — ikke mindst de to Somre paa Bødstrup — at vi føler os i stor Tak-nemlighedsgæld.

Det var svært at skilles fra hinanden den 6. Oktober 1943 og sige Farvel til vore mange Medarbejdere i Skole, Køkken og Have. Jeg vil gerne ved denne Lejlighed sige dem alle Tak for Trofasthed, baade dem, der fik andre Stillinger, og som ofte har vist, at de tænkte paa Skolen og paa os med Kærlighed, og dem, der har holdt ved, og som sam-men med os i Dag glæder sig over at kunne tage fat igen.

Saa kom endelig Frigivelsen og Arbejdet med Istandsættelsen. En ny Skare Menne-sker skylder vi Tak: alle de flinke Haandværkere, der hang i, for at vi kunde naa at faa Skolen i Orden til Sommerholdet. Det er godt Arbejde, der er udført. Tak til Arkitekt og Haandværksmestre for dygtig Ledelse og ikke mindst Tak for det smukke Maleri i Stengangen! Det kønne Billede, der er udført af den unge Maler *Gerner Kajberg*, vil tale til os og de kommende Elevhold med sine friske Farver og sit gode Motiv: Sæden, der saas, og Kornet, der gror under Guds Omsorg.*)

Til Slut Tak til alle dem, der er kommet og har hjulpet os med Indflytning og Ren-gøring, Fagfolk og frivillige. Tak til alle gamle Elever og Venner af Skolen, Elevfor-ening og Skolekreds, der i disse Dage har vist os deres Glæde over, at Skolen igen staar i Orden og nu er besat af „de rigtige“.

*) Billedet er gengivet Side 3.

Tit har Folk vist os deres Deltagelse i disse Aar, og let har det ikke altid været med mange Flytninger og Rejseri, værst, naar vi Gang paa Gang maatte sende Afbud til Elevhold. Men Vorherre har igen vist os, hvordan han kan vende det, der kan se mørkt og svært ud, til det gode. Vi føler med Taknemlighed, at disse Aar har bragt os nærmere til Mennesker her paa Egnen. Hvor har Gud og Mennesker været gode imod os!"

Derefter kom 10 af Eleverne i Gymnastikdragt ind med de nordiske Flag, og under Afsyngelse af de nordiske Nationalsange blev Flagene sat paa Plads. Da „Der er et yndigt Land“ brusede gennem Salen, var Skolen igen taget i Brug efter sin Bestemmelse.

Nu sang vi „Den trænger ud til hvert et Sted, den haarde Strid herhjemme“, som vi ogsaa havde sunget den sidste Aften med hinanden midt i alt Flytterodet, inden vi forlod Skolen, og saa talte jeg ud fra Verset

Kæmpe vi maa i den løbende Tid,
Livet hernede er Strid.

„Kampen for at være Menneske, for at bevare og udvikle det danske Menneskeliv. Gud har givet os, standser aldrig. Den Kamp, Livets egentlige Kamp, byder vi i Dag vort nye Elevhold velkommen til at styrkes og opøves i, og vi beder Gud velsigne vor Gerning her, saa den maa bære Frugt baade for de unge, der fra hele Landet samles her, og for alle os, der har vore Hjem og vor Gerning her paa Egnen.“

Derefter talte Biskop Axel Rosendal paa sin friske, fængslende Maade om Udrensning, idet han gik ud fra den Udrensning, der nu var tilendebragt paa Højskolen. „Vi mødes i Dag paa et Sted, hvor Renselsesprocessen er ført igennem, og det maa tages som et Varsel om, at den aandelige Renselsesproces ogsaa maa blive ført igennem, saa vi faar den Folkevækkelse, vi trænger til i Danmark.“

— Efter Spisepausen blev Kongens Tale i Radioen paahørt, og saa glædede kgl. Skuespiller Albert Luther os med Sang og Oplæsning. Mest Indtryk gjorde det i hvert Fald paa mig at se Kunstnerens Evne til at forny den efterhaanden fortærskede Sang „Ole sad paa en Knold“. Det var et Foryngelsensbad, der lod Digtet stige op som en ren Perle. Saadan er Kunst.

Johanne og Signe fra Norge.

Fraterbrønden ved Sorø Kirke..

medvirkede. — En Aften var hele Skolen i „Kino“ for at se den omdiskuterede Film „Det gælder din Frihed“.

I Sol og Blæst fandt Sorøturen Sted sidst i Maj. Programmet var det efterhaanden traditionelle lige fra det hyggelige Besøg i Pedersborg Præstegaard til Sejlturen til Parnas. Den sidste foregik i en Søgang, vi ikke før har oplevet paa Sorø Sø; der var mere Grund til at synge „Den Sømand han maa lide“, end der ellers har været. Søsyg naaede dog ingen at blive, end ikke jeg, men vaade blev vi.

Kristi Himmelfarts Dag holdt D. N. U. Møde paa Skolen, og vi hørte Bibliotekar *Momsen* og Frue fortælle om Forholdene i

F. D. F.s Orkester spillede for os, og mange havde glædet os med Hilsner og Blomster. Det var en dejlig, uforglemmelig Dag. —

Saa gik vi ind i Hverdagen, for saa vidt man overhovedet kan tale om Hverdag paa en Sommerskole. — Men der dukkede i hvert Fald Problemer op, der afgjort ikke var festlige: Kloakerne stoppede alle sammen som efter Aftale! Undersøgningen havde holdt sig til, hvad der var over Jorden og havde forsømt det underjordiske. Nu hævnedes det sig og gav nogle Dage med slemt Roderi, indtil Brandvæsnet fra Slagelse fik det sidste Stykke Ledning i Orden ved — til stor Underholdning for os alle — at holde Øvelse herude og pumpe Vand gennem Rørene.

Den 17. Maj, Norges Frihedsdag, fejrede vi med Fælleslæsning af nogle Scener af Bjørnsons „En Fallit“, Oplæsning og Digte af Øverland og Nordahl Grieg og Musik. To Elever fra Norge med-

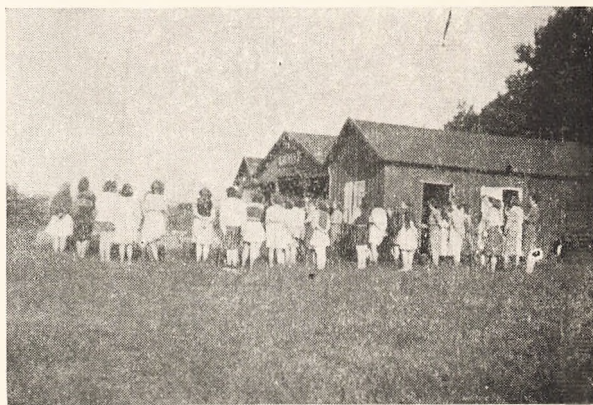
Fra det nationale Optrin Valdemarsdagen.

Sydslesvig. — Grundlovsdagen deltog vi i Ungdommens Fællesraads (Dansk Ungdomssamvirke) Møde paa Frederikshøj med Sang af Eleverne og Børnekor og Taler af Sekretær *Folke Hansen* og Seminarieførstander *Morten Bredsdorff*. Inden sidstnævnte skulde tale, begyndte det at øse ned, saa vi henlagde Resten af Mødet til Højskolens Gymnastiksal, der fyldtes til Sprængningspunktet.

Valdemarsdagen gav Sommerpigerne os en meget smuk national Underholdning med dramatisk Optrin, Recitation og Sang. —

Reersø-Tur! Ja, det var virkelig et Problem nu, vi var blevet saa mange. Jeg havde

i god Tid sikret mig Lejren, men den kunde ikke engang rumme Halvdelen, og Undervisningen paa Ekskursionerne kunde umuligt gennemføres med saa stor en Flok. Paa den anden Side vilde vi nødig opgive Lejrskolen, som vi har haft Glæde og Udbytte af i flere Aar. Vi besluttede derfor at forsøge en Deling af Skolen, saaledes at Halvdelen af Eleverne fik en halv Uge paa Reersø og derefter byttede med de andre. Let var det ikke at gennemføre, og det ikke saa gode Vejr gjorde det ikke nemmere. Men det gik. Vi lejede Missionshuset paa Reersø til Natteleje for 15 Elever, og vi fik min Fætter, Pastor *Ulrich Balslev* fra Ejby ved Køge, tidligere Askovlærer, til at komme og være „Reserveforstander“ for de hjemmeværende Elever; de var glade for ham, og vi var ham meget taknemlige. Bare Ejby laa her paa Egnen! Reersø-Programmet gennemførtes, og Eleverne var meget flittige — maaske det ogsaa kom af Temperaturen,

Flaget gaar til Tops over Reersølejren.

Pastor Balslev med Kertu fra Finland.

Eleverne paa Rigsdagstrappen.

men der var jo tillige meget at se paa, bl. a. Statsministeren og Christmas Møller. Videre over Amalienborg til Mindeparken i Ryvangen. Herfra skulde vi have været i Friluftsteateret, men skønt Vejret var godt, blev det aflyst, saa vi maatte nøjes med, efter at have spist „i en lille Have i Pileallé“, at gaa i Palladium og se „Fyrtøjet“. Og saa sluttede vi af i Tivoli med Hoveder, der summede af mange Indtryk.

Den følgende Uge var præget af Forberedelser til *Elevmødet*, der som sædvanligt fandt Sted den første Søndag i Juli.

Hvor var det festligt at mødes med jer igen paa det vante Sted! „Bødstruppigerne“ saa sig lidt fremmed om i den første Tid, men da de Søndag Formiddag havde været en lille Tur ude paa Bødstrup, der igen var sunket tilbage i Tornerosetilværelsen, følte de det ligesom lidt mere hjemligt paa Antvorskov. Vi haaber, I vil komme tidt, saa I ogsaa faar gode Minder her.

Allerede Lørdag kom mange. Vi legede Sanglege, og Haugstrup talte i Foredragssalen inden Aftenkaffen. Elevværelserne var nærmest dobbelt belagt

Et Kig ud af Vestervigs Vindue.

der ikke indbød til langvarige Solbade. Den 22. Juni samledes vi igen alle paa Antvorskov og nød at komme under civiliserede, mere rolige Arbejds- og Hvileformer.

Den 26. gik Københavnsturen for sig i store Turistvogne. Program: Roskilde Domkirke, Nationalmuseum, F. D. B., Illum, Folketinget, hvor Eleverne med stor Interesse paahørte Debatten om — Aldersrenteloven; de var faktisk ikke til at faa af Sted,

Natten til Søndag. Vejret var gunstigt. Flaget gik til Tops Søndag Morgen i Solskin. Om Formiddagen talte Laursen. For at spare Tid tog vi Kaffen og Generalforsamlingen ved Middagsbordet. Her meddelte Elevforeningens virksomme og trofaste Formand, *Arne Hansen*, der i Parenthes bemærket i Foraaret blev gift med Agnes, der har været Kokkepige her, om den store og smukke Pengegave fra gamle Elever til Skolens Modernisering. Pengene vil nu blive anvendt i Samraad med Elevforeningens Bestyrelse. Vi er meget taknemlige for det stærke Bevis paa gamle Elevers Kærlighed og Offervilje for deres Skole.

Vi gik derefter til Sankt Peders Kirkegaard, hvor en Mindesten paa *Nørgaards* Grav skulde afsløres. Mange af *Nørgaards* og Skolens Venner sluttede sig til den store Skare, der samledes ved Graven, hvor Arne Hansen foretog Afsløringen. Mindestenen bærer i Broncerelief et vellignende Portræt af *Nørgaard* og saa de Ord, alle *Nørgaards* Elever kender saa godt:

Saa lad derpaa os Syn da fæste,
hvad ædle kaldte Livets Lyst.

Jeg gengiver iøvrigt her „Sorø Amtstidende“s Referat af Højtideligheden:

„Efter de fire første Vers af „Den signede Dag med Fryd vi ser“ traadte Elevforeningens Formand, *Arne Hansen*, Rislev, hen til Stenen og sagde:

Saa stævner gamle Antvorskov-Elever atter i Dag sammen til vor gamle Forstanders Minde. Vi har sikkert alle siden *Nørgaards* Død ofte dybest i vort Sind følt, at vi med ham mistede noget, vi holdt af. Han var gennem sit Virke paa Skolen og iblandt os med til at præge vor Ungdoms Tid, give vort Liv det Indhold, der kunde bære os fremad gennem Tiden. Vi har mange Gange erfaret, hvad vi skyldte den Mand, og vi kunde ikke andet end modtage det gode, han vilde give os: at bygge noget op i vort Sind, som kunde bære os og hjælpe os, noget, vi kunde bygge vort Livs Fremtid paa.

Vi mindes dette i Taknemmelighed. Vi husker, hvad han betød som Skoleleder, og hvad han gav i sine Foredrag. I disse Foredrag mødte vi hans friske Væsen og rige Personlighed, og han blev derved et stort og lysende Eksempel for os.

Vi har i Sandhed Grund til at hædre hans Minde. Vi har — beskedent — søgt at gøre det her i Dag, men jeg tror, at vi ogsaa gør det rundt om i vore Hjem. Jeg tror, at han i mange Hjem Landet over har sat sit Præg. Vel kunde *Nørgaard* kræve noget af os, men vi gav ham det gerne, vi holdt af at give ham det, for han gav os saa meget mere igen. Vi siger ham Tak, og vi mindes ham i Ærbødighed og lover, at vi vil søge at bære det, han lærte os, videre ud i vor Gerning rundt om, hvor Livet har sat os. I Taknemmelighed for, hvad han har været for os og i Ærbødighed for hans Minde, har vi ønsket at rejse

Formanden for Antvorskov Højskoles Elevforening foretager Afsloringen.

dette Minde, som nu pryder hans Grav. Jeg overdrager det nu til Familien og beder den værne om det, idet jeg lover, at vi alle altid vil bevare og værne Mindet i Hjerter om vor afdøde Forstander Frederik Nørgaard.

Arne Hansen fjernede derpaa Flaget fra Stenen.

Forstander Nørgaards Søn, cand. polit. *Helge Nørgaard*, København, bragte Familiens Tak for den smukke Mindesten. Selv om Far beskæftigede sig med meget, var Højskolegerningen den, der stod hans Hjerter nærmest, og den største Dag i Aaret for ham var Elevmødet. Han fulgte ogsaa i sine sidste Aar med Interesse Arbejdet paa Antvorskov Højskole, og vi, hans Familie, er meget taknemmelige for, at I har sat ham dette Minde og dermed vist, at I ikke har glemt jeres gamle Forstander.

Fru *Johanne Poulsen*, Bred, takkede som gammel Elev for, hvad Forstander Nørgaard havde betydet for Eleverne. Det var med Vemod, at vi i Radioen hørte, at Fr. Nør-

gaard var blevet syg og ikke kunde deltage i Udsendelsen for Befrielsen efter de onde Aar, der kom ind over vort Land, og personlig var jeg meget ked af, at jeg ikke kunde være med til hans Begravelse. Men jeg er glad over de Minder, jeg har fra Skoletiden, de træder tydeligere og tydeligere frem, som Aarene gaar. Særlig glad er jeg for de Breve, jeg fik fra Forstander Nørgaard gennem Aarene. Forbindelsen blev aldrig afbrudt. Jeg siger ham i Dag en stilfærdig Tak og vil altid ære Fr. Nørgaards Minde.

Jørgen Hansen, Grøftbjerg: Jeg var blandt Nørgaards første Elevhold paa Antvorskov. Vi rejste hened den Gang, fordi vi haabede, at vi her vilde møde noget af det bedste, og vi blev ikke skuffet. Vi fik Øret og Øjet opladt for det gode i Livet. De største Øjeblikke for os var, naar Nørgaard fortalte om sine Oplevelser paa Dybbøl ved Genforeningen og viste os sine Flag derfra. Denne Dag havde sin store Betydning for ham, og det var kedeligt, at han ikke fik Lov til at være med ved den store Radio-udsendelse for Befrielsen og der være med til at tolke Glæden for vort smukke Flag.

Jeg ved de fleste af os med Taknemmelighed vil mindes de Aar, vi har haft her paa Skolen. Ære være Fr. Nørgaards Minde!

Fru *Norgaard* takkede bevæget for denne Gave, der her var blevet givet Familien. Desværre maatte vi jo ved Jordefærden savne de fleste gamle Elever, fordi de ikke kunde naa frem. Men vi hænger ved Jer, der er noget, der binder os sammen. Og selv om Flokken efterhaanden er blevet stor, er vi alligevel som een stor Familie, og sin Familie glemmer man ikke. Jeg har ikke glemt Jer, og I ikke os. Jeg takker Jer for alle de mange Breve, I har sendt, og jeg vil haabe, at den Tid, vi har haft sammen, maa have været af en saadan Art, at den har kunnet give os noget, der kan bære os frem og holde os oppe i Tiden, der kommer — den kan blive svær nok.

Jeg ønskede til at begynde med Stenen rejst ude ved Højskolen, men efter Forhandling blev den rejst her, og det er maaske ogsaa det bedste Sted. Jeg lover Jer alle, at vi skal passe den godt, og jeg takker for den Tanke af Kærlighed og Taknemmelighed, der ligger bag.

Man sang „Udrundne er de gamle Dage“, og *Arne Hansen* bragte sluttelig en Tak, fordi saa mange var mødt frem til Højtideligheden.

Mange af de tilstedeværende nedlagde til sidst Blomster ved Mindestenen og paa Frederik Nørgaards Grav.“ — —

Om hvorledes Dagen ellers forløb, fortælles i Elevforeningens Beretning.

Den 13. Juli holdt vi Sommermøde, hvor *Uffe Grosen* talte og sluttede sit Foredrag med Grundtvigs Ord: „Det djævelske skal du forsvare, det dyriske underkue og det menneskelige skal du højt ære og elske.“ Eleverne sang flerstemmigt, og vi opførte om Aftenen „Syvsønderdag“. Blandt Mødets Deltagere glædede vi os over at have Ringsted,

Haugstrup botaniserer.

Sorø og Slagelse Højskoleforeninger, en god Idé med et saadan Fællesmøde.

Den følgende Dag var vi af Pastor Warring og Frue, Slotsbjergby, indbudt op i deres store, hyggelige og minderige Have. Ved Gudstjenesten prædikede jeg, og om Aftenen talte Laursen.

Næste Lørdag stort „Fætterbal“. Og saa nærmede Tiden sig for Afslutning.

Den 28. gæstedes vi af Forældre i stort Tal. Programmet bød paa Gymnastikopvisning af to Hold under *Cecilie Tøpholms* Ledelse, Korsang, Foredrag af mig, og om Aftenen Underholdning ved Eleverne. Ved Middagen takkede Redaktør

Læssøe Müller paa Forældrenes Vegne. —

Vi havde i Sommerens Løb Besøg af forskellige, der hver ydede sit Bidrag til den gode Sommer. Rejsesekretær, Højskolelærer *Holger Madsen* talte om Nord- og Sydslesvig, Østerlandsmissionens Sekretær Frk. *Nicolajsen* om kvindelig Ungdom i Syrien, Højskoleforstander *Bjarne Slapgard* fra Norge om Norge under Besættelsen, og min Broder, Overingeniør *Thorkild Nissen*, gav os sammen med sin Kone og en af mine Forældres gode Venner, Fru *Karen Rannow*, en smuk Sangaften.

Et ejendommeligt Besøg fik vi den sidste Dag, inden Eleverne rejste. Det var *Byraadet fra Aberdare* i Wales, der gæstede Slagelse By og tilsidst kom ud til os, da de havde set alt, hvad Kommunen kunde byde paa. Vi mødte dem med flerstemmig Sang i Gaarden, og vi bød dem velkommen som Repræsentanter for det Folk, vi var kommet i saa stor Taknemlighedsgæld til for vor genvundne Frihed. I sin Tale betonede *Aberdare-Borgmesteren*, at de var Walisere, ikke Englændere, at de ogsaa var en lille Nation, og at de kæmpede af alle Kræfter for at bevare deres Sprog og gamle Kultur. — De var yderst interesserede i at se og høre om den danske Folkehøjskoles Arbejdsform, og de var næsten ikke til at rive fra en Gymnastiktime, de overværede; vi maatte lade, som om den var til Ende, for at *Byraadssekretæren* kunde faa dem med igen.

„Staben“ i Reersølejren.

Næste Dag slog Afskedens Time efter en indholdsrig Sommer, den første efter Beslaglæggelsens vanskelige Aar.

Vor gamle Nabo, Niels Dael, naaede lige at faa „Liselund“ saa vidt istandsat, efter at Flygtningene var rejst, at han kunde holde det kendte store Sommermøde i August. Ogsaa Højskolen fyldtes med Deltagere. Meget Ferie blev der ikke for min Kone; jeg tog med de tre store — ja ikke Pariskonferencens, men vore egne — en lille Tur til Jylland. — Efter Liselundmødet var vi Værter for et Kursus for Funktionærer ved Det danske Hedeselskab 15.—17. August.

Sidst i August deltog vi i det store *nordiske Højskolemøde paa Askov* sammen med Arbejdsfæller fra de nordiske Lande, ja een endog fra Schweiz. Det var festligt. Og trods Forskelligheder i Arbejdsform og i Oplevelser siden sidste nordiske Møde, der holdtes i Finland 1936, mærkede man Gang paa Gang med Glæde Fællesskabet mellem os, ikke mindst ved den lydhøre Stilhed i Foredragssalen, naar „Skræp“ virkelig klang.

Saa tog jeg ud paa de lange Rejser igen rundt til Efteraarsmøder, mens man hjemme paa Skolen tog fat paa at reparere det, der ikke naaedes inden Sommerskolen.

Efteraarsmødet afholdtes i Dagene 15.—17. September, det første siden 1942. Den første Dag talte *Morten Bredsdorff* og jeg, og om Aftenen læste min Kone og jeg det franske Modstandsskuespil „Antigone“, der er bygget over den gamle græske Tragedie. Næste Dag talte *Rosenkjær* og den schweiziske Højskolemand *Fritz Wartenweiler*. Musikdirigent *H. Chr. Jensen*, Ringsted, gav en smuk og festlig Koncert om Aftenen med Operasangerinde *Karin Rendsberg* som Solist. Trediedagen, der var bedst besøgt, havde *Hal Koch* og Flensborgpræsten *H. Fr. Petersen* som Talere, mens min Svigerinde *Sunneva Sandø* om Aftenen fortalte om Oplevelser i fransk Modstandsbevægelse og i tysk Konzentrationslejr. —

Til Slut nogle personlige Oplysninger. De to smaa Drengene *Chr. Nissen* og *Ole Laurson* har faaet en Legekammerat. Det har *H. P.* og *Beth Hansen* sørget for. Til Underretning for Sommerpigerne, der hele Sommeren haardnakket kaldte ham „Moses“, skal det oplyses, at han har faaet Navnet *Sten Fog Hansen*. — Sidst i September havde vi Konfirmation; det var *Rigmor*, der blev konfirmeret i Sankt Peders Kirke. —

Nu venter vi snart Vinterholdet, ogsaa det er fuldt indtegnet. To nye Lærere er antaget: Landbrugskandidat *T. K. Ladegaard*, der i nogle Aar har været Lærer ved Fyns Husmandsskole og sidst arbejdet ved Statens Forsøgsstation i Store Jydevad, og Gymnastiklærer *Kr. Pedersen*, der har været ved forskellige Højskoler og er uddannet paa Vallekilde og Danmarks Højskole for Legemsøvelser.

Mens dette skrives, er Haandværkere i Gang med at høvle Gulvet i Gymnastiksalen af. Vi har faaet lagt *W. C.* ind paa Elevgangene, baade 1. og 2. Sal, i de tidligere Elev-

værelser „Samsø“ og „Vestjylland“, saa Skolen nu svarer til de Fordringer, moderne Hygiejne og Bekvemmelighed stiller. Hele Skolen dufter af Nymaling ud- og indvendig. Vi er parat til at modtage Vinterholdet, det første siden 1942—43.

— Tak for gode Breve og Hilsner, Tak for Opmuntring og Trofasthed! Vel mødt paa jeres gamle, genopstandne Højskole!

Jeres hengivne

INGE og ERIK B. NISSEN.

Noter og Nyt.

Ved Sommerskolen 1946 virkede: *Ingrid Myrup Christensen, H. P. Hansen, Beth Fog Hansen, Børge Haugstrup, Thorvald Laursen, Læge Henrik Larsen, Erik B. Nissen, Inge Nissen, Cecilie Tøpholm.*

I de strenge og mørke Snevejrsdage omkring 22. Febr. 46 var det til stor Glæde og Oplysning, at Elevforeningen sendte en meget smuk Læselampe til vort Bryllup.

Vi bringer en hjertelig Tak for den smukke Gave.

Agnes og Arne Hansen, Rislev.

Elevforeningens Bestyrelse bestaar af: Gdr. Arne Hansen, Rislev, Næstved (Fmd.), Gartner Chr. Mathorne, Juelsberg Have, Nyborg (Næstfmd.), Frk. Marie Henriksen, Dal-mose, Frk. Astrid Bendtsen, Vindebo, Vindegade, Odense, Fru Agnethe Andersen, Høn-singe, Vig, Erik Krag-Müller, Kalundborg, Harry Larsen, Ahorngaard, Bagsværd, Peter Jacobsen, Viet, V. Tirsted, Lolland, og Astrid Schmidt, Silkeborgvej 325 a, Aabyhøj.

Elevforeningens Sekretær og Kasserer er Højskolelærer H. P. Hansen, Antvorskov, Slagelse.

Elevforeningens Adresse: Antvorskov Højskoles Elevforening, Antvorskov, Slagelse.
— Postkonto 11593.

Vi sender gamle Elever vore bedste Hilsener og Ønsker om en god Jul og et godt Nytaar.

Beth og H. P. Hansen.

En glædelig Jul og godt Nytaar ønskes alle tidl. Elever og Venner. *Cecilie.*

Den norske Højskoleforstander *Bjarne Slaggard*, der i Sommer var paa Besøg paa Skolen, har skrevet en Roman, „Liv af Leret“, der ogsaa er udkommet i Danmark. Det er en god Bog. En anden *meget* god Bog er Remarque: „Du skal elske Din Næste“.

Hvis gamle Elever har liggende Eksemplarer af Højskolens Aarskrift fra 1910—1923 og vilde skænke et eller flere af disse til Skolens Elevbogsamling, vil vi være meget taknemlig for det.

Gaver til Skolens Samlinger er altid kærkomne.

Elevforeningen har skænket Skolen en smuk Forstørrelse af Nørgaards Billede til Op-hængning i Læsestuen.

Vi siger hjertelig Tak for Gaven!

Møder.

*Tirsdag d. 17. December Kl. 15: **Julemøde.** Forfatteren Karl Nielsen, Birkerød, og Pastor Harald Bredsdorff, Magleby.*

*Søndag d. 12. Januar 1947 Kl. 16: **Vinterelevmøde.** Kl. 19,30: **Aabent Hus.** Fælleslæsning.*

*Søndag den 9. Februar: **Aabent Hus.***

*Søndag den 9. Marts: **Aabent Hus.***

*Søndag d. 11. Maj: **Aabningsmøde.***

*Søndag d. 6. Juli: **Elevmøde.** Gl. Elever er meget velkomne Lørdag Aften, men bedes melde i Forvejen, om de ønsker Natteleje, og man maa selv medføre Sengetøj.*

*Søndag d. 21., Mandag d. 22., Tirsdag d. 23. September: **Efteraarsmøde.***

NB. **Tag Spisegrejer med til Elevmødet!** Det er umuligt for Tiden at supplere vor Beholdning.

Elevforeningens Beretning — og Hilsen.

HOS gamle Antvorskovelever er Elevmødet Gensynet med Skolen og dens Medarbejdere, Foredragene og Samværet den store Begivenhed. Og særlig i Aar, hvor vi skulde samles første Gang efter Frigivelsen af Skolen, var der mange, der stævnedes til Antvorskov. En Del kom Lørdag Aften, og de havde en god og munter Aften med „Staben“ og de travle og glade Sommerpiger.

Efter det store Antal Biler og Motorcykler, der Søndag overfyldte Pladser og Veje omkring Skolen, har man Lov at formode, at de fleste „A. H.“er er kommet godt i Vej. Man saa Nissen kigge til flere af de gode Biler, om de var til at købe paa legal Vis, det var bedre end de mange Timer paa Cyklen og i Tog.

Om Formiddagen talte Laursen om Frihedslinien i den danske Skole ud fra den seneste Tids Skoledebatter.

Ved Middagsbordet bød Forstander Nissen velkommen og udtalte Tak og Glæde ved Gensynet paa Skolen.

Ved Elevforeningens Generalforsamling var Vagn Hansen, Sædder, Dirigent.

Formanden, Arne Hansen, Rislev, indledede og aflagde Beretning om Virksomheden. Medlemstallet er 1600. Der er ydet Støtte til nogle faa Elevers Skoleophold, og ved Genindvielsen af Skolen blev der givet denne en Gave paa 100 Kr.

Gamle Elever har paa en værdig og god Maade givet Udtryk for deres Glæde og Taknemmelighed til Skolen, idet der til Elevfondet er indkommet 7400 Kr., et Beløb, der vil gøre god Nytte ved Moderniseringen af Skolen og dermed komme nye Elever til Gode. Vi bringer Giverne vor bedste Tak.

Til Forstander Nørgaards Minde er der indkommet 2100 Kr., for hvilket der er rejst en smuk Sten paa Nørgaards Grav — i Forbindelse med Familiens Gravsten og øvrige Udsmykning af Graven. Tak for Bidragene til dette Minde for vor gode og afholdte Forstander.

Beretningen sluttede med Tak til Medlemmerne for Trofasthed baade mod Foreningen og Skolen og Forventning om fortsat Medlemskab.

En særlig Tak til Nissens for Udholdenhed og Kærlighed til Skolen i de trange Aar, hvor andre tog Hjemmet, og de maatte ud derfra, men alligevel holdt Skolen i Live.

Forstander Nissen takkede Elevforeningen og dens Ledelse for Hjælp og Støtte; det betød meget for Skolens Trivsel og Virke.

Kassereren, H. P. Hansen, oplæste Regnskabet.

Beretning og Regnskab godkendtes.

Til Bestyrelse genvalgtes Arne Hansen, Chr. Mathorne og Agnethe Andersen.

Til Revisorer genvalgtes Poul Lindersgaard og Ellen Hansen.

Generalforsamlingen sluttede med et Leve for Elevforeningen og Antvorskov Højskole.

Efter Generalforsamlingen samledes mange gl. Elever og en Del af Byens og Egnens Folk paa Skt. Peders Kirkegaard til Afsløring af Mindestenen for Forstander Nørgaard.

Ved 16-Tiden samledes de ca. 500 gl. Elever i Skolens Have. Her talte Forstander Nissen, der til Indledning i en smuk Tale mindedes Forstander Nørgaards rige Gerning paa Antvorskov for de mange unge, der blev hans Elever.

Nissen talte derefter om Højskoletanken i aktuelt Betydning og omtalte her Skolen i Krogerup og den paatænkte Skole i Sankelmark. Hansen talte om Poesien. Alle Dagens Foredrag bar godt Budskab til os fra Skolen.

Ved Aftensbordet blev oplæst mange Hilsener fra gamle Elever; de mange Aargange blev præsenteret, og det var flot, at der var saa mange fra de ældre Aargange. Der blev talt, bl. a. af Fru Nørgaard, Vagn Hansen, Sædder, og Arne Hansen og udtalt gode Ønsker for Skolen og dens gode Medarbejdere.

Det festlige og gode Elevmøde sluttede med, at Lærere og Elever som Fri-luftsspil opførte Heibergs „Syvsoverdag“, det romantiske Spil blev udført dygtigt og smukt i maleriske, flotte Dragter, der overgik, hvad hidtil er præsteret i Udstyr.

De Udøvende fik meget og fortjent Bifald.

Som en lille Paaskønnelse for Sommerelevernes gode Medvirken baade ved Forberedelserne til Elevmødet og paa selve Dagen, blev der bevilget et Gratiale til en Udflugt.

I Skolegaarden hilste vi af med hinanden for denne Gang med Tak for Dagen og et glad: Paa Gensyn næste Aar!

— — —
Ja, Antvorskov Kammerater: Med Sommeren 1946 gaar vor gamle Skole

ind i en ny Periode med den gamle stærke Linie i Behold. Vi ønsker den gode Kaar fremetter og glæder os, hver Gang et nyt og stort Hold unge rykker ind. Vi maa altid hjælpe til, at unge, ogsaa i en Tid, hvor Penge og det Materielle er ved at være det væsentlige for mange i Livet, paa Højskolen kan opleve noget, der kan bygges videre paa, noget, der kan give hele vor Tilværelse mere Indhold.

Elevforeningens Bestyrelse sender sin Hilsen med gode Ønsker for Aaret, der kommer.

ARNE HANSEN.

Mine Børn og jeg vil gerne sende alle de gamle Antvorskovelever, som har bidraget til det smukke Mindesmærke over min Mand, en hjertelig Hilsen og Tak.

GERDA NØRGAARD.

Ole.

Christian og Sten.

Antvorskovkredsen.

OGSAA i Aar sender Antvorskovkredsen gennem Aarsskriftet en Hilsen til Antvorskovs gamle Elever. Antvorskov er naturligvis det Midtpunkt, hvorfra al vor Interesse for Højskolen og Kærligheden til denne Sag udgaar. Kredsen her er tænkt som en lille, men trofast Kontakt med Højskolen, den specielle Højskole, som vi alle skylder saa meget. Og det er med stor Glæde, vi samles og hører nyt fra Slagelse. — Siden sidste Beretning i Aarsskriftet har der været afholdt 4 Møder med henholdsvis Forstander Nissen og Lærerne Laursen og Hansen med Frue som Talere. Den 8. Marts lagde vi ud, og som vore første Gæster var Hr. og Fru Hansen. Det var en usædvanlig god Nyhed, de bragte os, nemlig at Flygtningene havde forladt Skolen, og at der nu skulde muges ud. Vi blev klar over, at der forestod et stort Arbejde, før Skolen igen var tjenlig til sit egentlige Formaal. Tyskerne havde jo ikke ligefrem taget med Fløjshandsker paa vor gamle Skole. — 5. April var Forstander Nissen vor Gæst, og hans Tale for os var naturligvis ogsaa om Skolen, ogsaa om den rent økonomiske Side af Sagen, der for Nissen, som for mange andre Højskoleforstandere, hvis Skoler havde været beslaglagt, tegnede til at blive en Skuffelse, idet der næppe blev ydet nær fuld Erstatning for de Tab, der var tilføjet Skolerne. Men vi ved, at Nissens Livssyn og Optimisme vil bringe Skolen frelst over alle Skær. — Den 24. April havde vi Besøg af Laursen, som ogsaa fortalte om Skolen og desuden, udfra en Artikel af Hal Koch, fortalte lidt om Skoleproblemer i Sydslesvig. Efter Kaffen blev der foretaget en Indsamling til en Buket Blomster til Skolens Genaabningsdag den 5. Maj. — Saa fulgte Skolens straalende Elevmøde, hvor vi vel alle var med, og hvorfra vi hver især drog hjem et godt Minde rigere. — Det sidste Møde var den 4. Oktober, hvor Hansen fortalte for os. Han var lige kommet fra Jylland med Lyntoget og tog sit Udgangspunkt i nogle af de Mennesketyper, han havde truffet paa Rejsen, og gav os en morsom og livfuld Skildring af nogle af de mest originale, som ogsaa hører det danske Folk til. I det daglige Liv, sagde Hansen, kan Mennesker være mere for hinanden end de i Almindelighed er, og mange ugjorte gode Gerninger kommer til at tale et tavs Sprog til den

enkelte. Ved Kaffen drøftede vi med Hansen nogle Tanker for Kredens fortsatte Arbejde, f. Eks. Mulighed for at samles enkelte Gange til „egne Aftener“ eller maaske ogsaa med en fremmed Gæst, men dog saaledes, at det egentlige stadig bliver Forbindelsen mellem gamle Elever og Skolens Lærerkrafter. Da Hansen havde taget Afsked med os for at naa Toget, og vi havde takket ham, sad vi, som vi plejer, og sludrede over Kaffen. Paa god Højskolevis slutter vi altid vore Møder med en Sang, men denne Sang blev til flere, til mange, og vi følte, at Sangen løfter og forener, at det Smykke, som Højskolen gav os i Sangen, ved Lejligheder kan tages frem og komme til at skinne med fornyet Glans.

Som det fremgaar af ovenstaaende lever og virker vi altsaa herinde, og vi afholder endnu et Møde inden Jul, ja maaske to. Der møder gerne henved 30 gamle Elever, men jeg sender 60 Indbydelser ud hver Gang. Flytning og andre Ting spiller naturligvis en Rolle. Husk derfor at melde Flytning. Nye Medlemmer modtages stadig.

Naar nu det smukke Aarsskrift naar ud til os kort før Jul, til Land og By, indeholdende friske Tanker og gode Meninger, er det med Forventning, vi modtager det, for Højskolen er ikke alene Grundtvig, Kold og Hostrup, ikke Præstegaardsliv, Slaabrok og lang Pibe, men Højskolen er Livet selv, og det er værd at leve i den Aand, den bringer os.

En glædelig Jul og et godt Nytaar ønskes paa Kredens og egne Vegne.

HARRY LARSEN,
Ahorngaard, Bagsværd.

I Tilslutning til ovenstaaende vil jeg gerne henlede Opmærksomheden paa, at gamle Elever i København og Omegn kan blive Medlem af Kredsen og derved faa Indbydelse til Møderne ved at sende et Kort til ovenstaaende Adresse.

Kredsen har nu bestaaet i 4 Aar, og mange har trofast fulgt hver eneste Sammenkomst i alle Aarene. Det er en stabil og god Kreds at komme i for gamle Elever som for os faste fra Skolen.

H. P. HANSEN.

Elevholdet 1946

Inger Marie Andersen, Skee, Ringsted.
Else Andersen, Palnatokesgade 1, København.
Gurli Andersen, Funder Kirkeby, Funder.
Metha Andersen, Sædding, Nr. Nebel.
Birthe Berner, Toreby, Flintinge.
Inger Boesen, Stouby, Væggerløse.
Ellen Brandt, Mjesing, Skanderborg.
Bodil Bruntse, Tommerup.
Karen Brylle, Keldstrupskov, Langesø.
Anna Callesen, Udby, Nr. Aaby.
Else Christensen, Grimstrup, Maribo.
Hedvig Christensen, Tange, Gørding.
Jenny Christiansen, Gelsted.
Maren Dam, Storig, Toflund.
Godtha Degn, Astrup, Brøns.
Johanna Enes, Anes, Hardanger, Norge.
Martha Flou, Mou.
Maja Frandsen, Hunderup, Bramminge.
Edith Hjorth Hansen, Outrup.
Karen Blom Hansen, Faurholdt, Ribe.
Karen Hansen, Baunbæk, Ulfborg.
Kirsten Skov Hansen, Lundby, Nr. Alslev.
Martha Hansen, Lille Brande, Sdr. Omme.
Agnethe Hjorth, Vester Egense, Bogense.
Ena Hjorth, Enderslev, Haarlev.
Karen Holberg, Hunderup, Bramminge.
Edith Holmehave, Gestelev, Ringe.
Esther Jacobsen, Vejrum.
Agnes Havndrup Jensen, Haarslev, Gamby.
Bodil Dam Jensen, Ø. Vedsted, Ribe.
Else Jensen, Voerladegaard, Skanderborg.
Emma Jensen, Skave, Holstebro.
Gurli Jensen, Absalonsgade 17, Aarhus.
Inger Jensen, Ibsker, Bornholm.
Ingrid Jensen, Slotsvænget 1, Odense.
Karen Jensen, „Solvang“, Storvorde.
Karen Margrethe Jensen, Alléen, Vest. Ulslev, Ø. Ulslev.
Emilie Jørgensen, Karise Overdrev, Karise.

Ruth Jørgensen, Ingerslev, Hasselager.
Esther Kirk, Madum, Ulfborg.
Herdis Kragh-Hansen, Rønnemoselund, Gamby.
Agnethe Kristensen, Grundfør, Hinnerup.
Signe Landråk, Muslandsvåg, Ryfylke, Norge.
Anne Marie Larsen, Bevtoft.
Karen Larsen, Bevtoft.
Hedvig Larsen, Grønning, Jebjerg.
Karen Margrethe Larsen, Søften, Hinnerup.
Thora Lolk, Bjerreby, Taasinge.
Helga Lund, Over Jersdal.
Johanne Louise Læssøe Müller, Svinget 16, København.
Esther Lundsgaard, Vestergade 30, Ringe.
Annelise Maasbøl, Hellevad.
Dorrit Madsen, Tinghuset, Fjerritslev.
Irene Madsen, Hellested, Haarlev.
Henny Madsen, Foerlev, Skanderborg.
Karen Madsen, Korinth.
Helene Madsen, Korinth.
Helga Masanneck, Tørning Mark, Hammelev.
Sigrid Michael-Jensen, Vaalse, Nr. Alslev.
Gudrun Møller, Haugbyrd, Ringsted.
Asta Nielsen, St. Ladager, Ll. Skensved.
Gudrun Nielsen, Hørby, Hobro.
Inger Nielsen, Vinding, Vejle.
Ingrid Myrup Nielsen, Rendsborggaarden, Kalundborg.
Marie Nielsen, Søllinge, Pederstrup.
Margot Danly Nielsen, Østergade 18 A, Roskilde.
Ruth Nielsen, Clermontsgade 10, Roskilde.
Ruth Alving Nielsen, Svinninge, Nr. Asmindrup.
Tove Bjerg Nielsen, Byager, Nr. Nebel.
Olga Nørbygaard, Vester Tim, Tim.
Esther Olsen, Terslev Enghave, Tureby.
Grethe Olsen, Baaring, Asperup.
Gudrun Olsen, Harlev.
Elly Olsgaard, Svinø, Lundby.
Gerda Olsson, Kastelvej 16, Roskilde.
Agnethe Pedersen, Kirke Eskildstrup.
Ellen Pedersen, Jersore, Bogense.
Gudrun Møller Pedersen, Ranum Vest, Ranum.
Martha Møller Pedersen, Ranum Vest, Ranum.
Ingrid Pedersen, Hellestrup, Holbæk.
Karen Pedersen, Hindevad, Gamby.

Karen Skovgaard Pedersen, Haare, Gelsted.
Ruth Pedersen, Tarp, Guldager.
Eli Karen Pedersen, Kalvehave.
Ellen Poulsen, Mosede, Taastrup.
Krista Poulsen, Tørring, Bonnet.
Grethe Rasmussen, Ærøgade 46, Odense.
Karen Rasmussen, Sæbyholm, Hundstrup.
Ingrid Reinholdt, Oksgaard, Hellevad.
Kjerstine Schmidt, Abild, Tønder.
Lis Schmidt, Udbyover, Haundal.
Anna Birgit Simonsen, Hjortlund, Gredstedbro.
Helga Søballe, Lyngkrog, Them.
Karen Sørensen, Lime, Mørke.
Dorrit Termansen, Kastrup, Gram.
Thyra Termansen, Dover, Lintrup.
Olga Thielsen, Fredensvej 2, Brørup.
Rigmor Thomsen, Sahl, Bjerringbro.
Ane Margrethe Traneklint, Taarup, Stubbekøbing.
Annelise Tølbøll, Arentsminde.
Ruth Weber, Ejby Hestehave, Ll. Skensved.
Ellen Vestergaard, Vester Tørslev.
Ruth Øxehave, Agermosegaard, Faaborg.

Revideret Regnskab for Antvorskov Højskoles Elevforening

for Aaret: Juni 1945 — Juni 1946

	Kroner	Øre
I n d t æ g t:		
Kassebeholdning fra forrige Aar	4557	15
Medlemsbidrag	3990	00
Emblemsalg	39	10
Tilbagebetalt Understøttelse	125	00
Salg af Aarsskrifter	5	60
Renter	168	58
	8885	43
U d g i f t:		
Understøttelser (Sommeren 1945)	149	00
Aarsskriftet	3212	05
Elevmødet (Indbydelse)	152	90
Forsikringer	11	50
Annoncer	52	14
Gaver	225	00
Gebyrer	63	00
Løn	150	00
Diverse	55	00
	4070	59
Kassebeholdning pr. 1. Juni 1946	4814	84
Balance...	8885	43

H. P. Hansen,
Kasserer.

Revisorer: Povl Lindersgaard, — Ellen Hansen.